

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMLERİ
**EDİRNE YÖNETİM ŞEKLİ
ve EDİRNE VALİLERİ**

ORAL ONUR

OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMLERİ
EDİRNE YÖNETİM ŞEKLİ ve
EDİRNE VALİLERİ

ORAL ONUR

SUNUŞ

Edirne'nin Lala Şahin Paşa tarafından 1361 yılında fethiyle birlikte yapımına başlanan Edirne Sarayı (Saray-ı Atik), tamamlanarak devletin idare merkezi Bursa'dan Edirne'ye getirilmiştir.

Hanedanlık da böylece Anadolu'dan ayrılmaya başlamış ve Edirne en gözde kentlerden biri olmuştur.

Edirne'nin fethi, Balkan ve Avrupa tarihi için bir dönüm noktası olmuş ve İstanbul'un fethi de kolaylaşmıştır. Yıldırım Bayezid, II. Murat ve II. Mehmed İstanbul kuşatmasında Edirne'yi merkez üssü olarak kullanmışlar ve fetih 29 Mayıs 1453'te gerçekleşmiştir.

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı payitahtı (başkent) İstanbul'a nakledilmişse de Edirne önemini sürdürmeye devam etmiştir. Tarihte Edirne'nin Osmanlı devletinde ikinci bir başkent gibi rol oynadığı görülür. Tahta çıkış törenleri, padişahların bu kentte vefatı, orduların buradan sefere çıkışı, sünnet ve evlenme törenleri Edirne'de XVIII.nci yüzyıla kadar süregelmiştir.

Rumeli Eyaleti'nin 24 Liva'dan (mülki idarede vilayet derecesinde sancak) meydana geldiği kaynaklardan anlaşılmaktadır. Başlangıçta Edirne, bu livalardan biri olan Çirmen'e bağlıydı. Lala Şahin Paşa, Timurtaş Paşa ve Sarıca Paşa Edirne Muhafızı olarak görevlendirilmiş, Çirmen Sancak merkezi olmuştur.

XVIII.nci yüzyılın ikinci yarısından sonra Çirmen mutasarrıfları Edirne'yi korumak amacıyla önlemlerin yerine getirilmesinde önemli rol oynamışlar. Bu durum Edirne'nin ilk Rus işgaline uğradığı 1829 tarihine kadar sürmüş, bundan sonra idari (mülki) memurların 'Edirne Mutasarrıfı' veya 'Edirne Valisi' adıyla görev aldıkları anlaşılmaktadır. Çirmen sonraki dönemde Edirne'ye bağlı bir kaza haline getirilmiştir.

Edirne'nin Osmanlı yönetimine geçtiği tarihten bugüne, idarecileri, önemli olayları ve tarihe düşmüş kayıtlarıyla birlikte, yerel tarih araştırmacısı Oral Onur tarafından incelenerek kitaplaştırılmıştır. Eserin, Edirne tarihinde önemli bir boşluğu dolduran yararlı bir kaynak olduğu inancıyla emeği geçenlere teşekkür ederim.

Fahri YÜCEL
Edirne Valisi

Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri
Edirne Yönetim Şekli ve Edirne Valileri
Yayımlayan: Edirne Valiliği
Yazan: Oral Onur
Baskıya Hazırlayan: Zeki Kar
Basım Yeri: Mart Matbaacılık: 0212-321 23 00
Yayın Tarihi: Ocak 2004
Kapak Fotoğrafı: Eski bir kartpostalda Edirne Hükümet Binası
Fotoğraflar: Oral Onur arşivi, Edirne Valiliği arşivi

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Rumeli Eyaleti	9
Beylerbeyi	9
Rumeli Beylerbeyliği	11
Serdar	11
Mutasarrıflık	12
Vali.....	12
Serasker	12
Edirne Yönetim Şekli Kronolojisi	13
Sancaktan Eyalet Geçiş	14
Edirne Valileri	15
Kentin Mülki Yapısı	16
Edirne Muhafızları ve Rumeli Beylerbeyleri	18
Fetret Döneminden Sonra Edirne Yöneticileri.....	19
Vilayete Dönüşmesinden Sonra Edirne Valileri	47
Cumhuriyet Dönemi Edirne Valileri.....	75

ÖNSÖZ

1361 yılında Edirne'yi fetih için gelen Osmanlılar, Rumeli ve Balkanlar'da daha önceki tarihlerde yerleşen Türkler ile birlikte Edirne'yi başkent (payitaht) yapmışlardır.

Hudutların Viyana'ya kadar uzamasıyla Edirne'nin yönetimi de çok değişikliklere uğramıştır. Konuyla ilgili bütün bu gelişmelere bu çalışma kapsamında yer verilmiş, yöneticilerin kısa biyografileri ve Edirne'de neler yapmış oldukları ortaya konmuş bulunmaktadır. Araştırma ve inceleme yapacakların güvenle başvurabilecekleri kaynak niteliğindeki bu eser, uzun yıllar süren çalışmalarımın sonucudur.

Edirne tarihinde önemli bir boşluğu dolduracak olan "Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri Edirne Yönetim Şekli ve Edirne Valileri" adlı çalışmamın, Edirneliler için de bir övünç kaynağı olacağına şüphem yoktur.

Edirne tarihine ilgi duyan değerli okuyucularıma sevgi ve saygılarımı sunarım.

Oral ONUR

RUMELİ EYALETİ

Rumeli Eyaleti 1363 yılında kuruldu. Merkezi önce Edirne, sonra Manastır ve Sofya oldu. Devlet protokolündeki yeri Mısır ve Budin düzeyindeydi. Balkanlar'daki sancakların sayısı küçülerek 19'a inmişti. Bugün Bulgaristan'da kalan Sofya, Vidin, Köstengil, Cuma, Filibe ve Yunanistan'da kalan Selanik, Tırhala, Yanya ve Arnavutluk'ta kalan İşkodra, Avlonya, Elmasan, Dukagin ve Yugoslavya'da kalan Ohri, Delvine, Üsküb, Alacahisar, Prizrin, İştîp, Vulçettrin, Yanya, Manastır. Sonraki dönemlerde bu topraklar; Tuna, Selanik, İşkodra, Yanya, Manastır ve Kosova adıyla 6 eyalete bölünmüştü.

Osmanlı Devleti'nde diğer eyaletler şöyledir:

Karaman	Tameşvar	Trabzon
Rum (Rumiyye-i Sugra)	Habeş	Kars
Anadolu	Kıbrıs	Rakka
İstanbul	Tunus	Yanık
Diyarbakır	Kerkük (Şehr-i Zor)	Eğri
Halep	Çıldır	Kanije
Şam	Sohum	Özü
Mısır	Dağıstan	Nahçıvan
Yemen	Şirvan	Azak
Cezayir	Tiflis	Batum
Dulkadir	Erdelan	Trablusşam
Erzurum	Pelengan	Musul
Cezayir Bahr-i Sefid	Fas	Mora
Irak-ı Acem	Lahsa	Adana
Bağdat	Kefe	Sayda
Bosna	Loru	Girit
Budin	Tumanis	Varad
Van	Şemahi	Uyvar
Küçük Nogay	Revan	Kamanıçe
Trablusgarb	Gori	
Basra	Gence	

Bugün bu eyaletlerin çoğu topraklarımız dışında kalmıştır. Rumeli Eyaleti'ndeki Osmanlı toprakları, 1829 ve 1878 ve 1913 savaşları sonunda dağılıp gitti. 1878'de otonomi verilen Bulgaristan, 1908'de tamamen bağımsız oldu. Eyaletlerin çoğunun elden çıktığı 1913'te sınır Meriç Nehri'ne çekildi.

BEYLERBEYİ

Beylerbeyi, Osmanlı taşra teşkilatında en büyük idari birim olan eyaletin askeri ve idari amiridir.

Türk-İslam devletlerinde değişik adlarla aktarılan beylerbeyi, Osmanlı kaynaklarında mir-i miran, emirü'l-ümera ve vali adlarıyla da tarihimizde yer almaktadır.

Beylerbeyi, Osmanlılardan önce Selçuklu Türklerinde de bulunuyordu. Önceleri geniş

askeri yetkilere sahip kumandan anlamında kullanılırken, yeni fetihlerden hemen sonra kurulan eyaletlerin askeri ve idari amirine beylerbeyi denildi.

1. Murad, Lala Şahin Paşa'yı Rumeli'de fetihler yapması için Rumeli Beylerbeyi olarak görevlendirmiştir. Böylece Rumeli Beylerbeyliği idari bir birim olarak ortaya çıkmıştır. Bir süre sonra 1393'te Yıldırım Bayezid merkezi Ankara olmak üzere Anadolu'daki toprakların idaresini Anadolu Beylerbeyi olarak Timurtaş Paşa'ya verdi.

Beylerbeyine aynı zamanda vali denilmekle birlikte 'vali' ünvanı daha çok XVII. yüzyıldan sonra kullanıldı ve XIX. yüzyılda idari teşkilatta art arda yapılan değişiklikler sonunda resmen kabul edildi. Ancak Rumeli Beylerbeyi paye olarak imparatorluğun sonuna kadar yaşadı.

Beylerbeyi ünvanı önceleri herkese verilirken, Fatih'in idari kademelerde yaptığı köklü değişikliklerden sonra devşirmeler ön plana çıkmış, çoğunlukla onlara has bir makam haline gelmiştir.

Böylece "Acemi Oğlanlar Mektebi" ve ardından Enderun'dan yetişenler, saraydan taşraya çıktıklarında çeşitli hizmetlerde bulunuyor ve taşra teşkilatında en yüksek görev olan beylerbeyliğe kadar yükseliyordu.

Fatih Kanunnamesi'nde "Beylerbeyliği dört kimsenin yoludur. Mal defterdarlarının ve beylik ile nişancı olanların ve beş yüz akçe kadıların ve dört yüz bin akçeye varmış sancak beylerinin yoludur" denilmektedir.

Beylerbeyliğinden vezirliğe ve sadrazamlığa geçilebiliyordu. Böylece Osmanlı eyaletlerini taniyan, halkın alışkanlıklarını, örf ve adetlerini, din ve mezheplerini, hassas oldukları konuları bir dereceye kadar bilen beylerbeylerinin, daha sonra devletin önemli karar organı olan Divan-ı Hümayun'da vezir ve veziri-i azam olarak görev alması, devlet işlerinde doğru ve isabetli kararlar alınmasında önemli bir etken olmuştur.

Beylerbeyliğine atananlara 'berat' (Menşur) verilir. Beylerbeyi ve sancak beyinin beratları Divan-ı Hümayun tahvil kaleminde hazırlanırdı.

Önceleri beylerbeyliği görevi uzun yılları kapsardı. XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra çeşitli nedenlerle süre kısalmıştır. Bazen bir yıl içerisinde bir beylerbeyinin üç dört yere atandığı görülmüştür. Hatta bu kadar sık değişikliklere uğrayan beylerbeyleri ve sancak beyleri, İstanbul'a gidip açık ve zaruret içinde kıvranırlar, devlet adamlarının konaklarını dolaşarak, yardım ister duruma düşmüşlerdi.

III. Murad döneminde, beylerbeyi sayısının otuza yükseldiği görülmektedir. Bunun yanında vezirlik sayısı da artmıştır. XVIII. yüzyılda pek çok eyaletin beylerbeyi, vezaret payesiyle atanmıştır. 1640 yılından itibaren beylerbeylerine ait eyaletler vezirlere verilmeye başlanmış, iki tuğlu beylerbeyine ancak sancaklar verilir olmuştur. 1795'te vezirlere verilecek eyalet kalmadığından, III. Selim vezirlerin sayısını azaltmıştır.

Beylerbeyi'nin en önemli görevlerinden biri "Tımar"ların verilmesiydi. Bütün tımarlar beylerbeyi tarafından kabul edilip ondan sonra merkezden onay alınırdı. Kanuni Sultan Süleyman döneminde, beylerbeylerine hitaben çıkan tımar fermanlarını içeren bir mecmua, Bibliotheque Nationale'de bulunmaktadır.

Eyalette güvenliğin sağlanması beylerbeyinin en önemli görevlerindendi. Bu konuda çok sert tedbirler almak, görevlileri atama yetkisi vardı. Beylerbeyi ile eyalet kadısı, müftüsü ve alimleri arasında oldukça hassas bir denge bulunuyordu.

Beylerbeyinin, bulunduğu bölgenin en büyük askeri amiri ve kumandanı olması nedeniyle, zamanının büyük bir kısmı savaşlarda geçirdi. Her çeşit askeri önlemler, sefere iştirak için, sancak beyleri, sipahiler ve kendi kapı halkıyla yoğun bir işbirliği yapması gerekirdi.

RUMELİ BEYLERBEYLİĞİ

İlk beylerbeylik olan Rumeli Beylerbeyliği, diğerleri arasında en önde gelen yeri işgal ederdi. Osmanlılarda "Darül Cihad" kabul edilen Rumeli'ye her konuda öncelik tanınmış, Rumeli Kazaskeri, Defterdar ve Beylerbeyi protokolde üstün tutulmuştur. Rumeli Beylerbeyi 1536'dan sonra bir iş için İstanbul'da bulunduğu, Divan-ü Hümayun toplantılarına da kabul edilmekteydi.

Vezir-i azamların bazıları beylerbeyi ünvanı da alırdı. Fatih Kanunnamesi'nde başdefterdarın "kadri"nin Rumeli Beylerbeyliği ile eşit olduğu belirtilmiştir. Rumeli Beylerbeyi Divan-ı Hümayun'a gelince Kubbealtı'nda iskemlede oturması ve gerektiği anda, hilat giyme ve el öpme için arza girmekte ve kendisine ahkam yazılınca "Paşa" sözü ve "damet mealih" duasının yazılacağı, protokolde bütün diğer beylerbeylerinden ve hatta kazaskerlerden önde geldiği kaydedilmiştir.

EYALET (BEYLERBEYLİ) DIVANI

Eyalet idaresinde en önemli kuruldur. Beylerbeyinin başkanlığında toplanır. Bu divan eyaletin, yani idarenin beyni ve yapı itibarıyla Divan-ı Hümayun'un küçük bir modeliydi.

Divanda beylerbeyinin başkanlığında hazine defterdarı, tımar işlerine bakan tımar defterdarı, şer-i hukuki işlere bakan eyalet kadısı, divan efendisi, çavuşlar, ruzname ve katipler bulunurdu.

Eyalet divanı halkın her türlü dilek ve şikayetine açıktı. Merkezden gelen emirler de (Evamir-i Aliye) düzenli olarak defterlere kaydedilirdi.

GELİR VE GİDERLER

Gelirlerin başında tımar geliri gelmektedir. Beylerbeylerinin kanunnameler ve devlet idaresine ait eserlerde her çeşit gider beylerbeyi tarafından harcanırdı. Fatih Kanunnamesi'nde beylerbeylerinin hangi ücretle emekli olacakları yazılmıştır.

TEŞRİFATTAKI YERİ

Osmanlı teşkilatında önemli bir yeri olan beylerbeylerinin "Elkab"ı kıyafeti ve protokoldeki yeri ayrı özellikler taşımaktadır. Hangi eyalet önce fethedildiyse, onun beylerbeyi teşrifatta, el öpme ve hilat giymede önde gelirdi. Divan-ı Hümayun'a geldiklerinde üstlerine kumaş elbise ve eş kaftanı giyerler, süslü ve donatılmış ata binerlerdi.

SERDAR

Serdar olarak görevlendirilen kişiye "serdar" ünvanı verilir. Padişah, serdarın nüfuzunu ve çalışma gücünü artırmak için onu huzura kabul eder, kürk giydirir; sorguç, kılıç, hançer gibi hediyeler verir.

Sefere giderken emrine, saltanat sancaklarından biri, kapıkulu askerlerinden bir miktar yeniçeri, topçu, cebeci ve süvari askeri verilir. Serdar, sefer hazırlığıyla kendisi uğraşır. Azil, atama, zeamet ve tumar ünvanı vermek gibi geniş yetkileri vardı.

Serdarın yanında tuğralı boş ahkam (hüküm) kağıtları bulunur, bunlar yetmezse kendileri de tuğra çekebilirlerdi.

Serdar olan vezirin emrinde, mali işleri görmek için defterdar veya bir hazine katibi bulunurdu. Serdarın tezkerecisi de reisülküttaplık görevini yürütürdü. Serdar sefere çıkınca, divan kurar, davalara bakar, tayin ve azilleri yapar, dönüşte de bunların hesabını verirdi.

MUTASARRIFLIK

Osmanlı yönetimindeki sancakların (liva) en büyük mülki idare amiri. Rütbe ve mevki, kaymakamdan büyük, validen küçüktür.

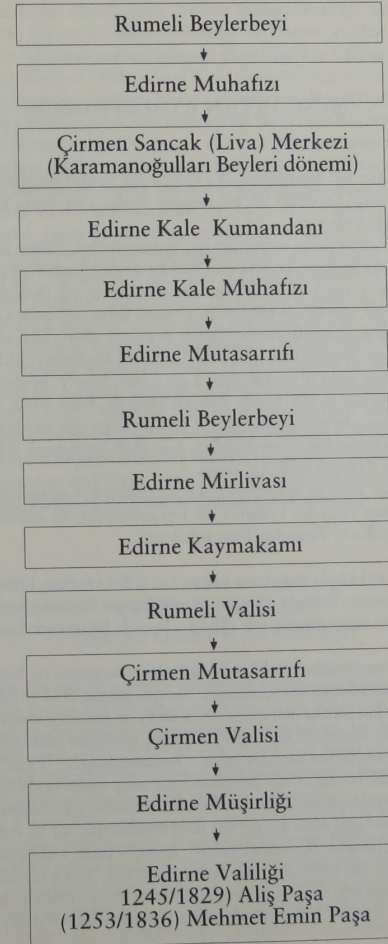
VALİ

Bir ilde hükümeti temsil eden en büyük memur. İl tüzel kişiliğinin en yüksek organı ve diğer yandan devletin temsilcisidir.

SERASKER

Sadrazamdan başka herhangi bir vezir orduya kumanda ettiği zaman bu vezire "Serasker" adı verilir.

EDİRNE YÖNETİM ŞEKLİ KRONOLOJİSİ

SANCAKTAN EYALETE GEÇİŞ

Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerinde, elinde bir eyalet oluşturacak kadar toprak bulunmadığı bir gerçektir. Devletin tek bir sancağı vardı; o da Bursa'nın fethiyle başlamış ve ilk Osmanlı Eyaleti olmuştur.

1363 Sırsındığı Zaferi'nden sonra devlet, imparatorluk haline gelince, eyalet sayısı ikiye çıktı. Asya'da Anadolu ve Avrupa'da (Balkanlar'da) Rumeli eyaletleri.

İlk çekirdek sancaklar; merkezi Söğüt olan Sultanönü Sancağı ile onun ardından kurulan Karacahisar ve Eskişehir sancakları olmuştur. Osman Gazi yaşlanınca oğlu Orhan'ı beylerbeyi yaptı. Böylece sancaktan beylerbeyliğine geçilmiş oldu. Orhan Gazi'nin oğulları, Süleyman Paşa ve onun ölümünden sonra da 1. Murad beylerbeyi oldu. Fakat 1. Murad tahta çıktığında yetişmiş oğlu olmadığından Lala Şahin Paşa'yı beylerbeyi yaptı.

Orhan Gazi döneminde (1324-1362) Kocaeli Sancağı, İznik oldu. Daha sonra sancak İzmit'e götürüldü. Bursa Merkez Sancağı ise Orhan Gazi'nin kardeşi, Alaattin Paşa ve ölümünden vahiya Süleyman Paşa, bey oldular. Sonraları bu sancak şehzade Murad Bey'e verildi ve sancağın adı "Hüdavendigar" oldu.

Rumeli Eyaleti'ni ise 1354'te Süleyman Paşa'nın fethettiği Gelibolu Sancağı ile başladığı bir gerçektir. Süleyman Paşa bu eyaletin ilk beylerbeyidir. O öncüne Lala Şahin Paşa beylerbeyi oldu ve onu Kara Timurtaş Paşa takip etti.

Not: Edirne saray hakkında araştırma yapan Dr. Rifat Osman, Edirne yönetimi hakkında şu açıklamayı yapmıştır: Burada görüldüğü gibi Edirne Bostancıbaşı ve Çirmen valileri hakkındaki düşünceleri kitabımızda yer aldığını önemle belirtmek isterim:

Edirne Bostancıbaşları hakkında mütalaa: Bu vesile ile bostancıbaşlara dair bazı mütaleat istitrad suretiyle yazılmıştır. Servet-i Fünun 932 ve 934.ncü nüshalarında Ferik Şakir Paşa'nın (yenicheriler zamanında saray ve devairi resmîye rical ve memurini) serlevhası altında neşrettiği makalatta: "İdama mahkum olanları bostancıbaşı idam ve saray hapishanelerine nezaret eder... Bostancıbaşlar 'Paşa' ünvanına haiz idi ve saray hapishanelerine nezaret eder... Bostancıbaşlar 'Paşa' ünvanına haiz olup maiyetinde bin beş yüz bostancı bulunur imiş. fıkraları mesturdur. Bu metaleat nakıstır; zira Edirne'de, vali makamını fethinden itibaren işgal eden bir zat var iken bostancıbaşlar da ayrıca sahip-i makam idiler. Edirne ve havalisi (Çirmen Eyaleti) namıyla tarih-i fethiten itibaren bir eyalet i mutebere idi ki ilk valisi de Lala Şahin Paşa'dır. 1243 tarihine kadar 'Çirmen Eyaleti ve Mutasarrıfı' ünvanı devam eylemiş ve tarih-i mezkurda Alish Paşa 'Edirne Valisi' namıyla ihraz-ı makam eylemiştir. (Çirmen muhafızları ve Edirne valileri

hakkında malûmat; "Edirne Reyhnûması" sayfa 57) Çirmen Mutasarrıfı, Edirne muhafızı ve muahharen Edirne Vilayeti Valisi ünvanıyla yüz onu mütecaviz zat-ı icrayı hükümet eylemişlerdir. Edirne şehri ise devletin ikinci payitahtı olmakla birlikte alelekser selatinin ikametgâhı saray ve kasırları ihtiva eden cesim ve kalabalık bir şehir bulunduğundan hem bunları muhafaza ve hem de emniyet ve asayiş-i umumiye ile alakadar olmak üzere 'Edirne Bostancıbaşılığı' makamı da mevcut idi. Bu halde Edirne valilerinin Bostancıbaşılık ile alakası yoktur. Tahkik olunabilen elli mütecaviz Edirne bostancıbaşısının ahiri Bozoklu Cebbar zade Süleyman Bey evladından olup bilahara 'Abbas Naili Paşa' ünvanını alan Abbas Bey'dir. Bu makam 1242'de lağvedilmiştir. Çirmen Eyaleti valileri azlolundukları sırada diğer zatın vurduna kadar Bostancıbaşların mütesellim tayin olundukları vaki olup ve mesela ahaliye icray-ı zulüm ettiğinden dolayı (1236 h) Çirmen Mutasarrıfı Hacı Mustafa Paşa azil ve rütbesi refi kılınarak beray-ı ikamet Kırkkilise'ye izam olunduğu esnada halefi Ali Paşa'nın muvasalatına kadar Edirne Bostancıbaşı Şehsuvar Zade Derviş Bey mütesellim tayin olunmuştur. (Edirne mahkeme-i şer'iyesi kuyudatı) Bostancıbaşların saray dahilindeki selahiyet ve vezaifi hulasa edilecek olur ise zamanımızın 'mabeyn müşirleri'ne muadil olur. Bostancılar ise bir nevi muhafız asakir-i hassa idi. Hünkar kayıklarının dümenini Bostancıbaşı kullanır ve saray erkanının saray haricine çıkışlarında birkaç nefer bostancı tarafından takip ve muhafaza olunur idi. Sarayda hapishaneleri muhafaza ve idam olunacakları siyasetgaha sevk ederler idi. Sahib-i makale Bostancıbaşlar vezaifini celladlık ile mahlut görmek istiyor ise de muvafıkı hakikat değildir. Zamanımızda salben idam olunacak bir mahkumun mahalli siyasete sevkine nezaret eden memurin-i hükümetin celladlık ile ne alakası olur ki evailde nefiy veya idam olunacakları tevkif ile sevkine delalet eden Bostancıbaşının celladlığını kabul edelim; bahusus Edirne bostancıbaşlarından ahval-i hususiyeleri kısmen tanımış müntesibini ilm-ü marifetten Edirneli Şair Örfi Mahmud Ağa'nın pederi Suhte Hacı Ali Ağa, Aşık Ali Ağa, Şehsuvarzade Abbas Bey gibi erbab-ı kalem ve sanatkaran bulundukça. (intihâ)

EDİRNE VALİLERİ (İDARİ GÖREV ALANLAR)

Edirne valilerinin kronolojik olarak isimlerini vermeden önce kentin, 1361 yılında alınışından bugünlere kadar; değişik idari, mülki ve kazai yönetimlerini göz önüne almak zorunluluğu görülmektedir. Edirne ve yöresinin yöneticileri, bazen kale kumandanları bazen sancak beyleri (vali anlamında) olarak, 1361'den başlayarak, tarih sahnesinde yerlerini alırlar. Bu yöneticileri bir liste halinde incelemeyi önce, Edirne ve Osmanlı Devleti'nin yönetim şekillerine kısaca göz atmakta yarar var.

Edirne ve yöresi Murat Hüdavendigar'ın kumandanları (Lala Şahin Paşa, Hacı İlbey ve Evrenos Bey vd) tarafından Osmanlı Devleti'ne katılmıştı. Böylece Avrupa topraklarının büyük bir bölümü 1385 yılına kadar Sofya'yı içine almak üzere Balkan Yarımadası'nı kapsıyordu. Geniş topraklara sahip Osmanlı yöneticilerinin, devlet düzeninde yeni bir örgütlenmeye giriştiklerini görüyoruz. Bu girişim Anadolu ve Rumeli Eyaletleri diye devlet yönetiminin iki ayrı kıtada uygulanması olarak ele alınıyordu. Eyaletlerin başında bulunanlara

"Beylerbeyi" veya "Liva-i Paşa" deniliyor ve bunlara da yörelin büyüklüğüne göre livalar (sancak) bağlanıyordu. Çok daha ilkerki yıllarda, Edirne gibi büyük kentlerin "Mahrusa" (büyük kent) ya da "Vilayet" veya "Vali-i Memleket", bazen de "Kadılık" ve "Nahiye" gibi çeşitli adlar aldığı görülür. Bu çeşit yönetim şekilleri esnek olsalar da Edirne valilerinin sıralamasında bu özelliklerin üzerinde önemle durduk.

KENTİN MÜLKİ YAPISI

Rumeli Eyaleti'nde oluşturulan livalardan en önemlisi Çirmen Livası'ydı ve Edirne bu livaya bağlıydı. Bunu yukarıda açıkladık ve Rumeli yöresi beylerbeyi olduktan sonra sancaklara ayrılan Rumeli'de; Çirmen, sancak merkezi olmuştu. XVIII. yüzyıl ortalarında mutasarrıflık olan Çirmen, Edirne'yi korumak amacıyla, idari bakımdan Edirne kentine egemen olmuştur. Bu egemenlik 1245/1829 tarihine kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra Çirmen, Edirne Vilayeti'ne bağlı bir kaza olmuştur.

I. Hakkı Uzunçarşılı'ya göre; Çirmen Mutasarrıflığı'na bağlı olan Edirne'de bazen kadıların, bazen de bostancıbaşıların görevlendirildiğini şer'iyye sicillerinden anlıyoruz. "Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı" (Ankara 1984) adlı kitapta Edirne ayanlarından Dağdevirenzade Mehmet Ağa'ya gönderilen bir fermanda, kentin inzibatının bostancıbaşılar ait olduğu, valilerin bu işe karışmadığı yazar. Ne var ki Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra, Osmanlı Devleti içinde bulunan eyalet ve sancakların yöneticilerini belirten bir yıllık sürelerini içeren Tevcihat-ı Hümayun defterleri, görevlilerce hazırlanarak padişahın reyine sunulduğu görülür.

Şimdi bu yönetim şekillerinden birincisinden başlayarak açıklamalarımızı sürdürelim: Avrupa topraklarında genişleyen Osmanlı Beyliği, Murad Hüdavendigâr'ın girişimiyle beylikten çıkarak devlet haline gelmiş ve memleket idaresi de bir devlete yakışır şekilde gelişmişti. İlk dönemlerde Osmanlı Devleti, Balkan Yarımadası'nda Çirmen'i sancak yapmış ve yöneticiliğine-sancakbeyi- ilk olarak Saruca Paşa getirilmişti. "Çirmen, niçin sancakbeyi yapılmıştı" sorusunu biraz genişletelim. Bilindiği gibi Edirne 1361'de alındığında I. Murad bu kentin başkent olmasını emredip bir saray yapılmasını istemişti. Saray-Atık bitinceye kadar devleti Dimetoka'dan (Şimdi Yunanistan sınırları içinde) idare etmiş ve Saray-ı Atık'ın yapımı bittikten sonra Osmanlı Devleti'nin başkenti Edirne olmuştu. Çirmen'in, Rumeli'de oluşturulan ilk sancak olmasının nedeni şudur: Çok iyi bir kaleye sahip olan Çirmen Edirne'yi Avrupa'dan gelecek akınlardan koruyacak ve tampon bir bölge oluşturacaktı. Bu önemli nedenlerle Çirmen Livası, Osmanlı Devleti'nin sancakbeyi ünvanı ile yöre yöneticiliğinde önemli bir yer tutmuştur. Ancak Çirmen'in çok daha ilginç bir özelliği ise Osmanlı Devleti'ne bağlı Anadolu Selçuklu beylerinin burada askeri ve idari eğitim görmeleri ve bunlara da sancağın idaresinin verilmesiydi. Örneğin Karaman Mehmet Bey, Daram Bey, Şehsuvar Bey ve onun kardeşi Ala'ül Devle ve Alpaslan Hüseyin beyler gibi. Özet olarak söylersek; Çirmen'in bu gibi özellikleri, Çirmen sancakbeylerinin bazen Edirne'ye bir üstünlüğü olarak görülmüş ve hatta tarihi kayıtlarda bu ikisinin bir tutulduğu da saptanmıştır.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile örgütlenen şu kurumlara bir göz atmamız çok yerinde olacaktır. İlk kurum; 'kadı askerlik'tir ve bunun anlamı en büyük askeri yargıç veya ordu kadısıdır. Kökeni Abbasi ve Mısır Kölemenlerine kadar gider. Osmanlı Devleti'nde bu kurum, I. Murad döneminde başlamıştır. İlk kazasker Çandarlı Kara Halil'dir. Bu kurumdan 50-60 yıl sonraları başkumandanlık katında beylerbeyliği ortaya çıkmıştır. Çok sonraları

ise, eyalet valiliğine beylerbeyi dendiği gibi, beylerbeyi aynı zamanda ordu kumandanı olarak da görevlendirilmiştir. Bu örgütlenme ile beraber Asya ve Avrupa kara parçalarından, Rumeli ve Anadolu Beylerbeyi örgütüne geçilmiştir. Böylece Edirne kenti, Paşa Livası ve Rumeli Beylerbeyi olmuş ve bu örgüte üç Liva (Vize, Kırkkilise, Çirmen) bağlanmıştı. Sonraları sağ ve sol diye ikiye ayrılan Rumeli Beylerbeyliği'nin sağ kanadı dokuz nahiyelik (kadılık) olarak görülür. 16. asrın başındaki bu kadılıklar şunlardır:

Edirne, Dimetoka, İpsala, Tatarpazarcığı, Herece, Kızıkağaç, Filibe, Keşan, Eskizara, Solkanat ise, Karasu, Nevrekop, Selanik, Timurhisar, Sitre Kapısı, Avrathisar, Dırma, Zihne, Siroz, Gümülcine ile sayısı on oluyordu. Sonraları bu kola Kavala ve Enez de eklenmiştir.

Yukarıda üç ana madde olarak açıkladığımız olaylardan sonra, Edirne yöneticilerini (Vali, kale kumandanı, kale muhafızı ve saray gözeticisi) ele alalım. Kentin ilk kale kumandanı ve yöneticisi olan Lala Paşa'yı, Murad Hüdavendigâr atamıştı. Bu atamadan sonra Edirne yöneticilerinde yarım asırlık bir boşluk görülmektedir. Bunun nedeni şudur:

Edirne başkent olmuş ise de, kentin çeşitli sosyal, dini ve ilmi kurumlarının çoğalmasından sonra devletin merkez üstünlüğünü Emir Süleyman döneminde görüyoruz.

Rumeli Beylerbeyliği kurulduğu halde Edirne Çirmen Livası'na bağlıydı. Çirmen H. 1245-M.1829 yılında sancak olması kaldırılmış, valilik ve müşirlik Edirne olmuştur. Yani Çirmen, Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra terk edilerek bunun yerine Edirne ilk önce mutasarrıflık, sonra da valilik ve müşirlik olmuştur.

Edirne'de padişahların oturduğu saray ve kasırlar vardır. Edirne yurdun en kalabalık nüfusuna sahip kentlerinden biridir. İstanbul'un alınışına kadar Osmanlı Devleti, Balkanlar'da birçok savaşlarda bulunmuş, yöre yöneticiliğindeki aksama ve karışıklıklar da bu nedenlerle çkmıştır.

Bütün bu olayları özetlersek, bazen Çirmen sancakbeyleri ve bazen de Edirne'yi ve sarayı korumakla sorumlu kişiler, kentin valileri ünvanıyla tarih içerisinde yer almalılar savını işleyerek 'Edirne Valileri' listesi yapılmıştır.

Kısaca özetlersek Edirne; devletin merkezi, bölgenin merkezi de Çirmen olmuştur. Konuyla ilgili detaylı bilgi için 1864 tarihli 'Umuru Hususiye Nizamnamesi' incelenebilir. Bu kanunun ardından 1871'de çıkarılan Vilayet Nizamnamesi'nde valilerin ödevleri anlatılmaktadır.

(Çirmen sancakbeyleri ve valileri dışında)

LALA ŞAHİN PAŞA (Bin Abdül Muin) 763/1361

Edirne Muhafızı ve ilk Rumeli Beylerbeyi.

Lalası olduğu Sulu'nun I. Murat tarafından Rumeli Beylerbeyliği'ne atandı. Edirne'yi almak üzere yola çıkan Lala Şahin Paşa, Rum ve Bulgar kuvvetlerini Edirne önllerinde Sazlıdere'de yenilgiye uğrattı. Anlaşmayla Edirne Kalesi'ni teslim aldı. Çatalca ve çevresinde Ferecik ve Filibe kalelerini de fethetti. 1363'te Sirpsındığı Serdarı Hacı İlbey'i Haçlı ordusunun üzerine keşife gönderdi. Lala Şahin Paşa 1371'de de Bulgar kralı Samakofita'yı yendi. 1382 yılında ölen Lala Şahin Paşa'nın, Bursa Kırmastı'da camisi, tekke ve türbesi vardır.

SARUCA PAŞA 774/1372

İlk Çirmen sancakbeyi, üçüncü Rumeli Beylerbeyi'dir. I. Murat ve Yıldırım Bayezid'in veziridir. Karamanoğlu ve Kosova savaşlarında bulundu. Saruca Sarımuhammed diye anılır. Mezarı Çirmen'de yaptırıldığı mescidin avlusundadır. Çirmen, Kızanlık, Hasköy ve Yeni Zağra'da vakıfları vardı.

UMUR BEY (Tirid Baba) 775/1373

Saruca Paşa'nın oğludur. İkinci Çirmen Sancakbeyi Umur Bey'in Çirmen, Bursa, Bergama, Biga ve Edirne'de birçok vakfı vardı. Anadolu Beylerbeyliği'nde de bulunan Umur Bey, Fetret döneminde Musa Çelebi ile II Murad'a da hizmet etti. Camisi, Edirne Umurbey Mahallesi'nde Tırîd Baba diye anılır. Türbesi de buradadır.

KARA TİMURTAŞ PAŞA (Ebü'l-Megazi) 790/1382

Osmanlı Devleti'nin Kara Timurtaşzadeler sülesininindendir. Bir manastır rahibesinin kızıyla evlenen Kara Timurtaş Paşa, dördüncü Rumeli Beylerbeyi'dir. Manastır, Pirlepe ve İşkip'i fethetti, 1387'de vezir oldu. 1392 yılında Firuz Paşa'nın Rumeli Beylerbeyi olarak atanmasıyla 2. vezir olarak kaldı.Yaşlandığı için Ankara Savaşı'na katılamayan Timurtaş Paşa, II. Murad döneminde ordunun atlarına bakmak, has ahır ve çayır hizmetlerinde kullanılmak üzere "Voynuk" adıyla askeri bir kadro kurmuştu. Timurtaşzade sülesini günümüze kadar gelmektedir. Recaizade Ekrem Bey'in annesi Adviye hanımın babası Seyfullah Bey, Timurtaşpaşazade'dir.

FİRUZ PAŞA (Hadım) 800/1392

Beşinci Rumeli Beylerbeyi'dir. Yıldırım Bayezid ümerasından (ölümü 816/1413) ise de bazı kayıtlarda (Ahmed Badi'ye göre); 850/1446'da öldüğü ve II. Murad dönemi saray ağalarından biri olduğu yazılmaktadır.

SİNAN BEY (Pençitci Sinan Bey) 795/1393

Sancakbeyidir. Hasköy'e tabi Karahalil köyünün eski mirlivalarından Sinan Bey'e ait olduğu Cevdet yazmalarından anlaşılmaktadır.

FETRET DÖNEMİNDEN SONRA EDİRNE VE RUMELİ YÖNETİCİLERİ

ŞAHMELİK (Şadi Beğ-zade) 829/1424

Rumeli Beylerbeyi, Edirne'nin kurucuları arasında yer alır. Edirne'de Gazimihal Köprüsü başında camii ve medresesi vardır. Molla Hüseyin bu medresede ders okutmuştur. Fetret döneminde önce Musa Çelebi sonra da Mehmet Çelebi'nin yanında oldu. II. Murad döneminde, uzun yıllar Rumeli Beylerbeyliği görevinde bulundu. Amasya tarihine göre beylerbeyi olmuştur.

BAYEZİD PAŞA (Yahşi oğlu) 818/1413

Rumeli Beylerbeyi, Çelebi Mehmet dönemi vezirlerindendir. Oğlu İsa Bey'in Edirne'de Kemerçâşısı adıyla bir kervansarayı vardı. Sultan II Murad'ın veziri- azamıdır. II. Murad'ın amcası Mustafa Çelebi, Bayezid Paşa'yı yaparak Edirne'ye girdi. II. Murad, Mustafa Çelebi'yi Kızılağaç'ta yendikten sonra Edirne'ye getirerek idam ettirdi (Düzmece Mustafa Olayı). Bu olay üzerine düzenlenen büyük bir şenlikle, Edirne tarihindeki ilk büyük şenlik yaşanmış oldu.

SİNANÜDDİN YUSUF BEY (Sinan Paşa) 830/1427

Rumeli Beylerbeyi. Edirne'nin kurucularındandır. Mahallesi, Mirimiran Sinan Bey İmaretini adını taşıyordu. Camisi ise halk arasında Beylerbeyi Camii olarak anılır. Karşısında çifte hamam vardır. 876/1471'de vefat etmiştir. Mezarı caminin bahçesinde dir.

YANYA PAŞA (Bin Abdül Hay) 832/1429

Rumeli Beylerbeyi, Vezir mirimiran ve serbevabbin, Sultan 1. Bayezid imaretinde bazı hesap yanlışları yapmış ve 11 yıl hapis yatmıştır.

SARUCA PAŞA 833/1430

SARUCA PAŞA 833/1430
Edirne Muhafızı. II. Murad ve Fatih dönemi vezirlerindendir. Kendisinin ve karısı Hatuni Saruca Paşa'nın mahalleleri vardır. II. Murad devrinde mirliya, beylerbeyi ve 833'te vezir olmuştur. 838'de padişah Karaman seferine giderken onu Edirne Muhafızı yaptı. Edirne'de camisi, Gelibolu'da imareti vardır. Azledildiğinde ömrünü Gelibolu'da geçirmiştir. Gelibolu'da kardeşi Sinan Bey ve bunun kızına ait vakıfları vardır.

İSA BEY (Karamanoğlu Mehmet Beyzade) 839/1435

Mehmet Çelebi'nin kızıyla evlidir. II. Murad'ın eniştesidir.

ŞAHABETTİN PAŞA (Kula Şahin, Hadım) 840/1437

ŞAHABETTİN PAŞA (Kula Şahin, Hadım) 840/1437
Edirne'de Kavaklı Mescid'in sahibidir. Sinan Paşa'nın ölümü ile Beylerbeyi olan
Şahabettin Paşa'nın, Edirne'nin imarında önemli yeri vardır. Mescid kitabesi: "Hazzel
Mescidi ki mübarek Ezzulatan Murad Han Hacı Şahabettin Bin Abdullah tarihi sene erbain
ve semanemie 840." Bu kitabeyi tarihçi Ahmed Badi bildirmektedir. II. Murad ve Fatih
dönemlerinde önemli rol oynadı. Sinan Bey'den sonra Rumeli Beylerbeyi olmuş, Mezid
Bey'in Eflak'ta şehit olmasının intikamını almak istemişse de muvaffak olamamış, Vazag'da
yenilmiştir. Fatih'in tahta geçişinde padişaha telkin ve önerilerde bulunmuştur. Edirne'de
Kırazlı Camii ve Saraçhane Köprüsü'nü ve Fil Hamamı'nı yaptırmıştır. Filibe'de de medrese

ve imaret yaptırdı. Döneminde Edirne'de iki büyük şenlik oldu. Bunlardan birincisi, Sultan II. Murad'ın oğulları Mehmet ve Alaattin'in sünneti için yapılan şenliklerdi. Diğeri ise, II. Murad'ın, tahtı 12 yaşındaki oğlu Mehmed'e bırakıp Manisa'ya çekilmesini fırsat bilen Haçlı ordularının hareket geçmesi üzerine, tekrar Edirne'ye gelerek ikinci defa tahta çıkmasıdır. Bu olay da şenlikle kutlanmıştır. Yeniçerilerin ilk kazan kaldırması onun döneminde olmuştur. Buçuktepe'ye çıkan yeniçeriler, vezir ve beylerbeyi olan Şahabettin Paşa'yı öldürmek istedi. Paşa evinden kaçıp Sultan Mehmet'e sığındı. Sultan II. Mehmet yeniçerilerin ulufesini (maaş) buçuk değerde artırarak isyanı sona erdirdi. Tarih-i Ali Osman'a göre bu dönemde Kapıkulu altı ay maaş alamamıştır.

KASIM PAŞA 847/1444

Rumeli Beylerbeyi. Edirne Tunca kenarında cami ve imareti olan Kasım Paşa, Fatih ve II. Bayezid dönemi devlet adamlarındandır. Zamanında, Ebül' Feth Sultan Mehmet Şehzade iken Edirne'yi ziyaret etmiştir. Müneccimbaşı'ya göre, 890/1485'te vefat etmiş bu kişi, Rumeli Valisi iken yöresinde Evliya Kasım Paşa diye anılırdı. Cami haziresindeki mezarı nakli kubur edilerek Mimar Sinan Hacılar Ezanı haziresine kaldırıldı.

HAMZA BEY 852/1448

Rumeli Beylerbeyi. Fetret döneminde önemli rol oynadı. Fatih döneminde Venedik Donanması ile savaş girmemi. Uzun Hasan'ı yenerek Koyunhisar'ı aldı. Karaman Beyi İshak Bey'i yenerek Rumeli hutbesi verildi. 1450 yılında Şehzade Mehmet Zülkadıroğlu Süleyman Bey'in kızı Sitti Hatun ile Edirne'de evlendi. Bursa'da Hamza Bey Camii türbesinde gömüldür.

DAYI KARACA BEY 855/1451

Rumeli Beylerbeyi. Belgrad kuşatmasında şehit düşmüştür. Edirne ve Kırkkilise'de vakit köyleri (860/1456), Aşık Paşa tarihine ve 859 tarihli vakfiyeye göre Dayı Karacabey imareti bulunmaktadır. Bu imaretin 890'da Edirne'de Helvacı Fakih köyüne ait olduğunu görürüz. İsmail Hakkı Konyalı'ya göre imaret, ölümünden bir yıl sonra yapılmıştır. Kırkkilise'de Eyvanlı köy ile Edirne'de Ömerobası köyleri imaretin evkafıdır. Dayı Karaca'nın üç kız ve Mustafa adında iki oğlu vardır. Topkapı Edirne defterlerine göre üçüncü oğlu Mahmud Çelebi de vardır ve Edirne sicil defterlerine geçmektedir. II. Bayezid döneminde Iskender Bey, Yavuz Selim döneminde Hasan Paşa ve onun oğlu Ali Çelebi, Dayı Karaca evlad ve ahfadıdır. Cihannüma Kasrı'nın inşaatında görev üstlendi. Fatih'in Edirne'de döktürdüğü topların İstanbul'a naklini sağladı.

MAHMUT PAŞA (Rum, Veli) 861/1468

Rumeli Beylerbeyi. Sadrazamdır. Zağanoszadeler sülalesindendir. Aslen Bizanslı olup anne ve babası Hristiyan'dır. Edirne'de devşirildi. II. Murad'a takdim edildi. Fatih Sultan Mehmet'in ilgisini çekti. Oğlu Ali Bey, Edirne'de Taşlık Medresesi kurucularındandır. Mahmut Paşa'nın Edirne ve İstanbul'da vakıfları vardır. Edirne Hasköy ve İstanbul Mahmutpaşa Çarşısı'nın kurucusudur. İstanbul'un Fethi ve birçok savaşta bulundu. Rumeli ordusunun kumandanı oldu. Trabzon'un fethi sırasında, Kral David Komandos'u ailesiyle birlikte teslim aldı. Midilli Adası'nı aldı. Daha sonra donanma komutanı oldu. Mahmut Paşa'yı çekemeyenler onu 1474'te Fatih'e idam ettirdiler. Edirne'de Mahmut Paşa Camii ile İstanbul'da evkafı bulunmaktadır. Zamanında Edirne Ada Çayırı'nda Fatih'in oğulları Bayezid ile Mustafa'yı sünnet ettirmişti.

ISHAK PAŞA 865/1460

Edirne Muhafızı. II. Murad'ın vezirlerindendir. Sarı İshak diye anılır. Ünvanı hem vezir, hem beylerbeyidir. Sarı İshak Paşa H. 877'de vezir-i azam oldu. Davut Paşa bundan sonra beylerbeyi olmuştur. II. Murad cenazesini Bursa'ya göndermiştir.

MURAD PAŞA (Has) 871/1466

Rumeli Beylerbeyi. Saray-ı Hümayun'da yetişip devletin ileri gelen beylerinden biri oldu. 1466'da Rumeli Beylerbeyi, sonra da vezir oldu. 1467 yılındaki Otlukbeli Savaşı'nda şehit oldu. İstanbul Aksaray'da namına, Bursa camilerine benzeyen, büyük bir camisi vardır.

ŞEHZUVAR BEY (Beği) 873/1469

Çirmen Sancakbeyi. Dulkadiroğullarındandır. Çok kardeşi vardır. Osmanlı Devleti tarafını tutmuş ve kendisine Çirmen Sancak Muhafızlığı verilmiştir.

DARAP BEĞ 873/1469

Karamanoğullarındandır. Şarki Karaağaç valisiyken kasabanın Osmanlılara geçmesinde yararı dokunduğu için, 873'te Çirmen Sancak Muhafızlığı'na getirildiğini, Solakzade Tarih-i yazmaktadır.

ALA'ÜD DEVLE (Ala Al-Davla, Bozkurt Beğ) 873/1468

Dulkadiroğullarından Şahsuvar Bey'in kardeşidir. Sultan Mehmed'e iltica ederek topraklarını kardeşi Şah Budak Bey'den almıştır. Kardeşi de Sultan II. Bayezid'e iltica etmiştir. Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar sadık kalmış ise de Yavuz Selim'in İran seferi dönüşü, Hadım Sinan Paşa tarafından yakalanmış, başi kesilerek İstanbul'a gönderilmiştir.

KARAMAN BEĞ (Alaüddin) 875/1471

Çirmen Sancakbeyi. Karamanoğlu sülalesindendir. Kardeşi Darap Bey'in vefatıyla Çirmen Sancakbeyi olmuştur. Karaman Beyliği'ne güvence olarak, Osmanlı Devleti tarafından kendisine Çirmen Valiliği verildi. Çelebi Mehmed'in damadı olan Alaüddin Bey Sofya Sancakbeyi olmuştur. Mezarı Dar-ül Hadis Camii haziresindedir. Osmanlı Vezir-i Azamı İshak Paşa, Larende üzerine gidince Karaman Beğ'in Osmanlılara sığınması göz önünde tutularak uzun yıllar Çirmen Valiliği Karaman beylerine verilmiştir. Karamanoğulları uzun bir süre Osmanlılar ile Moğollar ve Memlûklular arasında tampon görevi görmüş ve 1473 Otlukbeli Savaşı'ndan sonra ortadan kaldırılmıştır (1250-1487). Fatih Sultan Mehmed'in son verdiği Karamanoğulları beylerine, tuğra ve berat verilmesi bir gelenek idi. Mezar taşında "Karaman Bey Bin Mehmed Bin Karaman Bey" yazılıdır.

ŞEHZADE CEM SULTAN 878/1473

Taht Muhafızı. Fatih Sultan Mehmed'in oğludur. Anneleri ayrı olan II Bayezid ile taht mücadelesine tutuşmuş, Rodos şövalyelerine sığınmış ve zehirlenerek öldürülmüştür.

HAMZA BEY (Şaraptar) 878/1473

Rumeli Beylerbeyi. II. Murad ölümünden önce Fatih döneminde beylerbeyi oldu. Ergene'de Aslıdan ve Meşeli köyleri, II Bayezid döneminde Şaraptar Hamza Bey ve ailesine mülkname verilmiştir. Oğullarından Ahmed Çelebi'ye Yenice Çiftliği ve Şeyhpasa Çiftliği ile diğer oğlu İshak Bey'e Bektaş Köyü, mülk olarak verilmiştir.

KARAMANİ MEHMED PAŞA 880/1475

Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin torunlarından ve Fatih ve II. Bayezid ümerasındandır. Şair ve alimdir. Tımar sahiplerindendir. Oğlu Tevkii Ali Çelebi Zeynel Abidin'dir.

DAVUT PAŞA 882/1477

Rumeli Beylerbeyi. Fatih dönemi ümerasındandır. İshak Paşa'dan sonra vezir-i azam olan Davut Paşa, sonradan Koca Davut Paşa olarak da zikredilmiştir. Edirne'de Hasan Fakih Çiftliği onun mülkü olmuştur. Tatar Pazarı ve Dimetoka'da vakıfları bulunmaktadır. Döneminde, Edirne Sarayı Cihannüma Kasrı yanındaki Kum Kasrı ve Kum Hamamı Fatih tarafından yaptırıldı. Arnavutluk'u Osmanlı topraklarına katan Davut Paşa Memlük Savaşı'nda yararlılık göstermiş, Cem Sultan ile II. Bayezid arasında da aracılık yapmıştır.

MEHMED PAŞA (Hızır Beyzade) 885/1480

Rumeli Beylerbeyi. Yörgüç Paşazade Hızır Bey'in kardeşidir. Fatih Sultan Mehmed dönemi beylerindendir. Vezir ve Rumeli Beylerbeyi idi. Bir savaşta esir düştü, esaret dönüşü Şehzade Ahmed'e lala oldu. 1498'de vefat etti.

YAHYA PAŞA 886/1481

Fatih dönemi ileri gelenlerindendir. Sivaslı Malkoçoğulları sülalesindendir. Enderunda yetişerek önce Bosna Beyi, 1481'de beylerbeyi oldu. Azledilerek önce Kangırı Valisi ve 1488'de tekrar Rumeli Beylerbeyi oldu. Daha sonra Anadolu Beylerbeyi iken II. Bayezid'e damat oldu. 1503'te Rumeli Valisi oldu. İstanbul Fatih'te hayratı çoktur.

ALİ PAŞA (Hadım) 887/1482

Rumeli Beylerbeyi. Osmanlı Sadrazamı'dır. Enderun'da yetişti. 1482'de Rumeli Beylerbeyi oldu. 1501'de Navarin'i ele geçiren Venediklilerden kenti geri aldı. Mora Valisi oldu. Edirne Sancakbeyliği'nde bulundu. Kili ve Akkerman'ı aldı. 1488'de Memlük Seferi'ne katıldı. II. Bayezid dönemi şehzadelerinin mücadelesine karıştı. Anadolu'daki Şahkulu ayaklanmasında Şahkulu'nu öldürdü ve aynı savaşta okla şehit oldu. Edirne Selimiye Camii yanında camii ve zaviyesi bulunur.

YAKUP PAŞA (Hadım) 898/1493

Tarihçi Ahmed Badi, Edirne Kaleci'nde bir camisi ve Topkapı Medresesi diye anılan yapıları olduğunu yazar. Medrese kitabesi: "Katmere hasel Meedresetül Bin Abdullah sene Erbaa ve tesmin ve tisa ma Allahül ilim." Selanik'te bir camisi, Kızılağaç'ta da camii ve vakıfları bulunmaktadır. Tunca kıyısındaki II. Bayezid Külliyesi onun zamanında yapıldı. Tırnova'da Bulgar isyancıları bastıran Yakup Paşa, Sırp kuvvetlerini yenip, kumandanları Direncili'yi esir alarak İstanbul'a getirdi.

HALİL PAŞA 893/1488

Memlük savaşlarında yararlı olamadığı bilinmektedir.

MUSTAFA PAŞA (Koca) 904/1500

Sultan II. Bayezid dönemi vezir ve sadrazamıdır. Tapu defterlerine göre, İstanbul'da cami, imaret, medrese ve mektebi, Eyüp'te camii ve Rumeli'nde vakıf eserleri bulunmaktadır. Devşirme olup Fatih'in ölümünden sonra Bayezid'in tarafını tuttu. Cem Sultan'ın öldürülmesi işi Mustafa Paşa'ya verildi. Roma'dan dönünce Rumeli Beylerbeyi oldu. Bayezid'in

ölümünden sonra Şehzade Ahmed'in tarafını tuttu. Bursa'da idam edildi.

MESİH AHMED PAŞA 898/1493

Sultan II. Mehmed'in kölesidir. Saray-ı Hümayun'da okuyup vezir olduktan sonra Gelibolu sancağına kaptan olmuştur. 1481'de kubbe veziri, 1484'te tekrar kaptan ve 1493'te Rumeli Beylerbeyi oldu. Hac'dan döndükten sonra da 1499 yılında sadrazam oldu. 1501 Galata yangınında ayağı kırıldı ve öldü. İstanbul Aksaray'da Murad Paşa Camii'nde defnedilmiştir. Şairliği de olan Mesih Ahmed Paşa'nın Bodrum'da bir camii vardır.

MUSTAFA PAŞA 903/1497

Enderun-u Hümayun'u bitirerek II. Bayezid döneminde kapıcıbaşı oldu. Avrupa'ya gönderilen Mustafa Paşa, hizmeti iyi görülerek Rumeli Beylerbeyi, daha sonra da kubbe veziri ve sadrazam oldu. 1512'de azledilerek Bursa'ya gönderildi, burada 1514 yılında ölen Mustafa Paşa, Bursa'da müzevir tekkesine gömüldü. İstanbul'da bir camisi vardır. Tedbirli ve akıllı bir zat idi. Venedik donanmasının tamamen yok edildiği Prodana Deniz Savaşı'nda Burak Reis ve Herek Reis şehit oldular.

ÇİVİ-ZADE MUHYİDDİN MEHMED EFENDİ 906/1500

Rumeli Beylerbeyi. Menteşeli hattat ve müderris Çivi İlyas Efendi'nin oğludur. Molla Bali, Fenarizade Muhyiddin Efendi'den ders aldı. Rumeli Beylerbeyi oldu (1500). Edirne Üç Şerefeli Medresesi'ne müderris oldu, ders verdi. Sonraları kadılık mesleğine girdi, Anadolu Kazaskeri ve 1539'da şeyhülislam oldu. Fetvalarla ilgili eserleri vardır. Eyüp Sultan Mezarlığı'na gömüldü.

SERHAD PAŞA 912/1506

Arnavut'tur. Saray-ı Hümayun'dan sonra yeniçeri ağası oldu. 1506'da Rumeli Beylerbeyi, 1512'de Şam Beylerbeyi ve 1524'de de üçüncü vezir oldu. 1525'de Semendirek'e atandı. Aynı yıl hastalanarak Edirne'ye götürüldü ve burada öldü.

SİNAN PAŞA (Hadım) 920/1514

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Vakfiyelerde Derviş Sinan Bey veya Sinaneddin Yusuf Bin Abdülhay diye geçer. Gelibolu mirlivasıdır. İlbasan kentinde Darültalim ve zaviyesi ile İstanbul'da vakıfları vardır. Çaldıran Savaşı ve Mercidabık Savaşı'nda büyük yararlılıklar göstermiştir. Ridaniye Savaşı'nda Osmanlı ordusunun sağ kanadını idare etti. Yaralanarak 1517'de öldü. Yavuz Sultan Selim'in "Mısır'ı aldık ama Sinan'ı kaybettik" sözü çok meşhurdur.

HASAN PAŞA 920/1515

Rumeli Beylerbeyi. II. Bayezid, oğlu Selim ile yaptığı anlaşmaya göre tahttan çekilip Dimetoka'ya giderken, mahiyetinde Hasan Paşa da vardı. Baba ile oğulun arasını bulmaya çalıştı. Çaldıran Savaşı'nda şehit oldu.

ŞEHZADE SÜLEYMAN 920/1515

Edirne Muhafızı. Yavuz Sultan Selim'in oğludur. Babası İran seferindeyken oğlu Süleyman'ı Manisa'dan alıp Edirne Muhafızı yaptı (1514 Çaldıran Zaferi). Annesi Nafize Sultan olup, Trabzon doğumludur. Padışahlığında Kanuni adıyla ünlüdür. Edirne'de divan ve yargıtay amacıyla kullanılan Adalet Kasrı'nı Mimar Sinan'a yaptırmıştır. 1523 Mısır

Seferi sırasında Edirne'yi korumakla görevlendirildi. Sultanlığında Fransa'ya kapitülasyon imtiyazını vermiştir. Mohaç Zaferi'ni kazanmış ve Macaristan'ı Türk top-raklarına katmıştır. Döneminde, kaptan-ı derya ünvanıyla Barbaros Hayrettin Paşa, fetihleriyle Akdeniz'i bir Türk gölü haline getirmiştir. Kanuni dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nun en parlak dönemidir.

FERHAD AĞA 921/1516

Rumeli Valisi. Şeyh Celal (Bozoklu Şah Veli) isyanını bastırdı.

KASIM PAŞA (Güzelce) 922/1516

Rumeli Beylerbeyi. Sultan II. Bayezid döneminde Rikab Ağası oldu. 1516'da Hama Mutassarrıfı ve daha sonra da Anadolu ve Rumeli Beylerbeyi oldu. 1521 yılında üçüncü vezir ve Mısır Valisi, sonra da Budin Valisi ve Mora Sancağı görevine getirildi. 1532'de vefat ederek, Gelibolu'da defnedildi. Gelibolu Kasımpaşa Köyü'nün kurucusudur.

YUSUF PAŞA 921/1516

Rumeli Beylerbeyi.

KÜÇÜK SINAN PAŞA 921/1516

Rumeli Beylerbeyi. Türk Kaptan-ı Deryası. İstanbul Tersanesi'ni inşa etti. 1515'te Rumeli Beylerbeyi oldu. Mercidabık ve Ridaniye (1516) savaşlarına katıldı.

MEHMED BEY 922/1517

Rumeli Beylerbeyi ve Edirne kurucularındandır. Çaldıran Seferi'nde şehit oldu. Gazi Mihal'in oğlu Ali Bey'in oğludur. Mihalogulları Rumeli akıncı beylerindendir. Kardeşi Hızır Bey, II. Murad'ın seferlerinde bulundu. Babasının Orta İmaret adında imareti Tunca nehri kıyısındadır. Köprü başında, hamamı ve imareti-şeyhi bulunmaktadır. 825/1421'de yapılan zaviyeli ve iki tarafında tabhane bulunan Gazi Mihal Cami'nin hazinesinde Gazi Mihal ailesi mezarları bulunmaktadır. Son yıllarda cami, tabhane, minare, mezarlık ve bahçe büyük onarım görmüştür.

MEHMED PAŞA (Sofu) 922/1517

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalı'dır. Kars Muhafızlığı'ndan sonra, Rumeli, Halep ve Erzurum Beylerbeyliği yaptı. Bu görevlerden sonra Bağdat, Erzurum, Şam, Diyarbakır ve Bosna Valisi oldu.

HAİN AHMED PAŞA 926/1519

Rumeli Beylerbeyi. Enderunda yetişti. Mir-i alem ve yeniçeri ağası oldu. Sonra Mısır Valiliği'ne getirildi. Mısır'da Melik Mansur Sultan Ahmed ünvanıyla hükümdarlığını ilan etti. Hükümdarlığı altı ay sürdü. Osmanlı kuvvetlerine yenilince Araplara sığındı. 1524'de öldürüldü. Baş kesilerek İstanbul'a getirildi. Ölümüne şöyle denmiştir: "Haini sanma ki berhudar olur kesilir başı ya berdar olur." (berdar: asılır)

MUSTAFA PAŞA 927/1520

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Sultan I. Selim'e damat oldu. Vezir ve ikinci vezirlik görevlerinde bulundu. Mısır Valisi olup üçüncü vezirliğe terfi etti. 1529'da İstanbul'da öldü.

AYAS PAŞA (Avlonyalı) 929/1522

Aslen Arnavut olup devşirmedir. Çaldıran seferine, Mısır seferine yeniçeri ağası olarak ve Kanuni'nin bütün seferlerine katıldı. Savaş adamıydı. Vize ve Saray kasabalarında hayratları vardır. İstanbul'da Ayaspaşa semtine adı verilmiştir. II. Bayezid döneminde devşirme olarak saraya girdi ve enderunda yetişti. 1515'de Dülkadiroğlu Alaüddüvle'nin yenildiği, Gökşun ve Memlûk Sultanı Tumanbay'ın Osmanlı Devleti'ne katılmasını sağladı. Kanuni döneminde Anadolu Beylerbeyi idi. Rodos Kuşatması'nda katıldı. Macaristan seferinde üçüncü vezir oldu. İbrahim Paşa'nın boğdurulmasından sonra sadarete getirilerek ölünceye kadar bu görevde kaldı. Veba hastalığına yakalanarak vefat etti.

HÜSEYİN PAŞA 933/1526

Rumeli Beylerbeyi. Tarih kayıtlarında Lala ve Tütünsüz Paşa diye geçer. Tatar Pa-zarı'nda vakıfları vardır.

SINAN PAŞA 937/1532

Rumeli Beylerbeyi. II. Bayezid'in kızı Ayşe Hatun ile evlidir. Kaptan-ı deryalık yapmıştır. Padişah güveyi diye anılır.

BEHRAM PAŞA 937/1532

Rumeli Beylerbeyi. Behram Paşa'nın Selanik'te vakıfları vardır.

AHMED PAŞA (El-Hac-Safi) 941/1539

Rumeli Beylerbeyi. Enderunda yetişip 'bey' oldu. 1537'de Vezir-i kubbenişin ve i-kinci vezir, 1547'de de Bosna Beylerbeyi ve Budin Beylerbeyi oldu. Sofya'da camisi vardır.

PRENS UZUN SÜLEYMAN PAŞA 939/1534

Rumeli Beylerbeyi. Ramazanoğullarındandır. Maktul İbrahim Paşa, İran seferinde en çok Süleyman Paşa ile istişare ederdi. Yakup Paşa'nın ölümüyle Rumeli Beylerbeyi oldu.

İBRAHİM PAŞA (Damat, Maktul) 940/1535

Rumeli Beylerbeyi. Kanuni Sultan Süleyman'ın vezirlerindendir. Altı yaşında esir edilip bir Türk dul kadına satıldı. Çok yüksek tahsil gördü. Kanuni ile akran idi. Akran olmalarından dolayı birbirlerini daha iyi tanıdılar ve Kanuni'nin hasodabaşısı ve sonra da sadrazam oldu.

Sadrazamlığı ile beraber Rumeli Beylerbeyi de oldu. Kanuni'nin birçok seferlerine katıldı. Fakat bazı hatalar yüzünden ibrişim kemendi ile sarayında idam edildi. Mevlevi de olan İbrahim Paşa kemeçe çalardı.

İstanbul'da Sultanahmed Meydanı'nda sarayı vardı. Bu saray sonradan Enderun Okulu olmuştur. Niğbolu, İstanbul, Filibe, Mekke gibi birçok yerde cami, su yolları, medrese, şadırvan gibi hayratları vardır.

ALİ PAŞA 945/1539

Edirne Kaymakamı. Sultan Mustafa'nın silahtarıdır. Çorluludur.

HÜSREV PAŞA 940/1535

Rumeli Beylerbeyi.

MUSTAFA PAŞA 941/1536
Rumeli Beylerbeyi

MEHMED PAŞA 945/1538
Rumeli Beylerbeyi

HÜSREV PAŞA 945/1538
Rumeli Beylerbeyi. Döneminde Kanuni Sultan Süleyman Edirne Sarayı'na 'Hünkâr Sofrası' adı altında büyük bir elivan (salon) yaptırdı.

BALİ PAŞA 945/1539
Rumeli Beylerbeyi.

AHMED PAŞA 950/1543
Rumeli Beylerbeyi.

HÜSREV PAŞA (DELİ) 947/1540
Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Kapıcılar kethüdalığından sonra Konya, Diyarbakır, Halep Beylerbeyi ve bir süre sonra Şam ve Edirne Beylerbeyi oldu. İkinci vezirliğe kadar yükseldi.

ŞEHZADE SELİM 955/1548
Edirne Taht Muhafızı (Edirne Kaymakamı). Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadesi. Kanuni'nin Hürrem Sultan'dan doğan ikinci oğludur.

Önce Konya Sancağı, sonra Manisa ve Edirne Taht Muhafızı oldu. Kardeşi Şehzade Mustafa'nın babası tarafından öldürülmesi üzerine tahtın tek varisi oldu. Devlet işleri ile pek uğraşmadı. Idareyi çok yetenekli olan Sokollu Mehmed Paşa'ya bıraktı.

Devletin büyüklüğünü babasının bıraktığı gibi koruyabildi. Sultanlığında Kıbrıs fethedildi. Kaptan-ı Derya Kılıç Ali Paşa, Tunus ve bazı Akdeniz kalelerini aldı. Padişahlığında Edirne'de Sultan Selim Camii'ni Mimar Sinan'a yaptırdı.

AHMED PAŞA 957/1550
Rumeli Beylerbeyi. Arnavut asıllı Osmanlı sadrazamıdır. Kanuni Sultan Süleyman döneminde enderunda yetişti. Yeniçeri ağalığından sonra Anadolu ve Rumeli Beylerbeyi oldu. Sokollu Mehmed Paşa'nın 1579'da bir deli tarafından öldürülmesinden sonra sadrazam oldu.

PERTEV PAŞA 961/1553
Rumeli Beylerbeyi. İskender Paşa'nın kölesi idi. Devşirmedir. Kanuni'nin cenazesinde bulundu. İzmit, İstanbul, Malkara, İzmit'te eserleri vardır.

ŞEHZADE BAYEZİD 962/1553
Edirne Taht Muhafızı. 1552 yılında Edirne'de bulunmasından yararlanan Şah Tahmasp'a karşı sefere çıkan Kanuni, oğlu Bayezid'i Edirne'de bırakarak Anadolu'ya geçti. Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Selim'in tahta geçmesiyle, kardeşine açtığı savaşta Konya'da yenilip İran'a kaçtı. Kanuni, Müftü Ebusuud Efendi'den Bayezid'in öldürülmesi için ferva aldı. Para karşılığı öldürüldü. Babası Kanuni Sultan Süleyman diğer oğlunun

tarafını tutmuştu.

SOKOLLU MEHMED PAŞA 963/1555
Rumeli Valisi. Bosnalıdır. Edirne Sarayı'nda devşirildi. Enderun Okulu'nda yetişti. Barbaros Hayrettin'in ölümü ile kaptan-ı derya oldu. Sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne getirildi. Osmanlı Devleti'nin en önemli devlet adamlarındandır. Kanuni zamanında birçok savaşa iştirak etti. Kanuni Sultan Süleyman öldüğünde asker arasında bir kargaşalık çıkmasın diye Kanuni'nin ölümünü saklamıştı.

Tahta geçen Sultan II. Selim devlet idaresini Sokollu'ya bıraktı. Sokollu'nun Türk olmadan önce adı Bayo idi. Kanuni'nin İran seferinde Semiz Ali Paşa'nın Mısır'a tayini nedeniyle Rumeli Beylerbeyliği'ne getirildi. Şehzade Selim ve Bayezid mücadelesine karıştı. Sokollu döneminde Kıbrıs alındı. Inebahtı'da Osmanlı Donanması yenildi. Sultan II. Selim'in ölümünden sonra III. Murat döneminde de devlet işlerini yürüttü. 1579'da bir dilenci tarafından şehit edildi.

MUSTAFA AĞA (Kızılahmedli) 962/1555
Rumeli Valisi. Malta'yı fethedemediği için emekli edildi.

ŞEMSİ AHMED PAŞA 966/1558
Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. İsfendiyaçoğulları hanedanından Kızıl Ahmed Bey'in torunu, Mirza Paşa'nın oğludur.

Sultan II. Selim'in hizmetinde bulundu. Avcıbaşı, bölükbaşı ve sipahiler ağası oldu. Kanuni ve III. Murad dönemlerine vezir ve musahib olduktan sonra, Şam (1551), Anadolu (1555) ve Rumeli Beylerbeyliği'ne tayini çıkarak vezirliğe yükseldi. Güzel konuşan ve nüktedan bir kişi idi.

Rumeli Beylerbeyi iken İran elçisi (Şubat 1568) Şahkulu Han'ın Edirne'den geçeceği haberini alan Şemsi Paşa büyük bir karşılama töreni hazırlığına girer. Türk askerleri süslü ve görkemli elbiseleri ile törende yer alır. Elçi bu görkem karşısında şu konuşmayı yapar: "Vallah ki bu eşkerun arayış ü nümayiş ve zib ü feri heman bir düğün halkına benzetmiştir. Çok zarif ve aynı zamanda nüktedan bir kişi olan Şemsi Paşa, böyle yakışıklı bir benzetmenin altında kalır mı? Hemen taşı gedğine koymakta gecikmez.

"Belli, Çaldıran'dan Taclu Hanım-ı gelin getiren bu leşkerdir." der. Hatırlanacağı gibi, Taclu Hanım, Şah İsmail'in Çaldıran Savaşı'nda (Ağustos 1514) mağlup olarak kaçması sonunda savaş meydanında kalan, kendisine üstün bir itibar gösterilerek İstanbul'a getirilen en sevdiği eşidir.

Kadınlara çok düşkünlüğü olan III. Murad'ın en yakın musahibi, sofrada Şemsi Paşa idi. Şemsi Paşa, Kanuni Sultan Süleyman ile de arkadaşlık etmiş, yakınında devamlı bulunmayı büyük bir ıstılakla sürdürmüştür.

Şemsi Ahmed Paşa'nın Bolu'da çok hayır eserleri vardır. İstanbul Üsküdar'da ise Mimar Sinan yapısı, cami, darülhadis ve türbesinden oluşan külliyesi bunuyor. Şair Ulvi bu külliye için şöyle der:

"Şemsi Paşa eyledi bu camii bünyad için
Umarız kim ola merhumun yeri darüsselam
Ulviya hatif görünce didi kim tarihini
Secdeğâh olsun Habibin ümmetine bu makam"
Evliya Çelebi "Şemsi Camii Leb-i Deryada (Deniz kıyısı) küçük bir camidir. O kadar

şirin bina olmuştur ki, uzaktan gören bir kasr-ı müzeyyen zanneder" der. Halk arasında bu cami Kuşkonmaz Cami ve Medresesi adıyla anılır. Denize yakınlığı nedeniyle Boğaziçi deniz suları devamlı bu caminin duvar ve kubbelerine kadar dalgaları çarpar durur. O nedenle hiçbir kuş bu cami üzerine yuva yapamaz. Atatürk'ün Savarona yatında ve Dolmabahçe'de geçirdiği son günlerinde, harap olan Şemsi Paşa Camii'nin onarımını ister ve 1942 yılına kadar süren çalışma ile eser restore edilir. Medrese kütüphaneye dönüştürülür.

Rumeli Beylerbeyi Şemsi Paşa, III. Murad'ın kızkardeşine, evlenmesi nedeniyle, çevresi surla çevrili, içinde evleri bulunan büyük bir şeker maketi hediye etmiştir.

MEHMED PAŞA 985/1577

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Lala Mustafa Paşa sülalesindendir. İran savaşında Kars Muhafızı oldu. Sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne getirildi. Sonraki yıllarda Erzurum, Bağdat, Diyarbakır, Şam ve Bosna Valiliği'ne getirildi. 1604'te öldü.

SOKOLLUZADE HASAN PAŞA 1004/1596

Rumeli Beylerbeyi. Haçova Meydan muharebelerini yapmıştır. Savaşta yenilgiye uğrayan Osmanlı ordusundaki seyyis, aş, deveci, katırcı ve karakullukçu denilen mukademe güruhu kazma-kürek-odun-balta-lobutla hücum ederek savaşın kazanılmasını sağlamıştır.

MEHMED PAŞA 1000/1592

Rumeli Beylerbeyi. Koca Sinan Paşa'nın oğludur. Önce kapıcıbaşı, sonra yeniçeri ağası ve 1000 tarihinde Rumeli Beylerbeyi ve bir yıl sonra Şam Valisi oldu. 1594'te ve-zaretle serdar oldu. Bir ara Belgrad Muhafızlığı da yapan Mehmed Paşa, Konya ve i-kinci kez Şam Valisi oldu. İstanbul'a geldiğinde vezir-i kubbenişin olan paşa 1605 tarihinde vefat etti.

VELİ PAŞA 1004/1595

Rumeli Beylerbeyi. Saray-ı Hümayun mezunudur. Önce sipahi ağası, imrahor ve yeniçeri ağalığından sonra Rumeli Beylerbeyi oldu. 1599'da öldü.

MEHMED PAŞA (Satırcı) 1005/1597

Rumeli Beylerbeyi. Kapıcıbaşı, Boğdan Voyvodası ve mükafaten yeniçeri ağası ve sonra Rumeli Beylerbeyi, 1597'de vezir oldu. Serdar-ı ekrem olarak Alman ordusu ile savaştı. 1598'de öldü. Akıllı ve sadık bir kişi idi.

MUSTAFA PAŞA 1007/1598

Rumeli Beylerbeyi

MURAD PAŞA (Kuyucu) 985/1577

Rumeli Beylerbeyi. Hırvat asıllıdır. Maktul Mahmud Paşa'nın kethüdalığını yaptıktan sonra Mısır beylerinden oldu. İran Savaşı'nda esir düşüp kurtulduktan sonra Kıbrıs, Halep, iki defa Yemen, Şarki Karacahisar, 1596'da Diyarbakır ve 1601'de Rumeli Beylerbeyi oldu. 1606 tarihinde vezir-i azam olup Anadolu eşkiyasını tamamen yok etti. Kestiği adamları kuyulara doldurduğu için ünvanı "Kuyucu" oldu.

1611'de yaklaşık doksan yaşında Diyarbakır'da öldü. Cenazesi İstanbul'a getirilip Vezneciler'deki türbesine gömüldü. Padişahın 'baba' diyerek hürmet gösterdiği, Osmanlıya sadık, doğrucu ve alim bir zat idi.

MUSTAFA PAŞA (Hannak) 1014/1605

Rumeli Beylerbeyi. Bostancıbaşılık yaptıktan sonra 1604'te birinci imrahor, 1605'te Rumeli Beylerbeyi oldu. Vüzeradan olup Diyarbakır ve Şam Valiliği'nde bulunmuştur. 1625'te vefat etmiştir.

MEHMED PAŞA (Hadım) 1014/1605

Rumeli Valisi. Gürcü Tavaşi ağalarındandır. Babü's-saade ağası ve hasodabaşı oldu. 1604'te Edirne (Rumeli) ve Bosna, 1612'de Erzurum Valisi oldu. Sırasıyla kubbe-i nişin, kaymakam ve 1617'de vezir-i sani, IV. Murad döneminde de sadr-i ali oldu. 1626'da öldü. Dirayetli, Osmanlı'ya sadık kişi idi. İstanbul'da Öksüzce Camisi'ni yaptırmıştır.

MEHMED PAŞA (Lala) 1012/1603

Kaniye Savunması'nda Tiryaki Hasan Paşa'ya yardım etti. 1605'te vezir-i azam oldu. Peşte, Eğri kalelerini aldı. 1605'te Estergon'u fethetti. Mehmed Paşa, Zitvatorok Anlaşması'nın yapılmasında görev aldı.

KAF-ZADE FEYZULLAH EFENDİ 1007/1598

Rumeli Beylerbeyi. Kafzadelerin diğer ünvanı Malulzadelerdir.

Üç dilde şair ve yazarlığı vardır. Osmanlı Medreseleri adlı kitapta Feyzullah Efendi'nin 1007/1598 tarihinde Edirne Valisi olduğu yazılıyor. İlk Bulgar isyanını bastırmıştır. İstanbul'da Mihrimah Sultan, Rüstem Paşa, Süleymaniye medreselerinde müderrislik yaparak dördüncü payeye erişmiştir. 1612'de vefat ederek Zincirlikuyu Mezarlığı'na gömülmüştür.

MUSTAFA AĞA 1013/1604

Rumeli Beylerbeyi.

KIZILBAŞ HASAN AĞA 1022/1613

Çirmen Valisi. Edirne eşrafındandır. 1022'de Ekmekçizade Ahmed Paşa döneminde Çirmen mutasarrıfı oldu. Vazifesinde muvaffak olamayınca Ahmed Paşa tarafından öldürüldü. Zamanında Sultan I. Ahmed Edirne Sarayı'na bir kasr ve mescid yaptırdı (Alay Köşkü).

Kızılbaş Hasan Ağa döneminde I. Sultan Ahmed tarafından inşa ettirilen Kasr için şueradan Edirneli Beyazı Mehmed Bey şu şiiri yazmıştır.

"Daver-i cem azamet Hazret-i Sultan Ahmed

Eyledi devlet ile Edirne'yi menzilgah

Emredüp sayile üç günde bina ettirdi

Bu makamı ferahefzay-i güzini nagah

Dedi bu mısara-ı zıbayı Beyazı tarih

Kah ildiyiye-i Sultanı zaman cem nah"

MEHMED PAŞA (Sofu) 1026/1617

Rumeli Valisi. Türk devlet adamı. Enderun-u Humayun'dan yetişti. Silahtar olduktan sonra Mısır Valiliği'ne getirildi. İstanbul'a çağrılarak kubbe-i nişin ve Budin Valisi yapıldı. 1617'de de üçüncü vezir olarak Rumeli Valiliği'ne getirildi.

YUSUF PAŞA 1030/1620

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Enderundan yetişti. Yeniçeri ağalığından Rumeli Beylerbeyliği'ne yükseldi.

GANI BEY 1032/1620

Rumeli Beylerbeyi. Kırım hanlarındandır. Çirmen Sancağı arpalık olarak kendisine verildi.

İBRAHİM HAN 1027/1618

Rumeli Beylerbeyi. Sokollu Mehmet Paşa'nın oğludur. 1619'da serdar olup Avusturya içlerine seferler yaptı.

DAVUT PAŞA (Kara) 1031/1621

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Enderunda yetişti. Çuhadar Şehriyari olup başkapıcıbaşı ve sonra mir-i miran ve vezir olup Sultan III. Mehmed'e damat oldu. Kırk gün kadar kaptan-ı deryalıktan sonra Rumeli Valiliği'ne atandı. 1622'de vefat ederek Murat Paşa Camii'ne defnedildi.

Beylerbeyi Davut Paşa döneminde, Edirne'yi ziyaret eden II. Sultan Osman'a Hoş Elvan adlı bir kadın, Edirne Sarayı'na büyük bir bahçe hediye etti.

MEHMED PAŞA (Gürcü) 1033/1623

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Sadrazam Koca Sinan Paşa'nın kölesi idi. Enderun'da yetişti. Melek Ahmed Paşa Zadelersülalesindendir. Çebecibaşı, çavuşbaşı, kethüda, imrahor ve 1623'te Rumeli Beylerbeyi oldu. Sonraki yıllarda Şam, Diyarbakır, Erzurum, Anadolu, Maraş, Halep Beylerbeyliği'ne getirildi.

Sultan II Osman'ın Hotin, IV Murat 'ın Revan ve Bağdat seferlerinde bulundu. Sadrazam oldu. Azledilerek Kıbrıs Beylerbeyliği'ne atandı. 1664'te öldü.

YUSUF PAŞA (Deli) 1038/1628

Rumeli Beylerbeyi. Arnavuttur. Kars muhafızlığından muvaffak olarak mir-i miran oldu.

MEHMED PAŞA (Tabanıyassı) 1040/1631

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Önce imrahor, sonra Mısır Valisi ve 1631'de de sadrazam oldu. Kapıkulu ocaklarını düzene soktu. Revan seferine katıldı. Yaptığı yararlılıktan dolayı sadrazamlığı yanında Rumeli Beylerbeyi oldu. İran Şahı'nın Revan'ı geri almasında Mehmed Paşa suçlu görülerek Yedikule'de öldürüldü.

DUÇE MEHMED PAŞA 1041/1632

Edirne Seraskeri. 1046 tarihinde İstanbul Bostancıbaşılığı sırasında Kırım Hanı Giray ile Nogay Tatarları Mirza arasında çıkan kavgada, serasker ünvanı ile görev almış ve 1048 tarihinde Edirne'den ayrılmıştır.

Bostancıbaşı olarak Edirne'ye gelerek kahve yasağına uymayanları katledip İstanbul'a yolladı.

HÜSEYİN PAŞA 1050/1640

Edirne Muhafızı. Enderun ağalarındandır. Sultan İbrahim 1644'te Edirne seyahatını

yaptı. Padişah Edirne Sarayı'nda valide dairesinde oturdu.

Edirne Sarayı'nda Şıkar ve Gülhane ve Şehvar denen havuzlu kasırlar Hüseyin Paşa zamanında yapıldı.

AIL PAŞA (Vardar) 1053/1643

Rumeli Beylerbeyi. Bosnalıdır. Meşahir-i ümeradan olup (ünlü kişi) Bolu, Anadolu ve Rumeli Beylerbeyi oldu. Sonra Anadolu Valisi, Van ve Bosna Valisi oldu. Azledilerek 1646'da Kıbrıs ve Sivas Valisi oldu. 1648'de vefat etti.

FAİK PAŞA 1053/1643

Rumeli Valisi. Rumeli fatihlerinden Turhan Bey sülalesindendir. Paşalıkla Rumeli Valisi oldu.

MUSTAFA PAŞA (Silahtar) (Tüccarzade) 1055/1645

Rumeli Beylerbeyi. Bosna tüccarlarından Hacı Sinan'ın oğludur. Enderunda yetişti. Şam Valisi ve 1638'de kaptan-ı deryalıktan azledilerek Rumeli Beylerbeyi oldu. Daha sonra IV. Murad döneminde idam edildi. Zeka, feraset sahibi bir kişi idi. Tophane ve Aynalı Kavak'ta çeşmeleri vardır.

HASAN PAŞA 1057/1647

Rumeli Beylerbeyi. Kandiye muhasarasında Hasan Paşa ve Serdar Paşa düşmana saldıranak 10 bin düşman kellesinden kule yapıp büyük bir muvaffakiyet gösterdi (1650). Kandiye'yi alamadığı için Padişah'a yapılan telkinler sonucu Yedikule'de boğduruldu (1658).

MUSTAFA PAŞA 1058/1647

Rumeli Valisi. Tekelidir imrahur oldu. Yeniçeri ağalığından Erzurum Beylerbeyi ve üçüncü vezirlikten sonra Bosna ve Edirne Valisi oldu. Sırasıyla; Sivas, Bosna, Şam Valiliği görevlerinde bulunduktan sonra emekli oldu.

MUSTAFA PAŞA (Zurnazen) 1058/1648

Rumeli Beylerbeyi. Konya Valisi ve iki defa defterdar olarak görev aldı. Bozcaada Muhafızı iken kaptan-ı derya olarak Boğaz'da Venedik donanmasını yendi ve donanmanın gelirlerini artırdı. Erzurum Valiliği de yaptı.

MUSTAFA PAŞA 1066/1656

Rumeli Beylerbeyi. Kaptan-ı deryalık yaptı. Döneminde, dağıtılan ulufelerin düşük ayarlı olması nedeniyle yeniçeriler kazan kaldırdı. Devletin birçok ileri gelenleri Atmeydanı'nda çınara asıldı. Bu olaya 'Vak'a-i Vakvakiye' denir.

MAHMUD PAŞA 1070/1660

Çirmen Muhafızı. Hasodabaşılarındandır. Naima tarihinde, Çirmen Mutasarrıfı olduğu yazılır. IV. Mehmed Edirne'ye gelecek uzun yıllar burada kaldı. Validesi ve haseki sultanlarla beraber aylar süren eğlenceler yaptı. Uzun yıllar Edirne'de kaldığından Edirne'yi gerçek taht şehri haline getirdi.

MEHMED AĞA 1071/1658

Rumeli Beylerbeyi

MEHMED PAŞA 1074/1663

Edirne Kaymakamı. Şeyh Mehmed Paşa diye anılır. Enderunda doğancıbaşı idi. 1074'te kubbe-i nişin, arkasından Silistre ve sonra Edirne Kaymakamı olmuştur. 1092'de vefat etti. Akıllı ve tedbirli idi.

ABDULLAH PAŞA 1072/1661

Çirmen Sancakbeyi. Peygamberliğini iddia eden Sabatay Sev, Padişah IV. Mehmed huzurunda Edirne Sarayı'nda mahkeme edildi.

KARA MEHMED AĞA 1075/1665

Rumeli Beylerbeyi. Avusturya ile iki yıl süren savaş Sen Gotar Anlaşması ile sona erdi. Mehmed Ağa'ya paşalık rütbesi verildi. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın 1683 Viyana Kuşatması'nda bulundu. Budin Valiliği yaptı.

MEHMED PAŞA (Pehlivan) 1076/1665

Rumeli Beylerbeyi. Çerkezdir. Hümayun'da yetişerek Rakka Beylerbeyi oldu. 1668'de Girit'te şehit düştü. Akıllı ve Osmanlı'ya sadık bir zat idi.

KONAKÇI OSMAN PAŞA 1076/1665

Çirmen Beylerbeyi. Gürcüdür. 1076'da Çirmen Beylerbeyi olmuş, 1083 yılına kadar vazifesine devam etmiş ve aynı yıl ölmüştür. Zamanında Gülhane ve Dolmabahçe bahçeleri yapıldı. Depremde zarar gören 'Hünkâr Sofrası' yanında mermer havuz yaptırıldı.

YUSUF PAŞA 1081/1670

Edirne Kaymakamı.

HÜSEYİN PAŞA (Darphaneci) 1081/1670

Rumeli Beylerbeyi. Defterdar ve Rumeli Beylerbeyi'dir. Sarayda yetişti. Başdefterdar oldu. Van Valisi, Silistre Valisi ve sonra Rumeli Beylerbeyi oldu. Hüseyin Paşa zamanında Mimar Sinan tarafından, Edirne Sarayı'nda Adalet Kasrı ile Su Terazisi yapıldı.

MIRZAD MEHMED PAŞA 1084/1673

Çirmen Beylerbeyi. Acemdir. Önce Trabzon, sonra Edirne ve Çirmen Beylerbeyi olmuştur. 1100 tarihinde Sivas Valiliği görevine giderken Amasya'da öldü.

ALİ PAŞA (Doğancı) 1086/1675

Rumeli Valisi. Nişlidir. Enderun'da yetişti. 1670 Eğri Beylerbeyi, 1675'te Rumeli Valisi oldu. Vezirliğe yükseldi.

ISMAIL PAŞA (Nişancı) 1089/1678

Rumeli Beylerbeyi. Türk sadrazamıdır. Ayaşıdır. Saray çuhadarlığından sonra Rumeli Beylerbeyliği'ne tayin edildi. IV. Mehmed zamanında sadrazam oldu. Ordu başına ehliyetisi kimseleri getirdiği için Rodos'a sürüldü.

HASAN PAŞA (Koca-Konakçı) 1092/1681

Çirmen Mutasarrıfı. Arnavuttur. Koca Konakçılardandır. Muhasip Mustafa Paşa'nın kethüdası idi. 1092'de konakçı ünvanı ile Çirmen Mutasarrıfı ve 1094'te Kaniye Beylerbeyi olmuştur. Sicili Osmanî'de 1098 tarihinde vefat ettiği yazılıdır.

YENİÇERİ MUSTAFA PAŞA 1093/1682

Çirmen Paşası

HASAN PAŞA 1095/1684

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Budin Kalesi'ni iyi savundu ve vezir oldu. İkinci Viyana bozgununda şehit oldu. Önce Uyvar Muhafızı idi. Depre Savaşları'nda yararlık göstermesi üzerine beylerbeyi payesi aldı.

KAMBER AĞA 1092/1681

Çirmen Beyi. Filibe Koruagası iken Çirmen Beyi olmuştur. Çirmen'de ölmüştür.

MUSTAFA PAŞA 1092/1682

Çirmen Paşası. Yeniçerilikten yetişmedir. 1092'de Çirmen Paşası oldu.

KANDILCI HÜSEYİN PAŞA (Darendeli) 1096/1684

Rumeli Beylerbeyi (Edirne Bostancıbaşı). Bostancı ocağından yetişerek vezir rütbe-siyle Rumeli Beylerbeyi, Sofya Valisi, Timoşara Muhafızı ve Sivas Valisi oldu. 1701'de tekrar Rumeli Beylerbeyliği ve sonra Inebahtı ve Hanya Muhafızlığı'na getirildi.

MEHMED PAŞA (Seydizade)

Rumeli Beylerbeyi ve kaptan-ı derya oldu. Avusturya Savaşı'nda şehit oldu.

VELİ PAŞA (Deli) 1099/1687

Rumeli Beylerbeyi.

AHMED PAŞA 1099/1688

Rumeli Beylerbeyi. Ahmed Paşa döneminde Belgrad düşman eline geçti. Rumeli Beylerbeyi payesi ile Ruzname-i Evvel Zülfikar Efendi Avusturya, Lehistan ve Venedik'le sulh görüşmeleri yapıldı.

OSMAN PAŞA (Yeğen) 1100/1688

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Arnavut'tur. Macaristan Seferi'ne Melek İbrahim Paşa'nın bölükbaşı olarak katıldı. İki tuğlu vezir olarak Afyonkarahisar Mutasarrıfı oldu. Osmanlı-Avusturya savaşlarına girdi. 4000 kişiyle Rumeli'ye geçti ve Rumeli Beylerbeyliği'ne serdar tayin edildi. Serdarlığı sırasında Belgrad, Avusturya'nın eline geçti. Bu olayın suçlusu olarak azledilip, idam edildi.

ABDİ PAŞA (Abdurrahman) 1101/1689

Rumeli Valisi. Anadoluhisarlıdır. Saray-ı Hümayuna girip serkatib-i şehriyari oldu. 1669'da vezaretle nişancı ve sonra İstanbul Kaymakamı, 1681'de Kubbenişin ve 1684'te Basra, 1688'de Mısır Valisi ve 1101'de Rumeli Valisi oldu. Sonraki yıllarda Kandiye Valisi ve ardından Boğaz Hisarı Valisi oldu. Sakız Muhafızı iken öldü.

Alim kişiliği yanında şairliği ve Devlet-i Aliyye'de birinci vakanüvis idi. Divanı vardır. 1648'den 1682'ye kadar tarih yazarlığı yaptı.

MUSTAFA PAŞA 1101/1689

Rumeli Beylerbeyi. Arnavuttur. Sol kol alaybeyi olup 1688'de Alaca Hisar Mutasarrıfı ve 1689'da Rumeli Beylerbeyi oldu. 1690'da katıldığı bir savaşta kurşunla vurularak şehit oldu.

CAFER PAŞA 1101/1690

Rumeli Beylerbeyi. Aynı zamanda Avlonya Mutasarrıfı Küçük Cafer Paşa, Macaristan seferine memur olduğundan, savunmasız kalan Avlonya'yı, mavuna ve çektiri ile alırlar.

MUSTAFA PAŞA (Zurnapa) 1101/1690

Rumeli Beylerbeyi. Niş Muhafızı iken öldü.

ARNAVUT MUSTAFA PAŞA 1102/1690

Rumeli Beylerbeyi. Belgrad'ın zaptında şehit oldu. Fazıl Mustafa Paşa tarafından kanlı kanlı defnedildi.

FAZIL PAŞA 1102/1690

Köprülüler sülalesindendir. Beş yaşında İstanbul'a geldi. Okuyarak devletin yüksek kademelerinde görev aldı. Fazıl Paşa Enderun-u Hümayun'da seferli odasında yetmişmiş çok şehriyari idi. Almanlara karşı Salankamen Savaşı'nda şehit oldu. Döneminde Edirne Çukurçayır'da Sultan II. Mustafa'nın annesi adına (1103) Valide Çeşmesi yapıldı. III. Süleyman Edirne'de öldü. Sultan II. Ahmed de Fazıl Paşa döneminde Edirne'de yaşayıp burada öldü. Edirne Sarayı'nda Sultan Ahmed dairesi inşa edildi. II. Mustafa'nın ölen çocukları Darülhadis Türbesi'nde gömüldü. 1696'da I. Mahmut Edirne Sarayı'nda doğdu.

ALİ PAŞA (Sürmeli) 11101/1691

Edirne Paşası. Sırasıyla; defterdar, vezir ve aynı yıl Kıbrıs Beylerbeyi oldu. 1695'te Varadin Savaşı'nda yararlık gösteremedi, Edirne'ye sürüldü. Sadrazamlıktan azledilerek Çeşme'ye sürgün edildi. II. Mustafa döneminde öldürüldü. Cenazesi Tunca Nehri kıyısında Evliya Kasımpaşa Mezarlığı'nda gömüldü. Akıl sahibi ve tedbirli bir kişiydi.

EYÜPLÜ HASAN PAŞA 1106/1695

Edirne Muhafızı. Matlı Mustafa Bey'in oğludur. Enderun ağası idi. Döneminde Sadrazam Ali Paşa Edirne'ye gelerek padişah tarafından Milat-ı Sadaret-i Uzma giydirildi.

SÜLEYMAN PAŞA 1107/1696

Rumeli Valisi. Elbasan Mutasarrıflığı'ndan vezaretle Rumeli Valisi.

DALTABAN MUSTAFA PAŞA 1108/1697

Rumeli Beylerbeyi. Seri hareketli olduğu için 'Daltaban' adı takıldı. Manastır doğumludur. Sırp Devşirmesidir. Önceleri Merzifon'un telhiseisi, kapıcıbaşı, imrahor, cebecibaşı, sebecibaşı ve beylerbeyi payesiyle yeniçeri ağası ve vezaretle Babadağ Muhafızı ve Anadolu Beylerbeyi sonra da Edirne Rumeli Beylerbeyi oldu. 1699'da sadrazamlığa getirildi. Edirne'de idam edildi (1703).

ABDİ PAŞA 1109/1697

Rumeli Valisi. Ağa Abdurrahman Paşa'nın terbiyesi ile yetişti. Önce kapıcılar kethüdası sonra çavuşbaşı, Elmas Paşa sadaretinde kethüda ve Sente Muharebesi'nde vezaret alarak Rumeli Valisi oldu. Sonraları Van, Tameşvar, Erzurum, Sivas, Halep, Anadolu, Trabzon, Bender, Belgrad, Basra ve Bağdat 1717'de Yenipazar, Priştine tekrar Rumeli ve sonra Hotin Valisi oldu.

FAZLI PAŞA 1110/1698

Çirmen Beylerbeyi. Enderunda yetmişmiş ve çuhadar şehriyari (Padişah hizmetinde) olmuş ve 1112 tarihinde Çirmen Beylerbeyi olup 1126 tarihinde Ankara Valisi iken vefat etmiştir. Döneminde II. Mustafa Edirne'de Eski Cami'de kılıç kuşandı. 1699'da III. Osman Edirne Sarayı'nda doğdu.

HASAN PAŞA (Firari) 1115/1703

Rumeli Beylerbeyi. Osmanlı devlet adamı. Sedaret kethudalığından Şehrizor Eyaleti Valiliği'ne getirildi. İstanbul'a gelerek 1703 Yeniçeri Ayaklanması'nda önemli rol oynadığı için Rumeli Beylerbeyi ve sonra Mısır Valisi oldu. Sadrazam olmak istediği için Mısır Valiliği'ni kabul etmedi, bu yüzden idam edildi. Bazı hareketlerinden dolayı devlete karşı geldi. İdam kararını getiren çavuşu katletti.

BABANLI SÜLEYMAN BEY 1115/1703

Edirne Mirlivasi, Çirmen Sancakbeyi. Babanoğlu Abdullah oğlu Süleyman Bey'dir. 1115'de Çirmen Beyi ve Edirne Mirlivasi iken ölmüştür. Edirne'de gömülüdür. Döneminde III. Ahmed Edirne'de padişah ilan edildi. Valiliğinde Edirne Vak'ası oldu. Şeyhülislam Feyzullah Efendi, halk tarafından katledilerek cesedi Tunca nehrine atıldı.

KESİCİ HASAN AĞA 1115/1703

Rumeli Beylerbeyi (Edirne Muhafızı) Hasan Ağa döneminde Sultan II. Mustafa, Valide Sultan dairesine havuzlu büyük bir divanhane yaptırmıştır.

ÇORLULU ALİ PAŞA 1115/1703

Edirne Kaymakamı. II. Ahmed döneminde sadrazamlık yapmıştır. Enderunda yetişti. Edirne Vak'ası'nda vezir oldu. III. Ahmed tahta çıkınca Halep Beylerbeyliği'ne atandı. II. Mustafa'nın kızıyla evlenip saraya damat oldu. Sultan Mustafa II döneminde silahtar oldu (1701) Enderun'un en büyük derecesine çıktı. Rusya ile anlaşma yapılmasını istedi. 1710'da azledilip Midilli'ye sürüldü ve bir yıl sonra idam edildi. Külliye, camiler, çeşmeler ve hanlar yaptırdı. Döneminde, Yıldırım suyu Edirne Sarayı'na akıtıldı.

SÜNTE ALİ AĞA 1116/1704

Edirne Kaymakamı. Edirneli tarihçi Örfi Mahmud Ağa'nın babasıdır. Edirne'de Nazır Çeşme (Ayşekadın)'da babasının yanında gömülüdür. Döneminde 1717'de III. Mustafa Edirne Sarayı'nda doğdu. Prut Savaşı'nı yapan Baltacı Mehmed Paşa Edirne'yi ziyaret etti.

ALİ PAŞA (Dellak) 1117/1705

Rumeli Valisi. Ömer Paşa'nın kethüdası olup, sipahiler ağası ve sadaret kethüdası, yeniçeri ağası, vezaretle Rumeli Valisi oldu. Birçok valiliklerde de bulundu.

MUSTAFA PAŞA (Sarı) 1120/1707 1126/1713

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Divan-ı Hümayun kalemliginden sonra başdefterdar oldu. Çeşitli yerlerde valilik yaptı. Erzurum Valisi iken 1720'de orada öldü. 1718 sultan müzakerelerinde bulunmuştu. Akıllı ve danışman bir kişi idi. Döneminde, 1713 Edirne Sözleşmesi (Osmanlı-Rus) imzalandı.

SARI AHMED PAŞA (Dizdaroğlu-Boşnak) 1128/1716

Rumeli Beylerbeyi. Avusturya kuvvetlerinin Varadin'de bulunması nedeniyle Osmanlı ordusunun Macaristan üzerinden Varadin'e gitmesi görüşüldü. Karlofça'ya gelen Osmanlı ordusu 1716'da Varadin'e ulaşarak Haçlı ordusu ile savaşa tutuştu. Bu savaşta vezir-azam ve sadrazam-ı ekrem şehit oldu. Prens Öjen kumandasındaki düşman ordusunu Sarı Ahmed Paşa önleyerek büyük bir faciayı geçiştirdi. Ne var ki ordu ve halk Sarı Ahmed Paşa'yı Belgrad'ı düşmana teslim ederek hıyanette bulunacağı zannıyla Belgrad'tan çıkarıp parçaladı.

ALİ PAŞA 1130/1716

Rumeli Beylerbeyi. Rumeli Menlik doğumludur. Sultan Mustafa II'ye başçuhadar (Padişah hizmetlisi) oldu. Kapıcıbaşı ve Çorlulu Ali Paşa Sadareti'nde yeniçeri ağası ve 1716'da Rumeli Beylerbeyi oldu. 1718'de Anadolu Valisi, Cidde Valisi ve şeyhül harem oldu. Cidde'de vefat etti. Cidde eşkiyalarını ortadan kaldırmıştı. Döneminde Macar Kralı Rakoçi, Edirne Sarayı'nda misafir edildi. Sultan III. Ahmed, sarayda orduya büyük bir resmi geçit yaptırdı.

İBRAHİM EFENDİ 1131/1719

Rumeli Beylerbeyi. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa lakabı ile tanındı. Rumeli Beylerbeyi payesi verilerek elçi oldu. 1718 Pasarofça Anlaşması'ndan sonra 760 kişilik bir mahiyetle elçi olarak Viyana'ya gönderildi. İbrahim Paşa döneminde (Sadrazam) devlet 12 yıl savaşa girmedi.

İBŞİR HÜSEYİN PAŞA 1132/1719

Edirne Vali ve Kaymakamı. Enderunda yetişti. Çuhadar şehriyari (Padişah memuru) iken Edirne Vali Kaymakamı olmuş ve 1148'de Selanik Valisi iken vefat etmiştir. Vali olarak bulunduğu yerler; İzmit, Sivas, Girit, Niş (Serasker) ve Niğbolu (Mutasarrıf). İbşir Hüseyin Paşa zamanında Polonya Kralı Rakoçi Edirne Sarayı'nda Padişah tarafından kabul edildi. Padişahın kızı Saliha Sultan Edirne'de doğdu (1715).

OSMAN PAŞA (Topal) 1133/1721

Rumeli Valisi. Moralıdır. İstanbul'a gelip kozbekçi, sonra mir-i miranlıkla Martalos Tırhala Mutasarrıfı ve Mora Seraskeri olup vezaret verildi. 1718'de Bosna, İnebahtı 1721'de Rumeli, Bosna ve Vidin Valiliği'nin ardından İran Seraskeri oldu. 1731'de sadrazam olan Osman Paşa, 1732'de azledilerek Trabzon Valisi, Erzurum, Tiflis ve İran seraskeri olarak görevlendirildi. 1733 savaşında şehit düştü. Çok ciddi bir kişiliği vardı. Sadaretinde narh hususunda gayet dikkatliydi. Tedbirli ve sözünü tutan bir kişiydi.

MEHMED PAŞA (Burunsuz) 1142/1729

Türk devlet adamı. Karayılanoğlu İsmail Paşa'nın oğludur. İlk görevi kapıcıbaşılıktır. Sonra sırayla Konya, Tırhala Valisi, Edirne Bostancıbaşısı oldu. 1729'da vezir rütbesi ile

Rumeli Valisi, ardından İnebahtı, Bender, Kefe muhafızlığından Özi Valisi ve Babadağ Seraskeri oldu. 1739'da öldü.

GÜRCÜ AĞA İSMAIL PAŞA 1144/1731

Rumeli Valisi. Türk Şaban Ağa'nın Gürcü kölesidir. Şaban Ağa'nın ölümü ile azad edildi. Yeniçeri ağası, subaşı ve vezaretle Rumeli Valisi oldu.

OSMAN PAŞA (Beylerbeyi) 1145/1732

Çirmen Mutasarrıfı. Mirimiran (Beylerbeyi) iken Çirmen Mutasarrıfı'na atandı. Zalim ve sertliği ile ünlüdür. Halkın padişaha yaptığı şikayetler sonunda 1147 yılında sultanın gazabına uğradı. Hakkında verilen Fetva-i Şerif gereğince idam edildi.

YAKUP PAŞA 1146/1733

Çirmen Mutasarrıfı. Silahtar Ağası idi. 1146 yılında Çirmen Mutasarrıfı'na tayini çıktı.

HAFİZ AHMET PAŞA (Köprülüzade) 1150/1737

Rumeli Valisi. 1737'de Niş Kalesi'nin düşman eline geçmesi üzerine Rikab-ı Hümayun Kaymakamı Köprülüzade Hafız Ahmet Paşa Rumeli Valisi olarak Niş'i kurtarmaya vazifelendirildi. Niş Kalesi'nin Köprülüzade tarafından 1737'de geri alınması nedeniyle padişah tarafından 45 bin altın ve samur kürkle mükafatlandırıldı. 1739'da Belgrad Anlaşması oldu. Döneminde, Edirne saray çinileri itina ile sökülerek İstanbul'da I. Mahmut Sarayı'na nakledilmiştir.

ALİ PAŞA (Güleş) 1151/1738

Rumeli Beylerbeyi. Abdi Paşazade. Saliha Sultan ile evlenerek saraya damat oldu. Mora Muhafızı'dır. Sonra Rumeli Beylerbeyi oldu. İran Seferi'nde serasker idi. Şam Valisi ve Belgrad Muhafızı ve tekrar Şam Valisi, Diyarbakır ve İran Seraskeri oldu. Rumeli Beylerbeyi iken Dokat Kalesi'ni aldı.

SAİD MEHMED EFENDİ 1154/1741

Rumeli Beylerbeyi. Yirmisekiz Çelebizade Mehmed Efendi'nin oğlu Sait Mehmed Efendi'ye Rumeli Beylerbeyi payesi verilerek Fransa'ya elçi olarak gönderildi. Sultan Mahmud elçiyi verdiği mektupta Fransa Kralı XV. Lui'ye teşekkür etti.

DAMAD AHMED RATİP PAŞA 1140/1743

Rumeli Beylerbeyi. Topal Osman Paşazadeler sülalesindendir. Vezirlik, kaptan-ı derya ve Aydın Mutasarrıfı'ndan sonra hep Rumeli'de vazife almıştır. Trapolçe'de mektebi vardır. Ratip mahlasıyla divanı vardır.

ALİ PAŞA (Yeğen) 1165/1751

Rumeli Valisi. Mora ve Mısır Valiliği'nden sonra Edirne Valisi ve daha sonra Anadolu Valisi oldu.

MEHMED PAŞA 1167/1753

Çirmen Mutasarrıfı. Enderun'da yetişti. Anahtar ağalığından sonra Çirmen Mutasarrıfı oldu. Döneminde, 1752'deki büyük depremden sonra Hamamizade Yusuf Efendi Edirne saraylarını tamir için bina emini olarak tayin edildi.

ALİ PAŞA (El Hac) 1170/1756

Rumeli Valisi. Çorlulu Ali Paşa'nın kızkardeşinin oğludur. Enderun'da yetişmiş, önce ikinci imrahör ve kapıcılar kethüdası olmuştur. 1756'da vezaret rütbesiyle Rumeli Valisi aynı yıl kaptan-ı derya oldu. Bir ara kaptanlıktan azil olmuş ise de 1760'da ve-zareti iade ile İç-il, Vidin ve Cidde Valisi oldu. Cidde Emiri ile geçinemeyip Adana Valiliği'ne verildi. Diyarbakır, Halep ve Kars valiliklerinden sonra tekrar görev alarak Sivas ve Bender Seraskeri oldu ve orada öldü. Servet sahibi, akıllı ve edip, danışılan bir kişiydi.

HAFİZ RIDVAN PAŞA 1173/1759

Edirne Mutasarrıfı. Ali Paşa'nın oğludur. 1173'de Edirne Mutasarrıfı olmuş ve 1178'de mazul iken ölmüştür.

ELHAÇ HASAN PAŞA 1175/1761

Edirne Mutasarrıfı. Zamanında Rum metropoliti İgnatius Naji Anju Edirne Sarayı'nı ziyaret etti.

HAMZA PAŞA (Silahdar) 1175/1761

Edirne Valisi. Osmanlı sadrazamıdır. Niğdelidir. Enderunda yetişmiştir. 1757'de silahtar, 1759'da Mora Valisi, 1761 yılında Edirne Valisi oldu. Sonraki yıllarda Mısır Valiliği'ne atanan Hamza Paşa, Kölemenlerin isyanını bastırdı. 1768'de sadrazam olan paşa, Rusya'ya savaşı açılmasını istedi.

ALİ PAŞA (Moldavancı) 1176/1762

Rumeli Valisi. Önce Filibe Nazırı, sonra Bostancıbaşı oldu. Hotin Seraskeri iken Rusları yendi. ve sadrazam oldu. 1789'da sadarettten atıldı. Moldavyalı fahişeleri sattığı için ona bu nedenle Moldavancı denirdi.

Kastamonu, Sokun Köyü'nde doğdu. 1773'de Tekirdağ'da öldü. Serdar-ı ekrem Çanakkale Boğazı Muhafızı, Boğaz Seraskerliği yaptı. Edirne Sarayı'nı tamir ettiği için Haşim Ali Bey, saray tamirat müdürü oldu.

YEĞEN ELMAÇ MUSTAFA PAŞA (İbn-i Hacı Yusuf) 1181/1768

Edirne Kaymakamı.

RECEP PAŞA 1181/1768

Edirne Kaymakamı. Edirne Saray-ı Cedid-i Amire onarım görmüştür.

CEVHER PAŞA 1183/1774

Edirne Kaymakamı. Serdarlık ve sadrazamlık yapmıştır.

ALİ PAŞA 1183/1774

Rumeli Valisi. Dağıstanlıdır. Vezaretle Silistre, Tatrakan, Rusçuk Valisi ve Seras-keri daha sonra Rumeli Valisi oldu. Ardından Vidin ve Bosna valiliklerinde bulundu.

YEĞEN MEHMED PAŞA 1188/1774

Edirne Kaymakamı.

OSMAN PAŞA 1189/1775

Edirne Kaymakamı. Sultan Mahmud dönemi divan katibi idi. Hocaganlık rütbesiyle Gurebaya yemin katibi, sonra Tophane Emini çavuşbaşı rütbesiyle reisülküttap oldu. Sonraları Rıkab-ı Hümayun'da nişancılık yaptı. Rusya ile yapılan barış görüşmelerine katıldı. Vezir rütbesiyle Anadolu Asker Sürücülüğü Cidde ve sonra Edirne Valisi oldu. Mezarı Üç Şerefeli Cami haziresindedir (1198/1784). Çok okumuş, zengin, konuşkan bir kişiydi.

ABDULLAH PAŞA 1191/1777

Rumeli Valisi. Boşnaktır. Enderun Ağası Hekimzade Ali Paşa'nın oğludur. Enderun-i Humayun'a başcuhadar, rutbe-i vezaretle kaymakam, sonra Sivas Valisi oldu. Savaşın sonra Maraş olayında eşkiyanın üstesinden geldi. 1777'de Rumeli Valisi, sırasıyla Bosna, Belgrad Valisi oldu.

ÖRFE MAHMUD AĞA 1171/1757 tarihinde onarım gören Edirne Sarayı'nın manzum tarihi.

Şeyh-i Sultan-ı alem Dad-ı küster Mustafa Han kim
Cihan-ı eyledi mimar-ı eltafiye abadan
Bu lem'a afitab-ı şevketinden zahir olmuştur.
Ki dünya oldu envar-ı ziya-yı bahş ile taban
Yegane Padişah-ı bahr-ü ber Hakan-ı her kişver
Şehinşah-ı zemane feyz-i mevla saye-i yezdan
Bu ferhunde sarayın çünkü tamirin murad etti
Esasında nice nev tarh-ü zıba yaptı üstadan
Nigaristan-i çini nakşeden nakkaş-ı seyretse
Pesend ile olurdu bu mücaessem resmine hayran
Müşabih mermeri şadırvanı saf-ı billura
Cihana benzerdir elbette ademce gören insan
Acib germabeler hem pakizelikte bi mesel elan
Beher revzen küşada çeşmi aşık gibi hasretle
Kudum-ü hazret-i Şehinşah için şevkile heran
Veli Babüssaade açmış ağuş-i cenaheyini
Efendim Padişahım gel deyu eyler rica elan
Dil-i uman sitayişte muhit olmak ne mümkündür
O deryada şenaverlikte ettim yüklerim payan
Dua-i hayrı vacib Padişahın ehl-i islama
Müdaya fevkimizde ola mümdet saye-i sultan
Serir-i saltanatta izz-ü devletle müebbed kıl
Memişe lutfu tefvikin safatiyle ola handan
Gelürmüş binde bir tekmiil için örfiya tarih
Saray-ı Padişahi oldu tecdid ile abadan

MEHMED PAŞA (Haseki) 1195/1781

Rumeli Valisi. Aydosludur. Haseki, Edirne Bostancıbaşı, sonra Kandiye, Silistre ve 1781'de Rumeli Valisi oldu. İşkodra'da Mahmud Paşa üzerine gitti, muvaffak olmadı. Sakal ve bıyığını keserek Dalmatya'ya firar etti. 1789 Rus Savaşı'nda affedildi. Rus harbinde şehit oldu.

MEHMED PAŞA 1197/1782

Rumeli Beylerbeyi. Türk devlet adamı. Belgradlı Serdengeçti ağalarından yetişti. Isakçıbaşı Köprüsü'nün korunmasında turnacıbaşı olarak vazife gördü. sonra Varna Ağası ve yeniçeri ağası oldu. Çeşitli yerlerde valilik ve mutasarrıflıklarda bulundu. Hotin, Tırhala Muhafızlığı'ndan 1782'de vezirlik rütbesiyle Rumeli Beylerbeyliği'ne yükseldi. Sonra sadrazam oldu. Sadarazamlıkta başarı gösteremedi. Mısır ve Diyarbakır valiliklerine gönderildi. Eğridir Baral köyündendir. Ordu ile yol alırken öldü.

MOLDAVANCI ALİ PAŞA 1169/1783

Rumeli Beylerbeyi. Yaş Kalesi'ni muhafazaya tayin edildi. Hotin Kalesi'ni korumak için Ali Paşa, Kırım Han ile beraber çalışıp Rusları yendi. III. Mustafa Moldovancı'ya sadaret verdi. Ali Paşa Hotin Kalesi'ni Ruslara bıraktı. Dört aylık sadrazam ve serdarı ekrem olan Moldovancı 1769'da azledildi.

MUHTAR PAŞAZADE MEHMED PAŞA 1199/1784

Çirmen Mutasarrıfı. Cevdet Paşa tarihine göre 1199'da Çirmen Mutasarrıfı olmuştur.

ŞEMSEDDİN BEY 1203/1787

Çirmen Mutasarrıfı. Enderunda yetişti. III. Mustafa'nın yavcısı idi. Döneminde reisül-küttab Ataullah Mehmed Bey, Edirne Sarayı tamir memuru oldu.

AHMED PAŞA (Seyyid) 1205/1789

Edirne Muhafızı. Osmanlı valilerindendir. 1789'da Edirne Muhafızı oldu. III. Mustafa'nın kızı ile evlidir.

MEHMED PAŞA (Pekmezci) 1205/1789

Rumeli Valisi. Yeniçeri ocağında yetişti. Kol kethüdası ve sonra Özi azalığına getirildi. 1785'te yeniçeri ağası oldu. 1789'da vezirlik rütbesiyle Vidin Seraskeri ve sonra Rumeli Valisi oldu. 1796'da Konya, 1798'de Kıbrıs Muhafızlığı, daha sonra Kandiye Muhafızlığı yaptı.

ABDİ PAŞA 1204/1789

Rumeli Valisi ve Sofya Seraskeri. Avusturya'nın Belgrad'ı kuşatması üzerine Abdî Paşa düşmana ateş açmışsa da, paşanın beceriksizliği nedeniyle Belgrad düşman eline geçti.

KEMANKEŞ MUSTAFA PAŞA 1203/1789

Rumeli Beylerbeyi. 25 bin kişilik Türk kuvvetiyle Fokşani'de Avusturya ve Rus kuvvetlerine yenildi.

İSMAİL PAŞA 1204/1790

Rumeli Beylerbeyi

SÜLEYMAN FEVZİ PAŞA 1206/1790

Rumeli Valisi. Gürcüdür. Ona başhalif, sonra mektub-u sadr-ı Ali sonra sadaret kethudası, tersane emini, reisülküttab görevleri verildi. Darphane emini olarak Mısır'a gönderildi. Defterdar emini, sadaret kethüdalığından sonra, Rumeli Valiliği'ne atandı. Sofya Seraskeri oldu. Şebeş Savaşı'nda büyük yararlık gösterdi. Nemçe büyük zayıat verdi.

HAMAMI-ZADE AHMET PAŞA 1206/1791

Çirmen Mutasarrıfı. Tuna Başbuğluğu sırasında vezir olmuş ve 1206 yılında Çirmen Mutasarrıflığı'na getirilmiştir. 1208 yılında vefat etti.

ALİ PAŞA 1207/1792

Çirmen Mutasarrıfı. Cevdet tarihine göre, Alev Paşa diye anılırdı. Tarihlere göre Vidin'de Paspanoğlu eşkiyası üzerine giden serasker ordusuna yardım etmediğinden, akşam namazını kılmadan önce odaya giren serasker paşa tarafından öldürüldü ve kesilen başı Kubbe-i Humayun'da üç gün gösterildi (Tarih-i Cevdet ve Sicilli Osmani).

SEYİD ELHAC HASAN PAŞA 1208/1793

Çirmen Mutasarrıfı. Dergah-ı Ali Kapıcıbaşı idi.

SEYİD HACI HÜSEYİN PAŞA 1208/1793

Çirmen Mutasarrıfı.

CAFER-ZADE EBUBEKİR PAŞA 1208/1794

Çirmen Mutasarrıfı. Kapıcıbaşı ve mir-i miran olmuş, 1208'de Çirmen Mutasarrıfı iken 1209'da vefat etmiştir.

HACİ ABDİ PAŞA 1209/1794

Çirmen Mutasarrıfı. Çirmen Mutasarrıfı iken Rumeli eşkiyası üzerine gönderilip birçok eşkiyayı öldürmüş, fakat eşkiya Paspanoğlu tarafından 1212 yılında şehit edilmiştir.

MUHAMMED PAŞA (Palaslı Mehmed Paşa) 1210/1795

Çirmen Mutasarrıfı. Mehmed diye anılırdı. Dağlı eşkiyası üzerine gidip eşkiya ile işbirliği yapan Hasköy Ayanı Tekke Köylü Emin Ağa'yı yakalatarak idam ettirdi.

AÇA HASAN PAŞA 1210/1795

Edirne Muhafızı. Rumeli Eşkiyası Paspanoğlu'nun yok edilmesi için Edirne Muhafızı olmuştur. 1216 tarihinde ölmüştür.

HÜSEYİN PAŞA 1210/1796

Edirne Muhafızı. İsyancı Paspanoğlu üzerine yürümüş ise de muvaffak olamayıp Vidin'e geri dönmüştür.

OSMAN PAŞA (Kürt Osman Paşa) 1212/1797

Edirne Muhafızı ve Çirmen Sancakbeyi. Çirmen Mutasarrıfı iken 1213'de Silistre Valisi olmuş ve eşkiya Paspanoğlu üzerine yürümüş ise de şehid olmuştur. Cezayirli Hasan Paşa'nın tüfekçibaşısı olup rütbe-i mir-i miran olarak Isakçı Muhafızı oldu. 1787'de Selanik ve 1789'da vezir olarak ordu çarhacısı olmuştur. 1797'de Çirmen ve yine o sene Köstendil

ve Tırhala Muhafızı oldu. 1798'de Silistre Valisi ve aynı yıl Paspanoğlu harbinde şehit oldu.

İSMAİL PAŞA (Üçüncü Defa) 1213/1797
Çirmen Mutasarrıfı

SEYİD YUSUF PAŞA 1213/1798
Çirmen Mutasarrıfı. Rumeli dağı eşkiyasını temizlemek üzere 1213'te Çirmen Mutasarrıflığı'na getirildi.

HASAN PAŞA (Zihneli) 1213/1798
Edirne Valisi. Türk kumandanı ve devlet adamı. Ordu Defterdarlığı'ndan Hümayun Emini oldu. Ruslara esir düştü. Kurtulup dağ eşkiyası üzerine gitme vazifesi verildi. Diyarbakır Valiliği'nden sonra Boğaz Muhafızlığı'na ardından da Edirne Valiliği'ne tayin edildi. Son görevi Rumeli Valiliği'ydi.

OSMAN PAŞA (El-Hac) 1213/1797
Rumeli Valisi. Gürcüdür. Önce kapıcıbaşı ve Rus harbinde mir-i miran, dalkılıç ve başbuğ hizmetinden sonra 1790'da vezir oldu. 1796'da Vidin Muhafızı ve sonra Silistre Valisi, 1798'de Anadolu Valiliği'ne getirildi, muhafız sıfatıyla Berkofça'da oturdu. Sırasıyla, Diyarbakır, Bosna, Anadolu, Erzurum valiliklerinde bulundu ve Erzurum'da öldü. Rumeli'de büyük hizmetleri görülmüştür..

AĞA HÜSEYİN PAŞA 1214/1799
Çirmen Mutasarrıfı.

YUSUF PAŞA 1214/1799
Çirmen Mutasarrıfı. Enderunda yetişti. Mir-i miran oldu.

SELİM SIRRI PAŞA 1215/1800
Rumeli Valisi. Türk devlet adamı. Limni, Cebeciler katibi (1770) tersane emini (1783) arpa emini ve başmuhasebeci ve vezirlik rütbesiyle Belgrad, Kandiye, Selanik, Mısır, Bosna ve Edirne valiliklerinde bulundu. Limni'ye sürüldü, orada öldü.

TEPEDELENLİ ALİ PAŞA 1217/1802
Rumeli Valisi. Drina Irmağı yakınındaki Tepedelen kasabasından, Tepedelenizadeler ailesindendir. 1744 Ergeri doğumludur. 1778'de mir-i miran, sonra Derbend başbuğu oldu. Tırhala'da Arnavut askeriyle Alman Harbi ve 1791'de Rus savaşlarına katılarak 'Arslan' ünvanını aldı. 1798'de Preveze'yi Fransızlardan geri aldı ve esir general ve subayları İstanbul'a yolladı. 1802'de Rumeli Valisi olup eyalet merkezinin Manastır'a gitmesiyle verilen askerlerle Bulgar eşkiyalarını yok etmiştir. Yanya Valisi oldu, vezaret payesi aldı. Sadrazamı Padişah II. Mahmud'a şikayet etmesi, üç oğlu ve kendisinin silahla idam edilmesi neden oldu. Kelleşi İstanbul'a yollandı, Silivrikapı'ya gömüldüler.

İdealinde bir Arnavutluk kurma fikri onun kurşuna dizilmesine neden olmuştur. Sülalesi halen devam etmektedir.

ÖMER PAŞA (Çelebi) 1217/1802

Rumeli Valisi. Filibe ayanlarındandır. Vezaretle 1802'de Rumeli Valisi oldu. Anadolu Valisi iken kötü halleri yüzünden rütbesi alındı. Fakat sonra tekrar vezaret verilerek Limni Muhafızlığı'na atandı.

VELİYÜDDİN HAFİZ PAŞA 1218/1803

Edirne Valisi. Köse Mustafa Paşa'nın oğludur. Kapıcıbaşılıktan mir-i miran olmuş 1228'de vefat etmiştir. Üsküdar'da gömülüdür. Önce vezaretle Sivas Valisi, 1218'de Edirne, Diyarbakır Valisi oldu. 1219'da Divrik'te ikamete mecbur edildi. Sonra Sinop ve Alaiye Mutasarrıfı oldu.

Cabbarzade'nin damadıdır. Zamanında Edirne Sarayları onarım gördü. Bu iş için Mimar-ı Hassa Ahmed Nuri Efendi ile Mimar Kalfası Elhac Ali ve Mustafa Halifeler memur edildi. İşin keşif bedeli 336.395 kuruştur.

MUSA SAFFETİ PAŞA 1221/1805
Edirne Valisi.

ALAADDİN PAŞA 1221/1806
Çirmen Mutasarrıfı.

OSMAN PAŞA 1221/1806

Rumeli Valisi. Önce kapıcıbaşı, sonra cebecibaşı olmuştur. 1802'de rütbe-i vezaretle Hanya, İzmit, ve Mora valiliklerinde bulundu. 1806'da Rumeli Valisi-Seraskeri, Selanik, Varna ve sonra Trabzon Valisi oldu. 1809'da kayamakam-ı sadr ali ve aynı yıl Anadolu Valisi oldu. Yenişehir, Karesi Mutasarrıflığı görevine getirildi. 1811'de Gelibolu'da öldü.

MUSTAFA PAŞA (Çelebi Mustafa Paşa) 1222/1807

Edirne Ağası. Osmanlı Sadrazamı, Türk devlet adamıdır. IV. Mustafa döneminde Osmanlı Ordusu'nun başına getirildi. Alemdar Mustafa Paşa ile işbirliği yaptı. III. Mahmud döneminde Aydın Valisi oldu. Edirne Ağası iken kitaplarını Edirne Sultan Selim Camii Vakfı Kütüphanesi'ne bağışladı. (Bak. o. Onur Edirne Vakfı Kütüphaneleri) Mühründe "VE ENA MINEL MÜTEAHHİDİN MANSİR VE LİVA ÇİRMEN MUSTAFA" yazılmıştır.

Zamanında Edirne saraylarının tamiri için keşif yapılmıştır. Bazı sarayların duvar çinileri sökülerek Muradiye Camii'nin içindeki yan duvarlara monte edilmiştir. Bu iş için hassa mimarından Mehmed Emin Halife memur kılınmış ve bu iş için beş yüz on bir bin sekiz yüz elli dokuz kuruş harcanmıştır.

DERVİŞ HASAN PAŞA 1223/1808

Çirmen Mutasarrıfı. Mir-i miranlıkla Eskişehir mutasarrıflığından sonra Çorum, Maraş ve vezirlik rütbesiyle Halep Kaymakamı ve sonra da İzmit, Karesi, Edirne (1808), Bolayır ve Bolu valiliklerinde bulundu. Sultanönü Valisi iken vefat etti. Döneminde Sened-i İttifak (1808), II. Mahmud zamanında Anadolu ve Rumeli ayanları toplanarak yeni vergi, asker toplama reformları yapıldı.

İSMAİL PAŞA 1224/1809

Çirmen Mutasarrıfı. Gürcü İsmail Ağa diye tanınır.

KARSLI ALI PAŞA 1224/1810

Çirmen Mutasarrıfı. Balkanlar'da dağlı eşkiyasını takip ettiği için Filibe'ye gönderilmiştir. O yıldan sonra valilerin ve mutasarrıfların Edirne'de oturmaları emredilmiş ve Ali Paşa Edirne'ye gelmiştir. 1245 tarihinde vefat ederek Üçşerefeli Cami hazinesine gömülmüştür.

ALİ PAŞA 1223/1811

Rumeli Valisi. Tepedelenli ayanlarından Veli Bey'in kardeşidir. Önceleri Mir-i miran sonra Yanya Mutasarrıfı oldu.

Konya, Yenişehir, Selanik ve Manastır valiliklerinde çok çiftlik sahibi olmuş, yaptığı savaşları kazanarak mükafat olarak kendisine vezirlik verilmiştir.

1811'de Rumeli Valisi ve seraskeri olup sonraları Derbend nezaretiyle Yanya'ya tayin çıktı. Çok yaşlı öldü.

ALİ PAŞA 1227/1812

Rumeli Valisi. Maraşlıdır. Kapıcıbaşı ve Mir-i miran, 1808'de Yanya Muhafızı, 1812'de Rumeli Valisi, 1231'de Belgrad Muhafızı ve sonra Niş Valisi oldu.

MUSTAFA ASİM EFENDİ (Mekk-ı Zade) 1229/1814

Rumeli Beylerbeyi. Osmanlı sülalelerinden Mekke-i zadelere aittir. Kadılık, kazaskerlik ve şehüslamlık yaptı. Makamında öldü. Çocuksuza. Serveti olan 40 bin kese altın, vasiyeti gereği Ayasofya'nın onarımı için sarfedildi.

ALİ CELAL PAŞA 1231/1816

Çirmen Mutasarrıfı. Edirne'de oturmak üzere Çirmen Sancak Mutasarrıfı olmuştur. Diyarbakırlıdır. Rumeli eşkiyasının yok edilmesinde büyük yararlılığı dokunmuştur. Bosna'da ölmüş ve orada defnedilmiştir. Edirne Hükümet Konağı 'paşa kapısı' onur zamanında onarım gördü. (bak. O. Onur Edirne Kitabeleri s.206) Edirne'nin ilk vilayet binası yapıldı.

Edirne Hükümet Konağı tamir kitabesi:

"ÇARKIRI BİNNİ VEZİR ALİ PAŞA'YI CELAL ZAMMI REY İLE YAPILMASINA OLDU FERMAN. YAPILIP TAM OLUNCA DÜŞTÜ BİR ALA TARİH ŞERİ VE KANUN İLE BUNDA GÖRÜLE HEP DIVAN"

Zamanında Edirne Saray-ı Cedide Amire'de dört oda yandı. Edirne Ayanı Dağdeviren oğlu Ahmet Aga'nın başının kesilmesi Ali Celal Paşa zamanında olmuş ve kesilen baş İstanbul'a yollanmıştır. Zamanında Edirne saraylarının bazıları onarıldı. Edirne Beylerbeyi Camii tamir ettirildi (1234/1818).

HÜSEYİN PAŞA (Kavanoz) 1234/1818

Rumeli Beylerbeyi. Türk veziri. Balkanlar'daki isyanları bastırdı. Vezirlik ünvanı ile Rumeli Beylerbeyi, sonra Kavala, Selanik, Niş, Adana ve tekrar Rumeli Beylerbeyi oldu.

MUSTAFA PAŞA 1235/1819

Çirmen Mutasarrıfı. Hacı Mustafa Paşa diye anılır. Kapıcıbaşı iken Mir-i miran olmuş ve 1235 yılında Çirmen Mutasarrıflığı'na getirilmiştir. Halka fazla zulüm etmesi nedeniyle görevden alınarak rütbesi kaldırılmıştır. Yerine Edirne Bostancıbaşı Şehsuvarzade Derviş Bey Çirmen Sancağı'na mütesellim oldu. Birçok yerde valilik yapmıştır.

ŞERİF SELİM SİRRI PAŞA 1235/1820

Rumeli Valisi. Evrenos Beğ sülalesindendir. Ümeradan iken vezaretle Rumeli Valisi, sonra İnebahtı Muhafızı, Ankara, Bosna ve Hersek, ve Sofya valiliklerinde bulundu.

BENDERLİ ALİ PAŞA 1236/1820

Çirmen Mutasarrıfı. Bender vilayetindendir. Tarih-i Cevdet'e göre; Bender'de 'Ağa Baba' diye tanınırdı.

Vezaretle Çarhacıbaşı, 1820'de Edirne'de oturmak üzere Çirmen Valisi, 1821'de de sadrazam oldu (Mahmut II dönemi). Devletin ileri gelenleri için söylediği hoş olmayan sözler nedeniyle Halet Efendi tarafından önce Kıbrıs'a sürülmüş, sonra da idam edilmiştir. Kesilen başı İstanbul'a getirilerek ibret taşına konmuştur.

HACI SALİH PAŞA 1236/1820

Çirmen Valisi-Edirne Muhafızı. İzmirlidir. Kapıcıbaşıliktan 1820'de Çirmen Valisi oldu. Hac emiri olarak Mekke-i Mukerrem'e gitti. 1239'da Gelibolu'da vefat etti. Muhammediye yazarı Yazıcızade Mehmed Efendi'nin namazgâhına defnedildi. Filibe Nazırlığı da yaptı. Sadaret Kaymakamı'dır.

FİLİBE NAZİRİ SALİM PAŞA 1236/1821

Çirmen Mutasarrıfı. Safranbolulu Mustafa Ağa'nın oğludur. Doğumu 1170'dir. İstanbul'da birçok memuriyetlerde bulunduktan sonra Çirmen Mutasarrıfı oldu. 1249'da vefat etti, İstanbul Bayezid Camii Kabristanı'na defnedildi.

DERVİŞ MUSTAFA PAŞA 1236/1821

Edirne Valisi. Filibelidir. Çinikzade diye tanınır. Döneminde Edirne Rum Patriği Kirilos ve Metropolit'te çalışan 23 kişi asılarak idam edildi.

MEHMED ESAD MUHLİS PAŞA 1239/1823

Çirmen Mutasarrıfı. Ayaş Müftüsü Hasan Efendi'nin oğludur. 1239'da Edirne'de oturmak üzere Çirmen Mutasarrıfı oldu. Dırama nazırlığından Çirmen Mutasarrıfı olmuştur. Diyarbakır'da öldü. Kendisi hem hattat hem de şairdir. Edirne'de birçok eseri vardır. Tahtakale sebili, Tahmis'te bir mescit, Üç Şerefeli Cami'de hat yazıları, eski muvakkithanesi.

1242'de yenicherilerin kaldırılmasında ferman gereği, Edirne'deki yenicheri ağalarının başları kesilerek İstanbul'a yollandı. Yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye Alayı II. Bayezid Camii Mehterhanesi'ne iskan edildi. (Bak. O. Onur Edirne Kitabeleri s.55)

EDİRNELİ AĞA HÜSEYİN PAŞA 1243/1827

Edirne Çirmen Mutasarrıfı, Edirne Valisi, Edirne Müşiri. Edirneli tarihçi Ahmet Badi'ye göre Ağa Hüseyin Paşa, Edirne'nin Konduk Osman Mahallesi Saksagan Sokak No 7'de doğmuştur. Kendisi vali olduğu zaman doğduğu eve bir çeşme yaptırmıştır. Başka bir vazifeden dolayı tekrar Edirne Valisi olmuştur. Abdülmecit kendisini Huzur-u Hümayun'a kabul etmiştir. Çirmen Sancağı Mutasarrıfı olduğu halde ikamet yeri Edirne'dir.

HACI SALİH MEHMET VECİHİ PAŞA 1244/1828

Edirne Valisi. 1214 Ankara doğumludur. Edirne Valisi Esat Muhlis Paşa'nın kayınpederinin kardeşidir. Önce Esat Paşa'ya hazinekar ve kapıcıbaşı olmuş. 1243'de beylerbeyi ve mir-i miran rütbesi ile Edirne Kaymakamı olmuştur. İstanbul Beylerbeyi

Sarayı, Mehmet Paşa'nın yalısı yanında yapıldığından bu adı almıştır.

ABDÜRRAHİM PAŞA 1244/1828

Çirmen Mutasarrıfı. Erzurumludur. Zamanında Edirne ilk defa Ruslar tarafından istila edildi (Osmanlı-Rus Savaşı). Paşa Edirne'de vefat etti.

ALİ PAŞA 1244/1828

Edirne Valisi. Edirne'de hamamcı iken Ağa Hüseyin Paşa'ya samimiyetinden dolayı başı bozuk sergerdesi oldu. 1809 Rus Savaşı'nda mirimiranlık ile Hamid Sancağı verildi. Sonra Aydın Seraskeri ve 1828'de vezaretle Orduy-ı Hümayun çerhacı oldu. 1829'da Edirne Valisi ve Seraskeri olup buradan Konya Valisi oldu. 1832'de Mısır ordu memuru ve Trablusşam Mutasarrıfı oldu.

İL SİSTEMİNE GEÇİŞ

EDİRNE EYALETİNİN VİLAYETE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDEN SONRA EDİRNE VALİLERİ

Edirne'nin fethedildiği 1361 yılından itibaren, Rumeli Beylerbeyi, Çirmen Sancağı, Edirne Muhafızı, Edirne Mirlivasi, Edirne Kaymakamı, Çirmen Valiliği ve Edirne Müşirliği ünvanlarıyla beş asırdır süregelen Edirne'nin yönetim şekli, 1829 yılından sonra Edirne eyaletinin vilayete dönüştürülmesiyle, en yüksek kamu yöneticisinin ünvanı Edirne Valisi olarak belirlenmiştir.

ALİŞ PAŞA 1245/1829

Edirne Valisi. Çirmen Eyaleti Mutasarrıflığı kaldırılıp, Edirne'nin vilayet ünvanına kavuşmasından sonra, ilk Edirneli vali Aliş Paşa'dır. Kırcaalili diye bilinir. Cesur ve gözüpek bir adamdı. 1266'da Edirne'de öldü. Sırık Meydanı'nda Yediler Tekkesi'ne defnedildi. Yeni imarette adını taşıyan sokak vardır. Araştırmacı Rufat Osman'a göre Malkoçbey Mahallesi'nde cami haziresinde gömüldür.

Döneminde Edirne'de deprem olup birçok cami harap oldu. Edirne saraylarının bazıları onarım gördü bazıları da yıktırıldı. Bu işler için İzmirli Katipzade Ahmed Ağa, mühendis Seyid Ahmed ve Todori kalfa tayin oldu. İlk nüfus sayımı yapıldı. Yurtiçinde seyahat özgürlüğü kısıtlandı. Mahalle muhtarlığı teşkilatı kuruldu. Yanan vali konağı yeniden yapıldı. Edirne ilk kez Rus işgaline uğradı. Rusya ile Edirne Antlaşması yapıldı.

EDİRNELİ AĞA HÜSEYİN PAŞA 1247/1832

Edirne Valisi. İkinci defa vali oldu. Zamanında Hükümet Konağı yıkılıp yeniden yapıldı. (bak. Edirne Kitabeleri O. Onur s. 206) 1826'da yeniçeriliğin kaldırılmasında büyük yararlılığı görüldü ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye seraskeri oldu. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın üzerine 1832'de yürümüş ise de muvaffak olamadı. Okuma-yazması yoktu. İstanbul Beyazid Kulesi'ni ve Edirne'de Asker Hastanesini yaptırdı. Döneminde II. Mahmud Edirne'yi ziyaret etti. 16 adet Bektaşî tekkesi yıktırıldı.

Ağa Hüseyin Paşa'nın torunlarından Dr. Mizyal Karaçam Şengil ve Güriz Baştuğ Uyar ile yaptığım görüşmelerde, büyük dedeleri Edirneli Ağa Hüseyin Paşa hakkında aşağıdaki bilgileri vermişlerdir:

1776'da babası silahşör Hacı Mustafa Ağa'nın görevi nedeniyle bulunduğu Edirne'de doğmuştur. Babasının Bendes'te vefatı üzerine, dede ve baba mesleğini seçerek 9. Yeniçeri Bölüğü'ne yazılmış ve 1789'da İstanbul'a gelmiştir.

1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda gösterdiği başarılar sonucu ünlü yeniçeri ustaları arasına girmiş, sonra zağarcıbaşılığa yükselmiştir. Yeniçeri ocağını kaldırmayı tasarlayan

Padişah II. Mahmud, onu silahtar Ali Paşa'nın önerisiyle 1822'de kulkethüdalığa, 1823'te yeniçeri ağalığına tayin etti. Ocakta düzeni sağlayıcı önlemler alması nedeniyle vezirliğe yükseldi. ('Ağa Paşa' lakabının nedeni budur) Ancak yeniçeriler arasında çok düşman kazanmıştı. Padişah, Ağa Hüseyin Paşa'nın can güvenliğini korumak için onu yeniçeri ağalığından alarak Bursa ve İzmit mutasarrıflıkları ile Boğaz ve Boğaz'a bağlı garnizonların kumandanlığına getirdi (1823). Ağa Hüseyin Paşa 1826'da yeniçerilerin isyanı üzerine ocağın kaldırılmasıyla görevlendirilmiş; gösterdiği cesaret ve başarı nedeniyle yeni kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı düzenli orduya ilk serasker olmuştur. 1827'de bu görevi Hüsrev Paşa'ya bırakarak yeniden mutasarrıflık ve Boğaz Muhafızlığı görevine dönmüş ve aynı yıl Edirne Valiliği'ne atanmıştır.

1828-1829 Rus Savaşı'nda, Şumnu ve Balkanların savunmasıyla görevlendirildi. Şumnu'yu çok iyi savunmakla birlikte Ruslar'ı Tuna'ya imnelerini engelleyemedi. Savaş sonrası ikinci kez Edirne Valiliği'ne getirildi. Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın devlete isyanı üzerine, Ağa Hüseyin Paşa Mısır seferi kumandanlığına getirilmiş 1832'de Beylan'da İbrahim Paşa'nın baskınına uğrayıp yenilince görevden alınmıştır.

Sırp Prensi Miloş Obrenoviç ile iyi ilişkileri olduğundan, 1833'de Vidin Muhafızlığına atanarak on bir yıl bu görevde kaldı. 1844'de İstanbul'a çağrıldı ve Boğaz Kaleleri Muhafızlığı ünvanı ile Meclis-i Vala üyesi oldu. 1846'da ikinci kez Vidin Muhafızlığı'na getirildi ve ölümüne kadar bu görevde kaldı. 1849'da Vidin'de öldü.

Okuma yazma bilmeyen Ağa Hüseyin Paşa, bilim ve tekniğe ilgi duyan, yenilik yanlısı bir kişiydi. Yönetmeliklerde bulunduğu yerlerde bayındırlık alanında hizmetleri olmuştur. 1828'de Şumnu'da savaşırken Bayezid'taki Yangın Kulesi'ni yaptırıp ebedi bir hatıra olarak İstanbul'a hediye etmiştir (2).

Ağa Hüseyin Paşa'nın bayındırlık alanında Edirne'deki eserleri şunlardır: Havas Mahmur Paşa'da çeşme ve şadırvan. Askeri Hastane, Lüleburgaz Camii Şerifi'nin tamiriyle şadırvan (3)

- (1) İslam Ansiklopedisi cilt: 1 s.147-148
- (2) Hayat Tarih Mecmuası Sayı 2 Şubat 1975 s.7-11
- (3) Ahmed Lütfi Efendi, Lütfi Tarihi Cilt: 8 s.181-182

II MAHMUD'UN EDİRNE SEYAHATI

(3 Haziran-8 Temmuz 1831)

Ağa Hüseyin Paşa'nın Edirne Valiliği sırasında Padişah II. Mahmud Edirne'yi ziyaret etmiştir.

Padişah ve mahiyetindekiler 3 Haziran 1831 Cuma günü "Şerefesran" fırkateyni ile İstanbul'dan Gelibolu'ya doğru yola çıkmışlar. Gelibolu, Bolayır, Çanakkale ziyaret edildikten sonra, Bolayır, Kadıköy, Keşan, Uzunköprü Karakasım üzerinden Osmanlı Devleti'ne yüzyıla yakın payitahtlık yapan Edirne'ye gelmişlerdir. II. Mahmud'u Gelibolu'da karşılamış olan Ağa Hüseyin Paşa, önceden Edirne'ye dönerek tören hazırlıklarını tamamlamış ve padişah, şehir dışından itibaren iki sıra dizilmiş olan Asakir-i Mansure alayı ve şehir halkı tarafından büyük bir törenle karşılanmıştı. Tüm Edirne halkı oradaydı. Okul çocukları, Osmanlı, Rum, Ermeni ve Yahudi okullarının öğrencileri, öğretmenleri ve dini liderleri ile birlikte gelmişler; padişah kendi dinlenceri ayın ve dualarla karşılamışlardı.

O gün ve ertesi gün istirahat edildikten sonra üçüncü Cuma günü Selimiye Camii'ne

gidilmiş, Padişah Cuma selâmlığına giderken daha önce yapmış olduğu yenilik hareketlerini halka tanıtmayı ihmal etmemişti. İkamet ettiği yerden iki tarafı dizilmiş olan Asakir-i Mansure ve Asakir-i Hassa askerleri arasında başında mücevherli fes, omuzlarında harvani olduğu halde alayla geçerek camiye yaklaştığında mızika başlamış; Mozart ve Rossini'nin operalarının parçalar çalınmış; müzik camiye kadar devam etmiştir. Camide Halil ve Hüseyin paşalar tarafından karşılanan padişah namazdan sonra Ağa Hüseyin Paşa'nın Meriç kıyısında, bağ içindeki kasrına gitmiş, akşam yemeginden sonra Edirne'ye geri dönmüştür. Ertesi gün Asakir-i Mansure kıyısında asker teftiş ediliş, Saray-ı Cedidi Hümayunu görmeye gidilmiş. Sonraki günler ise şehir ve çarşılar gezilmiş, Meriç ve Tunca kenarındaki ayana ait çiftliklerde ağırlanan padişaha, Ağa Hüseyin Paşa'nın kasrında Edirne'nin "kultakımı" ve tüm sazandeleri tarafından iki saat süren bir eğlence düzenlenmiş ve eğlenceden çok memnun kalan padişah, Ağa Paşa'yı ödüllendirilmiştir. Toplantıdan sonra Mevlevihane ziyaret edilerek orada ayin icra ettirilmiştir. Padişah ünlü bestekârlardan Hammamizade İsmail Dede Efendi ve arkadaşlarını da İstanbul'dan beraberine getirmişti. II. Mahmud, bu seyahat esnasında Meriç Nehri üzerine bir köprü yapılması emrini vermiş ve İstanbul'a geldikten sonra da köprü yapımı tamamlanıncaya kadar ilgilenmiştir.

Seyahatin 29. günü dönüş hazırlıkları başlamış ve padişah Üç Şerefeli Cami'de kıldığı Cuma namazından sonra halkın sevgi gösterileri arasında Edirne'den ayrılmış; Havsa, Babayı Atık, Burgaz, Karıştıran, Kuleli, Çorlu, Silivri yoluyla 5 Temmuz 1831 günü İstanbul'a dönmüştür. (1)

(1) Şamil Mutlu, Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati s. 36-40 ve 81-100 İ.Ü Edebiyat Fak. Yayını, 1994

HÜSEYİN PAŞA (İkinci Defa) 1247/1832
Rumeli Valisi. (Kavanoz)

YUSUF PAŞA (Karamanoğlu) 1247/1832

Rumeli Beylerbeyi payesiyle vali. Ali Paşa'nın oğludur. Çeşitli memurlukta bulunmuş ve rütbelere almış ve 1832'de Rumeli Beylerbeyi rütbesiyle Edirne Valisi olmuştur. Trablus-garp'ta ölmüştür. İlk posta teşkilatı Yusuf Paşa döneminde kuruldu.

MUSTAFA NURİ PAŞA 1250/1835

Edirne Valisi ve Müşiri. Sır katibi Mustafa Paşa'dır. Çankırılıdır. Yetim kalmış, II. Mahmud tarafından Enderun'a alınmış ve yetiştirilmiştir. 1250'de Edirne Valisi ve Müşiri olmuştur. 1253 tarihinde valiliği sırasında Edirne'yi ziyaret eden Sultan Mahmud, Meriç Nehri üzerinde taş bir köprü yapılmasını emretmişti. Tırnakçıbaşı, sır katibi, vezaretle Tırhala ve Selanik'e serasker, ordu kumandanı, senatör, şeyh-ül vüzeza oldu.

MEHMED EMIN PAŞA 1253/1836

Edirne Valisi. Edirneli Vavlı Emin Paşa veya Deli Emin Paşa diye tanınır. Çerkez Reşid Paşa'nın oğludur. Edirne'de öldü. Ahmed Badi Efendi yazdığı Riyaz-ı Belde-i Edirne adlı kitabında içki kulanmadığını belirtmektedir. Döneminde eyaletler kaldırılıp vilayetler meydana getirildi.

ZEKERİYA AHMED PAŞA (Köse) 1253/1836

Rumeli Valisi. Asakir-i Şahane'den yetişti. Önce mirliva, sonra ferik ve daha sonra vezaretle Rumeli Valisi oldu. Niş, İzmit, Diyarbakır, Sayda, Şam seraskeri oldu. 1258'de öldü.

ABDURRAHMAN NAFİZ PAŞA 1235/1820

Edirne Valisi. Tekirdağlı Ahmed Ağa'nın oğludur. 1247 tarihinde Mukataat Nazırı (Araziyi kira verme bakanı) olmuş ve sonra Edirne Valiliği'ne tayini çıkmıştır. Osmanlı ailelerinden Mazlum Paşazadeler süalesindendir.

Gülhane Hattı Hümayunu onun zamanında Edirne'de ilan edildi. 1269'da vefat etti. Ölümüne şu tarih düşürüldü:

"SİDK-İHLAS İLE HÜSN-Ü HİZMET OLMUYOR İNDİ İLAHİDE NEBA BUNA
BURHAN KAVİ İSTER İSEN İŞTE MALİYEDE NAFİZ PAŞA"

Maliye Bakanlığı, Adliye Nazırı, Meclis-i Valo, Asakir-i Mansure Defterdarı, Evkaf Nazırlığı yaptı. Beylerbeyi'ndeki yalısında öldü. Özel kütüphanesi Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir. Döneminde yeni Osmanlı Ceza Kanunu yürürlüğe girerek devlet idaresinde hukuksal düzen sağlandı.

OSMAN NURİ PAŞA (ikinci defa) 1256/1840 - 1260/1844

Edirne Valisi. Vezirlikten Edirne Valisi oldu. Dönemin iyi hattatlarındandır. Eski Camii Sultan Selim Camii ve muvakkithanede yazıları vardır. Ayaşlı Esat Paşa'nın kethüdası idi. Mir-i miran olarak Erzurum, Yanya, Edirne (2. defa), sonradan da Konya, Adana, Maraş, Şam, Halep Valisi olmuştur. Öldüğünde Süleymaniye Camii hazinesine gömülmüştür.

İZZET MEHMED PAŞA (topal) 1257/1841-1859/1843

Edirne Valisi. Edirne Müşiri Sabık İzzet Paşa diye de anılır. Darendeli İbrahim Bey'in oğludur. Sadrazamdır. Türk devlet adamıdır. 1256'da serasker iken tabancası ile diz kapagını yaralamış ve İstanbul'a gitmiştir.

Ankara'da camisi var. Önceleri beylerbeyi olarak Bursa Mutasarrıfı, Boğaz Muhafızı (1820), Menteşe (1821), Anadolu Valisi (1824), kaptan-ı derya (1826) ve sadrazam oldu (1828). Daha sonra Vidin Muhafızlığı'na (1831), Karahisar, Ankara, Kastamonu valilikleri ve Boğaz Muhafızlığı'na tayini çıktı.

İstanbul'a döndüğünde Abdülmecid zamanında ikinci defa (1841) sadrazamlığa getirildi. Dokuz ay sonra azledilerek emekliye ayrıldı. Mısır seferindeki başarısından dolayı Abdülmecid tarafından telif edilerek, ikinci defa Edirne Valiliği'ne atandı.

YUSUF MUHLİS PAŞA 1257/1841

Rumeli Valisi (Edirne Kaymakamı). Türk devlet adamı. Serezlidir. Babası tarafından yetiştirildi. Vezir rütbesiyle Eğriboz Muhafızlığı'na, sonra Halep Valiliği'ne atandı. Karabulut ve İgneada muhafızlıklarında bulundu. 1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Varna'yı Ruslara teslim ettiğinden azledildi. Sonra affa uğradı. Aydın Müşiri ve ardından da 1841'de Rumeli Valisi oldu. 1842'de Serez'e sürüldü. Serezizadeler süalesindendir. Kudüs Valisi iken vefat etti (1271). Döneminde MEN-İ MÜRUR NIZAMNAMESİ (Seyahat Özgürlüğü) uygulanmaya başladı.

YAKUP PAŞA 1257/1841

Rumeli Valisi ve Müşiri. Karaosmanoğluzaade diye anılırdı. Kapıcıbaşı ve lağımçıbaşı oldu. Siroz Mutesellimi ve vezaretle Preveze Muhafızlığı'na getirildi. 1833'te Aydın Valisi oldu. Kudüs Valisi iken vefat etmiştir. Devlete sadık bir kişiydi.

HACI İBRAHİM SAİT PAŞA 1258/1843

Edirne Kaymakamı. 1265'te Meclis-i Vala üyesi iken vefat etti.

DAMAT MEHMED SEYİD PAŞA 1258/1843

Edirne Valisi (Filibe ve Edirne Valisi) 1251'de müşir oldu. 1265'te Edirne ve Filibe birleştirilip valilik oldu. Üsküdar'da Nasuhi Tekkesi'nde gömülmüştür.

İZZET MEHMED PAŞA (2. kez) 1258/1843

Edirne Valisi ve eski sadrazamlardandır. Azledilip Tekirdağ'a sürülmüştür. Eyüp'te gömülmüştür.

MUSTAFA REŞİT PAŞA 1259/1843

Edirne Valisi. Türk devlet adamı. İlk görevi sadaret mektubi kalemiydi. 1828 Osmanlı-Rus Savaşı'nda ordu katibi oldu. Edirne Antlaşması'na katıldı. Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa Osmanlı ordusunu yenip, Kütahya'ya geldiğinde Reşid Paşa antlaşma yapmak üzere görevlendirildi. Paris'e ortaelçi olarak gönderildi. Sonra Londra Elçisi oldu. İstanbul'a döndüğünde 'Paşa' ünvanı verildi. 3 Haziran 1839 Gülhane Hattı Hümayunu'nu okudu. Fransa'dan dönünce hastalandı. Edirne Valiliği'ne atandı, fakat kabul etmedi. 1856 Islahat Fermanı'nı hazırladı. Altı defa sadrazam oldu.

ESBAK HAMDİ PAŞA 1259/1843

Rumeli Valisi

MİRZA MEHMED PAŞA 1259/1843

Edirne Valisi. Kaymakam sıfatı ile Edirne Valisi oldu. Aslen Tatardır. Asakir-i Şahane'de miralay olmuş 1259'da vezaretle Edirne Valiliği'ne atandı. 1277'de emekli oldu ve 1287'de vefat ederek Mevlevihane kapısına defnedildi.

HÜSREV PAŞA 1259/1843

Edirne Valisi. Samakofludur. Rütbesi miralaydır. Harput'ta vali iken 1262'de öldü. Vezirlik rütbesiyle Yanya-Harput Valiliği'nde bulundu.

HAFİZ AHMED PAŞA 1259/1844

Saray-ı Hümayun'da ocak kethüdası idi. 1247'de miralay ve 1259'da vezaretle Edirne Valisi oldu. 1270'de Kudüs Mutasarrıfı iken öldü.

OSMAN NURİ PAŞA (5. defa) 1260/1844

Edirne Valisi.

MEHMED TAHİR PAŞA (2. defa) 1260/1844

Çengelöğlu diye tanınır. Cezayirlidir. 1250'de donanma başbuğu oldu. Girir'te gösterdiği yararlıklar nedeniyle padişah kendisine 'Murassı Kılıcı'nı vermiştir. Kaptan Tahir Paşa diye tanınır. 1266'da vefat edip Eyüp'te gömülmüştür.

Abdülmecit'in Edirne'yi ziyareti bu vali dönemine rastlar.

FERİK HASAN PAŞA 1261/1845

Edirne Valisi. Edirne Eyaleti Rütbe-i Valayı vezaretle göreve geldi.

İSMAIL RAHMI PAŞA 1261/1845

Edirne Valisi. Askeri İdadî (Askeri Lise) Tekfur Sarayı'nda hizmete girdi.

ISMAIL RUHI PAŞA (2. kez) 1264/1847
Edirne Valisi.

EBUBEKİR RAHİMİ PAŞA 1265/1848
Edirne Valisi. Yeniçeri süvarisi idi. 1259'da vezir oldu. 1265'te Edirne Valiliği'ne getirildi. İstanbul'da Nassuhi Tekkesi'ne defnedildi. Edirne'de eserleri; Saraçlar Caddesi'nde Çeşme Han ve Edirne Hapishanesi'nin onarımı.

ISMAIL RAHİMİ PAŞA 1265/1848
Edirne Valisi. Tepedelenli Ali Paşa'nın torunudur. 1263'te mir-i miran, 1265'te Edirne Valisi oldu. 1291'de İstanbul'da öldü. Haydarpaşa Mezarlığı'nda gömüldür. Döneminde Piyade Kışlası'nın taht odası tarafı yandı.

MEHMET SALT PAŞA (2. kez) 1265/1848
Edirne Valisi.

MEHMET HAYRETTİN PAŞA 1266/1849
Edirne Valisi. 1261'de vezir oldu ve Edirne Valiliği'ne atandı. 1289'da vefat etti. Merkez Efendi'ye gömüldü. Birçok yerlerde valilik yaptı, fakat ehliyetli bir kişiliği vardı.

OSMAN ŞERİF PAŞA (Topal) 1265/1849
Rumeli Beylerbeyi. Şerif Paşazadeler sülalesindendir. Amiral ve donanma kumandanı oldu. Vezaretle Bosna'ya atandı. Orada kitap ve dergi yayımlayan matbaa kurdu. Saray gibi bir hükümet konağı yaptı.

ÇERKEZ HAFİZ MEHMET PAŞA 1265/1848
Edirne Valisi. 1249'da feriklik rütbesini almış. 1266'da Edirne Valisi olmuştur. Pehlivan namı ile şöhrat bulmuştur. Enderunda yetişti. Arapça, Farsça ve Rusça biliyordu. Birçok yerlerde valilik yapmış Şeyhül Haremeyn olmuş ve Medine'ye yerleşerek orada ölmüştür. Edirne'de iken Şişhaneli top (arkadan dolmalı) icat etmişti. Mezarı Cenner'ül Baki Mezarlığı'ndadır. Vefatında Osman Nevres şu tarihi yazdı:

ARADIM CEVHER TARİH VEFATIN NEVRES
GÜLÜN MENŞEİ KADİRDEN DEDİ HAFİZ PAŞA
Zamanında Kâbe örtüsü Edirne'ye getirilerek (Puşidey-i Saadet) Eski Cami mihrab ve mahfeli arasına asılmıştır. Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'ya Nizip'te yenildi.

BOŞNAKZADE MEHMET PAŞA 1269/1850
Edirne Valisi. Çuhadarı Şehriyari Boşnak Osman Ağa'nın oğludur. 1294'te vefat ederek Çamlıca Selami Efendi Kabristanlığı'na defnedildi.

YUSUF KAMİL PAŞA 1267/1850
Rumeli Beylerbeyi. Yirmisekiz Çelebizadeler sülalesindendir. Çeşitli muhafazalıklarda bulundu. Arapkirlidir. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa yanında yetişti. Akkoyunlular sülalesindendir. Ticaret Nazırı, Meclis-i Ali Başkanı, Şura-ı Devlet Başkanı, altı defa Meclis-i Aliyye'de bulundu. Nuhkuyusu'nda türbesine defnedilmiştir.

KIBRISLI MEHMET EMİN PAŞA 1269/1852
Edirne Valisi. 1274'te sadrazam oldu. 1278'de tekrar Edirne Valisi oldu. 1288'de vefatı ile Sultan Mahmut Türbesi'ne defnedildi.

EBUBEKİR RÜSTEM PAŞA 1270/1853
Edirne Valisi. Edirne'de ilk telgrafhane ve muhabere bu vali zamanında başlamıştır. Edirne Gülbahar Mahallesi'nde ilk telgrafhane sokağı vardır. Zamanında Deveciler Hanı hapishane oldu (Paşakapısı Hanı veya Karşı Ahmed Bey Hanı). Yeniçeri süvarisi idi. 1259'da vezir oldu. Üsküdar Nasuhi Tekkesi'nde gömüldür. Edirne'de çeşmeleri vardır.

MEHMET PAŞA 1270/1853
Edirne Valisi. Kıbrıslıdır. 1828'de Hassa II. Tabura yüzbaşı oldu. Londra ve Paris'e gidip tahsil gördü. 1839'da miralay olup Tophane'ye memur oldu. Sonra sırasıyla; Akka ve Kudüs Mutasarrıfı, 1846'da mir-i miran ve Belgrad Muhafızı, 1848'de Londra Sefiri, 1850'de Halep Valisi, 1851'de Arabistan Müşiri ve 1853'te azledilerek Edirne Valisi, 1854'te sadrazam, Tanzimat Reisi ve ardından Petersburg'a sefir ve dönüşte de Meclis-i Aliyye memur edildi. 1858'de kaptan-ı derya oldu. 1859'da tekrar sadrazam ve 1861'de Edirne Valisi oldu. 1871'de Meclis-i Aliyye memuru iken vefat etti. Vefatında yalısından başka bir malı yoktu. Cenaze masrafları padişah tarafından karşılanmıştı. Döneminde Edirne'de ilk telgrafhane açıldı (Gülbahar Mahallesi'nde). İlk telgraf hattı Edirne-Şumnu arasında kuruldu.

ÖMER PAŞA 1272/1855
Rumeli Valisi. Kızılhisarlıdır. Önce kapıcıbaşı ve sonra Atina eşkiyasını yok ettiğinden dolayı vezaret verildi. Önce Selanik, sonra Konya ve Harput Valiliği'nde bulundu. 1855'te Rumeli Valisi oldu. 1856'da öldü. Dürüst, akıllı ve liyakat sahibi bir zat idi.

MAHMUD PAŞA 1272/1856
Rumeli Beylerbeyi. İşkordralı Mustafa Paşa'nın ilk oğludur. 1824 doğumludur. 1855'te Mentеше, 1856'da Rumeli Beylerbeyi rütbesiyle Lazistan, 1857'de Aydın, 1859'da Muş ve 1867'de Hersek Mutasarrıfı olup, orada vefat etti.

ISMAIL RAHİMİ PAŞA (2. defa) 1273/1856
Edirne Valisi. Tepedelenler sülalesindendir. Edirne Piyade Kışlası'nın taht odası yan-ıydı. Vaka-i Hayriye'de Sancak-ı Şerif-i taşıdı. 1828'de Osmanlı-Rus Savaşı'na katıldı. İmrakor, başkapıkulu ve vezaretle Trabzon ve Vidin valiliği görevlerinde bulundu. Yerlerde valilik yaptı. Rumeli Beylerbeyi oldu. Oğulları ve ailesinin ileri gelenleri önemli mevkilerde bulunmuşlardır.

ABDURRAHMAN SAMİ PAŞA 1272/1856
Edirne Valisi. Moralıdır. Osmanlı ailelerinden paşazadeler sülalesindendir. Uzun boylu, zayıf ve naif bir adamdı. Şairi. 88 yaşında öldü. Sultan Mahmud Türbesi'ne defnedildi. Zamanında Edirne Gümrük Hanı'ndan Abacılarbaşı'na kadar giden yangında yüz kadar dükkan yandı. Maarif Nazırı, senatör, Trabzon ve Vidin valiliği görevlerinde bulundu. Reşit Paşa ile görüşti. Belçika, İtalya ve İngiltere'de bulundu. 1848'de Mısır ile ilgisini kesti, Tırhala'ya yerleşti. Babası Halvetiyye Şeyhi Necip Efendi'dir. Zamanında ilk Türkçe telgraf, Posta Müdürü Mustafa Efendi tarafından kullanıldı. '1. Ordu Telgrafçılığı' şerefi

padişah tarafından verildi.

KEMAL ISMAIL PAŞA 1273/1857

Rumeli Beylerbeyi. Vecihi Paşa'nın kardeşidir. Haiz-i rütbe, mir-i miran ve 1856'da Rumeli Beylerbeyi oldu. Sonra Meclis-i Maliye azalığında bulundu. Bütün ömrünü yalisında geçirmiştir. Nazıma ve nesire yeteneği vardır.

MEHMED MUAMMER PAŞA 1274/1857

Erzurumlu Rüştü Paşa'nın oğludur. 1246'da kolağası olmuş ve 1856'da Edirne Valiliği'ne atanmıştır. Döneminde Edirne Hükümet Konağı yanmış, kendisi zor kurtulmuştur. Saray-ı Atık'de onun döneminde yanmıştı. Üzüntüsünden hastalandı ve azledildi.

ABDÜLKERİM NADİR PAŞA 1274/1857

Rumeli Valisi. Çırpandır. Asakir-i Şahane'de yetişti. Viyana'ya tahsile gitti. Dönüşte mirliva ve Erkan-ı Harbiye reisi oldu. Irak ve Hicaz Müşiri, sonra Bağdat, Diyarbakır Valisi, daha sonra Anadolu Müşiri ve Anadolu Ciheti Kumandanı, 1857'de Selanik Valisi ve aynı yıl da Rumeli Valisi oldu. 1866'da 2. Ordu Müşiri ve sonra Birinci Ordu Kumandanı oldu. Yanya Ciheti Kumandanlığı da ilave edildi. 1872'de 4. Ordu Müşirligi, Erzurum Valiliği, aynı yıl 2. Ordu Müşiri, 1873'de Tanzimat Askeriye Meclis Reisi, Mecalis-i Meclis Reisi, Bahriye Nazırı, serasker ve serdar oldu. 1884'te Rodos'ta öldü.

ALYANAK MUSTAFA PAŞA 1274/1858

Seyid Ahmed Paşa'nın oğludur. Ordu kumandanlığında bulundu. 1274'te Edirne Valisi oldu. Sultan Mahmut Türbesi'nde gömülmüştür. Zamanında Eski Cami civarında büyük bir yangın oldu.

EL HAC MEHMED HİLMİ 1276/1859

Edirne Valisi. Mir-i mirandır. Bozok Mutasarrıflığı'ndan Edirne Valiliği'ne getirildi. Valiliği sırasında Sarayı'ya giderken Tekkekapi tarafından, Kanuni Köprüsü'nden aşağı inip abdest alırken basamak taşının kayması neticesinde nehre düşmüş. Tütüncübaşı da efendisini kurtarmak için nehre atlamış ama o da boğulmuştur. Cesetlerden yalnız tütüncübaşınıniki bulunmuş, nehir taşkınlığı nedeniyle paşanıniki bulunamamıştır.

SAMI PAŞA 1276/1859

Edirne Valisi. Mora doğumludur. 6. Maarif Nazırı Hamdullah Suphi'nin torunudur. Özel öğretmenlerden ve babasından feyz almıştır. Mora Ayaklanması'nda babasının ölümü üzerine Mısır'a giderek Mehmed Ali Paşa'nın yanında Bulak Matbaası'nda çalışmıştır. İbrahim Paşa ile beraber Mora İsyanı'nı bastırmıştır. Sonra sırasıyla; Mısır Vekayi Nazırı, Mısır kabinesinde Reis-i Vükela olmuş ve sonra İstanbul'a gelerek mirliva (korgeneral) ve ferik (korgeneral) olmuştur. 1849'da Babali hizmetine girerek Tırhala Mutasarrıfı olmuş ve 1850'de vezirlik rütbesiyle Rumeli müfettişliğine atanmıştır. Trabzon Valisi, Vidin Valisi ve 1856'da Tanzimat Meclisi üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 1857 başlarında Edirne Valiliği'ne getirilmiş ve buradan sonra tekrar Tanzimat Meclisi azası olmuştur. 4 yıl maarif nazırlığında bulunmuş ve tekrar Mısır'a giderek büyük bir alayla karşılanmıştır. Şuray-ı Devlet'in teşkili üzerine Meclis-i Ali'ye ve 1877'de Meclis-i Ayanlığa getirilmiştir.

1881'de 89 yaşında ölen Sami Paşa, Sultan Abdülhamid tarafından bütün defin masrafları karşılanarak Sultan Mahmut Türbesi'ne gömülmüştür.

Hatıraları ve divanı vardır. Rumuzu'l Hikem, İnşay-i Sami, Kişver-i Derun, Sergüzeşt-i Sami eserleri çok ünlüdür.

AHMET BİCAN EFENDİ 1276/1860

Edirne Valisi. Çildir Beylerbeyliği'nden Edirne Valiliği'ne atanmıştır.

VELİYÜDDİN RIFAT PAŞA 1277/1860

Edirne Valisi. Giritli Mustafa Paşa'nın oğludur. Vezirlikten Edirne Valiliği'ne gelmiştir. Fatih'de babasının yanına gömülmüştür. Polyanlızadeler sülalesindendir. Önce Kandiye Kaymakamı olup, 1852'de Paris Sefiri olmuştur. 1855'te Bursa ve Girit Valisi sonra Meclis-i Tanzimatta üye ve 1860 yılında Edirne Valisi olmuştur. Tekrar Meclis-i Tanzimat üyesi ve sonra Konya Valisi 1869'da İzmir Valisi ve 1877'de Bursa Valisi olmuştur. 1862'de Paris Büyükelçiliği'ne getirilmiştir.

SÜLEYMAN RAFET PAŞA 1277/1860

Edirne Valisi. Sultan Selim'in Çokdar Ağa'sı Mustafa Ağa'nın oğludur. İkinci kez Edirne Valisi oldu. Öldüğünde Edirne'de Seyit Celal Mezarlığına gömülmüştür.

Enderunda yetiştirilmiştir. Önce ferik, sonra Darı Şurayı Askeri Reis-ü Esası olmuş ve sonra vezirliğe getirilmiştir.

Son Edirne Valiliği iki ay sürmüştür. Alim ve şairliği vardır.

Mezar taşı kitabesi:
"ÇEKİLİP GİTTİ BEHİŞTE NAGAH
TERKEDİP KAVMI SÜLEYMAN PAŞA
HADDİZATINDA GÜZEL ADAM İDİ
HURİLE CENNETTE OLSUN HEMPA
NE DENİR HÜKMÜ KAZA VÜ KADERE
BU İMİŞ EMRİ CENAB-I MEVLA
ÇIKTI ÜÇLER DEHENİNDE TARİH
GİTTİ FIRDEVSE SÜLEYMAN PAŞA"

ALİ ŞEVKET PAŞA 1278/1861

Edirne Valisi. Bir ay kadar Edirne Valisi olarak kalmıştır. Ağa Hüseyin Paşazade Ali Şevket Paşa diye anılır.

KIBRISLI MEHMED PAŞA (2. defa) 1278/1861

Edirne Valisi. Edirne hükümet binası bu vali zamanında kargire dönüştürülmüştür. Eski Cami onarım görmüştür. Enderunda yetişti. Hassa ordusunda yüzbaşı iken Londra ve Paris'te eğitim gördü. Döndükten sonra kolağası, miralay, Kudüs ve Belgrad Mutasarrıfı oldu. Vezirlik rütbesiyle Londra'ya elçi olarak gönderildi. Halep Valisi, kaptan-ı derya ve sadrazam oldu. Tanzimat reisliğinde bulundu. Kabine ile anlaşamayınca istifa etti. Edirne Valiliği'ne tayini çıktı. Tekrar Meclis-i Aliyye'de görev aldı.

SÜLEYMAN RAFET PAŞA (2. Defa) 1278/1861

Edirne'de öldü. Seyyid Cemaleddin Efendi Mezarlığı'na gömüldü. Zamanında, yanan vilayet konağı tekrar yapıldı.

MEHMED ARIF PAŞA (Müşir) 1281/1864

Edirne Valisi. Arabistan Müşiri ve Şam Valisi. İstanbul doğumludur. Kapiçuhadan İsmail Rifat Efendi'nin oğludur. Doğum tarihi 1806'dır. Annesi tarafından Şehremini Operatörü Cemil Topuzlu ile akrabadır. İlim ve fende bilgi sahibiydi. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi (Umuru Hususiye Nizamnamesi) onun döneminde çıktı. Yeniçeri kıyafeti yetmiş, sonra askeriye geçmiştir. Önce mirliva (1845) sonra ferik, ardından ordu müfettişi, Şam Valisi ve en sonunda 1864'te Edirne Valisi oldu. Bir yıldan fazla Edirne'de kaldı. Edirne'de ölmüştür. Seyid Celal Türbesi'nde gömüldür.

Mezar taşı kitabesi:

"GÖÇTÜ HAYFA YİNE BİR ASAFI ALI MİKNET
EDİRNE VALİSİ İKEN O MÜŞİRİ DANE
ETTİ KIRKDÖRT SENE TAM DEVLETE HÜSNÜ HİZMET
ASKERİYE SIFATI İLE EDİP AZMİ BEKA
MEMLEKET SANDIĞI SU BENDİ ŞÖSE İNŞAATI
BU GİBİ PEK ÇOK ESER OLDU ZAMANINDA EDA
SERFİRAZ EDE HUDA ALEM-İ UKBADA DAHI
HAŞROLA RAHMETİ HAK İLE Bİ HAKKI TAHA
YAZDI BİR HÜSN-Ü DERUN İLE KALEM TARİHİN
AZM-İ FIRDEVŞİ CİNAN EYLEDİ ARIF PAŞA" 1282/1866

Zamanında memleket sandığı (Ziraat Bankası'nın esası) kurulmuş. Ahmed Badi'ye göre bir Osmanlı tarihi yazmış, fakat bitirememiştir. Arif Paşa Mecmua-i Tesavir-i Osmaniye adlı üç ciltlik bir yapıtın sahibidir. Bu kitaplar Fransızca ve İtalyanca'da yayımlanmıştır. Kırkpınar afişlerinde yer alan Adalı Halil ve Kurtdereli'nin fotoğrafı Arif Paşa tarafından çekilmiştir. Döneminde Edirne Jandarma Alayı Teşkilatı kuruldu. Murassa Mecidiye Madalyası aldı.

HURŞİT MEHMED PAŞA 1282/1865

Edirne Valisi. Kudüs Mutasarrıflığı'ndan Mehmed Arif Paşa'nın ölümü üzerine Edirne Valiliği'ne getirilmiştir. Ankara'da vefat ederek Hacı Bayram Veli Dergâhı haziresine defnedilmiştir (1878). Oğlu Süleyman Sabit Bey birçok elçiliklerde bulunmuştur. Son dönem hattatlarındandı. İlk Edirne İslahanesi Hurşit Mehmed Paşa zamanında yapılmıştır. Hicaz, Elazığ, Sivas valiliklerinden sonra Edirne Valisi ve iki defa da Adliye Nazırı oldu. Sultan Aziz ve II. Abdülhamid dönemi Osmanlı veziridir. Zamanında hükümet konaklığı yeniden yapıldı. Vilayet Matbaası açıldı. Edirne saraylarının bazıları onarılmış gördü. Belediye Gureba Hastanesi halk ve esnaftan toplanan paralarla Kırlangıç Bayırı'nda inşa edildi. Adliye binası yapıldı. Hacı Yakup Mescidi (Tahtakale'de), paşa tarafından yıktırıldı. Askeri İdadi (Askeri Lise), Tepe Mezarlığı yönünde inşa edildi (Sonra Harbiye Okulu oldu).

KAHRAMAN PAŞA 1284/1867

Rumeli Beylerbeyi. Beratlıdır. Hanedandan olup 1867'de Şura-yı Devlet azası ve Rumeli Beylerbeyi oldu. Türk devlet adamıdır. Polonya'yı Kamançe'de yendi.

MEHMED ASIM PAŞA 1286/1869

Edirne Valisi. Edirne Valiliği'nden sonra Trabzon'a tayini çıkmış, fakat bir müddet sonra orada vefat etmiştir. Padişah emriyle Hatuniye Medresesi haziresinde yapılan türbeye defnedildi (Yusuf Ziya Paşa'nın yanına). Edirne Valiliği sırasında Edirne-İstanbul demiryolu

inşaatına başlanmıştır. Mekteb-i İdadi-i Askeri'nin inşaatı (Askeri Lise) onun döneminde tamamlanmıştır.

AHMET İRFAN PAŞA (Medenizade) 1288/1871

Edirne Valisi. Doğumu 1230'dur. Vezaretle Edirne Valisi olmuştur. Önce Ağa Hüseyin Paşa'nın mühürdarı, maliye mümeyyizi, serhalife, maliye mektupçusu, Anadolu Defterdarı, Meclis-i Vala azası, adliye reisi ve vezaretle Edirne Valisi oldu, sonra istifa etti. Saray-ı Devlet Reisi, sicil-i ahval komisyon başkanı oldu. 1888'de vefat etti. Mektupçu Hafız Halil Efendi'nin oğludur. Basılmış tek eseri Mecmua-i İrfan Paşa (1287) şiir ve nesirlerden meydana gelen 90 sayfalık bir kitaptan oluşur. Kitap 1327'de Türkçe basılmıştır. İlk Edirne Salnamesi Vali İrfan Paşa zamanında basıldı.

ESAD MUHLİS PAŞA 1289/1872

Edirne Valisi. Eğiribozludur. Defter Emin Arif Efendi'nin damadıdır. Sakıza hicret etmiş. Halil Rifat Paşa'ya divan katibi olmuştur. Sırasıyla, vilayet defterdarı, 1860'da Filibe Mutasarrıfı ve Rusumat Katibi oldu. Sonra, Bala Rusumat Emni, vezaretle Suriye Valisi, 1867'de Trabzon, 1872'de Edirne, Isparta ve tekrar Edirne Valisi oldu. Halep Valiliği'ne getirilen Muhlis Paşa 1876'da ölmüş ve Eyüp'e defnedilmiştir. Akıllı ve tedbirli bir kişiydi. Edirne Tahtakale girişinde bulunan sebilin sahibidir.

BİR HİKAYE: Esad Muhlis Paşa Edirne'ye vali olarak atandıktan sonra Edirneli hattatlardan birine Kura-ı Kerim yazdırmak ister. Kendisi de iyi bir hattatdır ve tavsiye üzerine Hasan Vasfi Efendi'yi huzuruna çağırır. Paşa, Bir Kur'anı Kerim yazdırmak istediğini hattat Vasfi Efendi'ye söyler ve yazısının ne derece güzel olduğunu anlamak için de bir sayfa Kur'anı Kerim örneğini hattatdan ister. Hasan Vasfi Efendi ertesi gün örnek olarak bir sayfa Kur'anı Kerim yazısını paşaya sunar. Paşa yazıyı beğenerek kendisine bir adet Kur'an ısmarlar. Yaklaşık bir ay sonra Kur'anı yazıyı bitiren Hasan Vasfi Efendi, kitabı paşaya takdim eder. Esat Paşa kendisine bir ay önce örnek gelen yazı ile Kur'an yazısını inceler ve Kur'anı Kerim yazısının çok daha iyi olduğunu görünce, nedenini sorar. Hasan Vasfi Efendi "Sayın Paşam, size örnek olarak getirdiğim yazıyı geceleyin mum ışığında yazdım. Fakat Kur'anı Kerim'i hep gündüz yazdım" der.

Esat Paşa hattata 20 altın yollar, fakat Hasan Efendi üç altın alır ve "Benim hakım üç altındır" deyip, geri kalanını paşaya yollar.

Paşa tekrar askeri ile on yedi altını geriye yollayıp, "Eğer bu parayı istemiyorsa on yedi altını fakir fukaraya dağıtsın" deyince Hasan Efendi: "Ben onun vekil harcı değilim, günaha giremem, parayı o istediğine dağıtsın" deyip altınları tekrar iade eder.

Not: Sanatı ve sanatkarı olan milletler üstün milletlerdir.

AHMED MİTHAT PAŞA 1289/1872

Edirne Valisi. Türk devlet adamıdır. Devletin her katında hizmet görmüştür. Altı aylık içinde Avrupa devletlerini gezdi. 1872'de Mahmud Nedim Paşa tarafından sadrazamlığa getirilmeden önce Edirne Valiliği'ne tayini çıkmış ise de gelememiştir. 1876'da II. Abdülhamid, Anayasa'nın 113. maddesine göre Mithat Paşa'yı Taif'e sürgüne gönderip, orada Edirneli İsmail'e boğdurmuş, Taife gömülmüştür. Mithat Paşa, Tuna Valiliği'nde Ziraat Bankası'nın ilk çekirdeği olan Menafi Sandığı'nı kurmuştur.

HALET MEHMED PAŞA 1289/1872

Kapudan Abdülkadir Paşa'nın oğludur. Abdülkadirpaşazade diye anılır. Edirne'ye tayini çıkmış ise de gelmemiştir. Kıbrıs Mutasarrıflığı, İstanbul Divan Muhasebe Başkanlığı ve sonra vezirlik ve Trablusgarp Valiliği'nde bulundu. Sonra Sivas Valiliği, arkasından Şurayı Devlet üyeliği, Nafia Nazırlığı yaptı. Osmanlı devlet adamıdır. Ölümü 1876'dır.

ESAD MUHLIS PAŞA (2. defa) 1290/1873

HACI AHMED İZZET PAŞA (Erzincanlı) 1290/1873

Edirne Valisi. Erzincanlı Naci Osman Paşa'nın oğludur. 1800 yılında doğan paşa, Edirne'de 98 yaşında vefat etmiş, Üçşerefeli Cami arkasında yaptırdığı iptidai okulun bahçesindeki türbeye defnedilmiştir.

Birçok yerde valilik yapmıştır. Tarih yazarlığı ve şairliği vardır. Edirne'de birçok kitabelerin yazarlığını yapmıştır.

Askeriye'ye girerek önce miralay, sonra Anadolu Ordusu Erkan azalığı ve vezaretle Hakkari, Cidde, Diyarbakır valiliklerinde bulundu.

Edirne Valiliği sırasında memleket saati inşaatı ve Edirne sarayları onarılmış ve İstanbul-Edirne demiryolu açılmıştır. Şahabeddin Paşa Köprüsü'nü uzatarak tamir ettirmiş ve köprü başına bir karakol yaptırmıştır (2. kez valiliğinde 1306). Edirne Askeri Hastane Kitabesi İzzet Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Çamaşırlarını yıkatmak alışkanlığı yokmuş. Kirli çamaşırlarını atarmış. Bir gecelik külahı varmış ki her gece tavana fırlatır ve başına geçirdikten sonra yatağa yatarmış. Hiçbir zaman pantolonunun önünü iliklememiş. Bir gün hahambaşının gözü hep orada kalmış ve "Efendim, önünüzü iliklememişiniz" demiş. Paşanın yanıtı da şu olmuş: "İçinde cenaze olan evin kapısını açık bırakmak adettir." Vali İzzet Paşa'nın önerisi ile Ahmed Badi, 3 cilt Edirne tarihini yazmıştı.

VALİ HACI İZZET PAŞA TÜRBEŚİ

Birkaç kez Edirne Valiliği yapan Hacı İzzet Paşa çok okumuş, şair, işbilir, gün görmüş ve nüktedan bir kişiydi. Edirne'deki birçok eser onun zamanında onarılmış veya yapılmıştır. 93 yaşına kadar yaşamış, dinç, suuru yerinde ve gözlük kullanmamıştı. İstanbul-Edirne treni ilk onun zamanında Edirne'ye gelmiş ve buna ait şu tarihi söylemiştir:

"Kaydeyledim Edirne'de tarihin İzzeta

Geldi Şimendüfer açılıp rah-i Rumeli.

İzzet Paşa'nın ikinci valiliğinde 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında yanıp yıkılan Edirne Sarayı'nı onarmak için proje hazırlanmışsa da tahakkuk edememiştir. Çok zengin olan paşa, bu savaşta Osmanlı Devleti'ne on bin lira yardımda bulunmuş, miras olarak da yüklüce bir para bırakmış. Edirne'de Makedon Kulesi üzerine inşa ettirdiği Saat Kulesi Cumhuriyet döneminde yıkılmıştır.

1893 yılında vefat eden Vali Hacı İzzet Paşa'nın, Üç Şerefeli Cami arkasında Saatli Medrese yanındaki türbesinin kitabesi tarihçi Ahmed Badi tarafından yazılmıştır:

"Vali-i Edirne düstürü mükerrem bâni

Hacı Osman paşa zade Hacı İzzet Paşa

Namı Ahmed idi ol zatı celilel kadrin

Mahzeri lütfu Muhammed ola der rûzî ceza

Alim ve fadıl ve şair ve vezir ibn-i Vezir

Sahib-i seyf ve kalem hem dahi Şeyh-ül vüzera

Nâmı namisine derlerse eğer ahradır

İftiharül-vüzeravü fudalavü ediba
Seneler olmuş idi bin iki yüz altmış beş
Kadri şanide vezaretle olundu l'la
Nice mansiplara gitmişti nihayet bunda
İrciî emrin alıp eyledi azmi ukba
Sinni seksen bire yetmiş idi bi raybü güman
Huznile olduğu dem tarihi iklimi fena
Hâke çaldı o vücudu de güneş gibi felek
Nazar et zerrece meyletmeye değmez dünya
Türbesi heyetine sade bakıp geçme heman
Okuyup ruhuna bir fatiha eyle ihdâ
Yaş döküp iki gözünden didi Badi tarih
Göçtü firdevsi üläya Hacı İzzet Paşa
1310/1893"

URYANİZADE AHMED ESAD 1290/1874

Edirne Mutasarrıfı. Diyarbakırlıdır. Şeyhülislamlık yapmıştır. II. Mahmud dönemi kadılarından Mehmed Said Efendi'nin oğludur. Kilisli alim Osman El-Uryani'nin soyundan gelir. Murassa-i Osmani, Murassa-i Mecidi, Murassa-i İmtiyaz nişanlarına sahiptir. Harem-i Şerif'in onarımında titiz davrandığı için Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz ve şeyhülislamlığında II. Abdülhamid'in güvenini kazanmıştır. Devletin birçok yüksek kademelerinde bulunup 1875'de Edirne Mutasarrıfı oldu. Piyade kışasında büyük bir sünnet töreni yapıldı (Müşir Rauf Paşa dönemi).

ALİ PAŞA 1294/1877

Edirne Valisi. Örfi Paşa'nın oğludur. İki defa Edirne Valisi olmuştur. Beyrut Valisi iken vefat edip İstanbul Erenköy'de defnedilmiştir.

ÖMER FEVZİ PAŞA 1295/1877

Edirne Valisi. Miralay, mirliva ve sonra da ferik rütbesi ile Edirne Valisi olmuştur. Suriye Valisi iken orada ölmüştür.

TAKİYYÜDİN MEHMET CEMİL PAŞA (ikinci defa) 1296/1877

Edirne Valisi. (Müderriszade) Kilislidir. Edirne'ye gelmemiştir. Kilisli Abdurrahman Efendi'nin oğludur.

HURŞİD MEHMED PAŞA (2. defa) 1296/1877

Edirne Valiliği sırasında Çirpan, Eskizara, Kızanlık; Bulgar ihtilali olmuştur. Sultan Abdülaziz ve Abdülhamid II dönemlerinde vazife almıştır. Maliye Nazırı, Evkaf Nazırı, Adliye Nazırı ve birçok yerde valilik yapmıştır. Bulgar isyanlarını bastırmıştır.

AHMET VEFİK PAŞA 1294/1877

Edirne Valisi. Babası hariciye memurlarından Ruhiddin Efendi'dir. 1823 doğumludur. Edirne Valisi. Elçi katibi olarak Londra'ya atandı. 1847'de mütercim-i evvel Öğrenimini Fransa'da yaptı. Elçi katibi olarak Londra'ya atandı. 1847'de mütercim-i evvel Öğrenimi oldu. Tahran ve Paris Elçisi, Evkaf Nazırı oldu. Fezleke-i Tarih Osmani'yi yayımladı. Edirne Valisi, daha sonra Ayan Meclisi üyesi oldu. Dahiliye Nazırı ve başvekil ünvanını alan ikinci

kişi oldu. Ömrünü Rumelihisarı yalısında, ilimle meşgul olarak geçirdi. Çok eserleri vardır. Bursa'da ilk tiyatroyu kurmuş ve bizzat nezaret etmiştir. Kitapları arasında Lehçe-i Osmani, Fezlekter-i Tarihî Osmani bulunmaktadır. Edebiyat dünyamızda Molière mütercimi olarak ün yapmıştır.

İBRAHİM PAŞA 1294/1877

Yenişehirli Cingözzade olarak tanınır. 18 gün valilik yapmış, Selanik'e tayini çıkmıştır. Felç geçirip İstanbul'da oturmuştur. Tarihçi Ahmet Badi, İbrahim Paşa'nın ölümüne şu tarihi yazmıştır.

"LÜTFÜ BARI KILDI İBRAHİM PAŞA'YI VEZİR
BİR MÜJDE BER YAVER ÇIKIP BADI DEHR TARİH DEDI
MENŞUR ŞAHI GELDI İBRAHİM PAŞA OLDU ŞAD"

CEMİL HÜSEYİN PAŞA (Namıkpaşazade) 1296/1878

Edirne Valisi. Abdülaziz dönemi harp yaveri ve kaymakam idi. Sonraları miralay olmuş ve Edirne'ye atanmıştır. Türk devlet adamıdır. Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusların Edirne'ye yaklaşmaları üzerine ordunun mühimmat ve cephanesini Edirne saraylarına koyarak ateşlemiş ve saraylar tahrip olmuştur.

Ferik rütbesine sahipti. Edirne'den sonra Halep ve Hicaz Valisi oldu. 1886'da yaver-i ekrem oldu. 1307'de kalp sektesinden ölünce Karacaahmet Mezarlığı'na gömülmüştür. Abdi Paşazadeler sülalesindendir.

Edirneli Ahmed Badi Efendi (tarihçi) yazdığı RIYAZ-I BELDE-I EDİRNE adlı eserinde Vali Cemil Paşa hakkında şöyle yazar:

"1294 tarihinde Edirne'ye vali olup memuriyet-i memleketi, Rusyalının istilası zamanında tesadüf etmekle bizzarure İstanbul'a avdet edeceği hengamda Saray-ı Hümayunu Hazret-i Padişahi dahilinde mahfuz bulunan cephaneyi güya Rusyalının yed-i zabıtına geçmemesi mütalesasına mebni ateş verdirip üç dört gün kadar hem şehri büyük tehlikede bırakmış ve hem de cennet mekan Fatih Sultan Mehmed Han hazretlerinden yadigar kalmış birinci derecede tezyinat-ı beldeden madud bulunmuş olan beşyüz kırk senelik bir Saray-ı Hümayunu esasından harap ettirip Edirne'de icraatı bundan ibaret bulunmuştur" kararını vermiştir. Hatta Edirne Ordu Kumandanı Ahmed Eyüp Paşa ile vilayetten beraber çıkarak istasyona gittiklerinde Ahmed Eyüp Paşa sarayın yanması hakkında bilgi isteyince kısaca "Karar mucibince sarayda bulunan cephanelik ateşlendi" diyerek sözü kısa kesmiştir.

RAFET PAŞA 1296/1878

Edirne Vali ve Müşiri. Edirne'deki ilk islahaneyi gerçekleştirdi. Horozlu Yokuşu'nda Hacı İvaz Medresesi'nde kimsesiz 180 erkek, 125 kız çocuğu koruma altına aldı.

ALI PAŞA (2. Defa) 1297/1879

Edirne Vali ve Müşiri.

RAUF PAŞA (Mehmed Rauf) 1297/1879

Edirne Vali ve Müşiri. İstanbul doğumludur. 1855'te Türk-Rus Savaşı'na binbaşı olarak katıldı. 1856'da Paris Konferansı'nda Ali Paşa'nın maiyetinde askeri müşavirlikte bulundu. Sonra Abdülaziz'in yaveri olup ferik rütbesiyle Sultan Aziz'in Avrupa seyahatine katıldı. 1875'te Bahriye Nazırı oldu. Aynı yıl Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sorumlu tutularak görevden alındı. Ayestefanos Antlaşması'nda bulundu. Savaş sonrası Edirne'nin tahliyesi nedeniyle

İkinci Ordu Müşiri ve Edirne Valisi oldu. Döneminde; Edirne İslahanesi yararına Rum Cemiyeti binasında bir balo düzenlendi. Edirne saraylarının çinileri 19 sandık içinde İngiltere Konsolosluğu'na verildi. Yanan 'Yanık Kışla', subayların nakti yardımlarıyla yeniden yapıldı. 1878 savaşıdan sonra Zükur Rüştîye (Erkek Ortaokulu) açıldı. Bu okul 1899 yılında Mektebi İdadi Mülki oldu.

1881'de İstanbul Hassa Ordusu Müşiri olup İkinci meşrutiyete kadar bu vazifede kaldı. Temiz lekesiz, sağlam karakterli bir devlet adamıdır.

PIYADE KIŞLASI KİTABESİ

Şehinşeh-i muazzam hazret-i Abdülhamid Han kim
Eder fersude bünyan-i cihanı nev-be-nev âbâd
O ruh cism-i âlem nurdu çeşm-i beni Âdem
Hudavend mutafham Padişah ve padişah ecdâd
Bu Kışlâk Hümâyûnünde tecdiden bina kılındı
Ki onaltı tabur asker içinde edile ik'at
Bu resim ve bu metanette bu tarz ve bu rasinedde
Bu hüsun ve bu cesamedde bina görmüş mü bir üstad
O rütbe askeri hakkındaşamildir ki eşkâkı
Nazargâh Hümâyûnunda hep manende-i evlâd
Memâlikî saye-i şahanesinde sū-be-sū mâ'mur
Berâyâ zıll adlinde refah hal ile dil -şâd
Münâcât ellerin aç der ki kadd,i hacâte
Ubudiyetle İzzet kıl duasın akdem-i evrâd
Meayn ve dest-gîr olsun hüda her azim ve rizzminde
Edüp eyyam ömrü ve şevket ve iclâlini müzdâd
Revadır hane-i cevher ile naks ola tarihi
Bu dil-cû kışlayı kıldı şehinşah cihan-ı bünyâd.
1310

AKIF PAŞA 1297/1878

Edirne Valisi. Aslen Arnavut'tur. Veli Bey'in oğludur. Birçok yerde valilik yapmıştır. İstanbul'da ölmüştür. Zamanında Bulgar ihtilalleri oldu. Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanan Bulgar çetelerini 'Vatana Hizmet' parolası ile topladığı 8 bin milis gücü sayesinde bastırdı.

MEHMET ASIM PAŞA (İkinci defa) 1297/1878

Edirne Valisi. Döneminde Sırbistan ve Karadağ savaşları açılmış, Kanuni Esasi ilan edilmiştir.

ALI PAŞA (Azmi Paşazade) 1297/1879

Edirne Valisi. İki defa Edirne Valiliği yapmıştır. Beyrut Valisi iken orada vefat etmiştir.

YENİŞEHİRLİ CİKİKZADE İBRAHİM PAŞA 1297/1879

Edirne Valisi. Bosna Vilayeti Mutasarrıflığı'ndan Edirne Valisi olmuştur. 18 gün Edirne Valiliği'nde kalmış ve Selanik Valiliği'ne atanmıştır. Felç hastalığına yakalanarak İstanbul'a dönmüştür.

ALI PAŞA (İkinci defa) 1297/1879
Edirne Valisi.

KADRI PAŞA (Kadri Mehmet Paşa) (Cenanzade) 1297/1879

Edirne Valisi. Edirne Lisesi'nin kurucusudur. Kıbrıs Mutasarrıfı İshak Hakkı Paşa'nın oğludur. Sırasıyla, nüfus nazırlığı, İdare Meclisi Üyeliği ve Babıalı Tercüman Odası'nda vazife aldı. Rumeli halkının durumunu incelemek üzere Rumeli kentlerini dolaştı. Posta nazırı oldu. İki kere şehreminiği yaptı. 1869'da Bağdat Valisi ve sonra da sadrazam oldu. Aynı yıl Edirne Valiliği'ne getirildi. Eğitimci idi. Bu nedenle Edirne'de birçok okul açtı. 1883'de Edirne'de öldü. Hasan Sezai Gülşeni Dergahı'na defnedildi.

Edirne'de kurulan ıslahaneye Melce-i Eytam adını verdi. Edirne Cemaat-ı İslam Dairesi, Kadri Sultan Selim Camii'nin Darülkurrası temizlendi, tevkifhane kaldırıldı. Zamanında Edirne Sarayı yanında bulunan Hadika-i Hassa bahçesine on bir bin ağaç diktirildi (Bugün Tavuk Ormanı). Edirne Ticaret Odası Kadri Paşa döneminde açıldı. Döneminde, Sultan Selim Camii büyük onarım gördü. Ziraat Mektebi, Papa Luka (Edirne II Matbaası - Taş Baskılı) açıldı. Süvari kışlası inşa edildi ve Edirne'nin etrafına tabyalar yapıldı.

MAHMUT PAŞA 1300/1883
Edirne Valisi. (Vekaleten)

RUMİ MUHİDDİN MEHMED PAŞA 1301/1884

Edirne Valisi. Urganı maden emanetindendi. Urfa Mutasarrıflığı'ndan Rumeli Beylerbeyliği'ne atandı. 1306 Ramazanı'nda (1889) vefat etti.

HACI İZZET PAŞA (İkinci defa) 1301/1884

Edirne Valisi. Şahabeddin Paşa Köprüsü'nü kışla tarafına doğru uzatmış ve bir karakol yaptırmıştır. Askeri Rüştiye (şimdi orduevi) açılmıştır.

HACI İZZET PAŞA'NIN TARIHI

Edirne Sarayı'nın son onarımı için Edirne Valisi Erzincanlı Hacı İzzet Paşa'nın söylediği tarihi:

PADİŞAHIM OLDU TAMİR EMR-Ü FERMANIN İLE
BU SARAY-I DİLKÜŞA VE BU FERAHBAHŞA BİNA
ŞİMDİ BAŞKA TARZ-U REVNAK EYLEDİ PEYDA BİNA
GÖRMEMİŞ MANENDİNİ ÇEŞM-İ CİHAN DİRSEM BECA
TA EVVELDEN NÜH TABAK-I HAŞREDEK TEYİT İLE
EYLEYE MA'MURE-İ ŞEVKETLERİN MEVLA BİNA
İZZETA CEVHERLE NAKŞ ET TAKİNA TARİHİNİ
KASR-I CEDİD ETTİ ŞEHİNŞAHİ BİL İHYA BİNA

EBUBEKİR PAŞA 1310/1899

Edirne Valisi. Edirne avukatlarından Rıfat Çulha'nın büyük babasıdır. Zamanında Abdülhamid tarafından Kırık semtinde bir Bulgar Kilisesi yaptırılıp Bulgar halkına bağışlandı. Vilayet binası içinde polis müdüriyet binası yapıldı.

VEYSEL PAŞA 1305/1887

Edirne Müşiri. Manastır doğumludur. Orduya girerek binbaşı oldu. Kumandanlığında Ruslara yenildi. Divan-ı Harp'te beraat etti. Edirne Müşirliği'nde Karaağaç Kışlası

Cumhuriyet döneminde Eğitimci Okulu, sonra Göçmenevi oldu. Edirne Askeri Hastanesi 1889'da hizmete girdi.

ABDURRAHMAN NURETTİN PAŞA 1310/1893

Edirne Valisi. Edirne Valiliği'nden adliye nezaretine atanmıştır. 1331'de öldü. Fatih'te gömülüdür. Kütahyalıdır. Muhtelif kentlerde kaymakamlık ve valilik yaptı. II. Abdülhamid onu sadrazam yaptı ve bu vazifede 70 gün kalıp sadaret mührü geri alındı. Bundan sonra Adliye Nazırı oldu. Edirne'de bulunduğu dönemde, Hamidiye Sanayi Mektebi binasını kargir olarak yaptırdı (1895). Saat Kulesi kargir olarak yapıldı. 1310'da Edirne'de büyük bir deprem oldu. Kırık Caddesi Bürüncükü Camii etrafında yetmiş kadar dükkan yandı. Kırışhanede Abdurrahman Cami'si tamir ettirildi. Üç Şerefeli Cami yanında çıkan yangında 23 dükkan yandı.

DEFTERDAR MEHMED BEY 1313/1895

Edirne Valisi (Vekaleten). Vilayet defterdarı idi. Valilikte 28 gün kaldı.

MÜŞİR ARIF PAŞA 1313/1895

Edirne Valisi (Vali vekili). 1300'de ferik sonra Edirne Valisi oldu. Edirne 2. Ordu Müşirliği'ne (Mareşal) getirildi. 1899'da Sultan Selim Camii'ne büyük kristal avizeyi hediye etti. Edirne Muallim Okulu için arsa satın aldı. Müşirlik dairesi (şimdi tümen binası) ve belediye binası Arif Paşa zamanında yapıldı. Sanayi Okulu'nun temeli atıldı. Jandarma kumandanlık binası yapıldı. Döneminde; Edirne Bedesten, Kırık'ta Amcazade Hüseyin Paşa Çeşmesi, Taşlık Cami, Tekye-i Ali Cami onarım gördü. Gazi Mihal Köprüsü yeniden inşa edildi.

MUSTAFA PAŞA 1315/1897

Rumeli Beylerbeyi. 2 yıl kaldığı hapisshaneden affedilerek çıktı. (Şimdi Deveciler Hanı) Askeri İdadi binasına ek binalar yapıldı.

YAĞLIKCI HÜSEYİN AĞA-ZADE 1308/1900

Mehmed Ali Paşazade sülalesindendir. İhtida etmiş bir ailedir. Aslı Fransız'dır. Nazım Hikmet bu sülaledendir.

DEFTERDAR MEHMED BEY 1323/1905

Edirne Vali Vekili. Kaleiçi'nde Sultan Reşad Tiyatro Sinema ve Bahçesi yapıldı.

REŞAT BEY (Felçli Reşat) 1323/1905

Edirne Valisi. Edirne'de basılan EROS gazetesine (Rumca-yayın tarihi 1892) ilan verilmesi kabul ediliyor.

ZİVER BEY 1323/1906

Edirne Valisi. Zamanında Edirne etrafında bulunan tabyalar taş ve kagir olarak yapıldı. Bunların en büyüğü Şükrü Paşa'nın karargahı Hıdırlık Tabya idi. Murassa Mecidi, I. Osman ve Bala nişanlarına sahipti.

MUSTAFA REŞİT PAŞA 1324/1906

Edirne Valisi. Vali iken Edirne Kaleiçi yangını (Harik-i Kebir) oldu. Edirne Belediye

mühendisi Nazif Bey, Kaleiçi'nin yeni imar planını yaptı. Bu plan Edirne Belediye binasının Atatürk Odası'ndadır. Kaleiçi üç azınlıkların oturma planına göre yapılmıştır. Zamanında evkaf dairesi binası da yapıldı.

NAZIM PAŞA 1324/1906

Edirne Valisi. Türk devlet adamı ve yazar olarak İttihat, Tercümanı Hakikat, Takvim-i Vakayi gazetelerinde yazdı. 1890'da Zaptiye Nazırı oldu. Beyrut, Suriye, Aydın, Bağdat ve Edirne valiliklerinde bulundu. Tarihi eserleri vardır. İttihatçılar tarafından Nazım Paşa Bendegani diye gözde paşalardan oldu. Kırıy'ta Karabulut Mahallesi'nde, Rum Okulu (şimdi Fevzi Paşa İlköğretim Okulu) inşa edildi.

KADI HOCA SÜLEYMAN EFENDİ 1324/1907

Edirne Vali Vekili.

HACI ADİL BEY 1325/1907

Edirne Valisi. Posta ve Telgraf Müdürü Mehmet Haki Efendi'nin oğludur. 1869 Lofça doğumludur. Babası Lofçalı, annesi Mardinlidir. Rüştüyeden sonra hukuk okudu. İstanbul Ecnebi Mallar Müdürlüğü İskele Müdürü oldu ve kendisine Maarif Madalyası verildi. 26 Ağustos 1908'de 15.000 kuruşla Edirne Valisi oldu. Vilayetin merkez ve ilçelerinde karakol, köprü ve yol inşaatlarına çok önem verdi. Edirne İstasyon Caddesi'nin yapımında, İttihat Terakki adı verilen (şimdiki Ticaret Lisesi binası) ve Jandarma Okulu'nun meydana gelmesinde muvaffak olmuştur.

9 Ocak 1912'de Mahmut Şevket Paşa kabinesinde İçişleri Bakanı olarak yer aldı. 1915 seçimlerinde Bursa Milletvekili oldu. Malta sürgünleri arasında yer aldı. Kırklareli şose yolunu denetlemek üzere faytonla giderken Rum çeteciler tarafından pusuya düşürüldü ve ufak yaşta olan oğlu vurularak öldürüldü. Cenazesi Sultan Selim Camii Şehitliği'ndedir. Döneminde Edirne'de deprem oldu. Kaleiçi Reşadiye (Manyas) karakol binası ve Hadika-i Reşadiye (Reşadiye Bahçesi) temelleri atıldı. Kaleiçi'nde Şer'iye mahkeme binasını (şimdi İstiklal Okulu) yıktırarak Edirne'de ilk İttihat Terakki Darüleytamını yaptı. Yusuf Hoca ilkokulunu tamamlattı hizmete açtı. Edirne Ziraat Okulu'nun açılması için girişimlerde de bulundu.

HACI ADİL BEY -"ADİL ARDA" (1869-1935)

Posta ve Telgraf Müdürü Mehmet Haki Efendi'nin oğludur.

1869'da Lofça'da doğdu. İlkokuldan sonra Ermenek Rüştüyesi'nde daha sonra hukuk okudu. 1890'da 400 kuruş maaşla Yemen Rüşum Nezareti Refikisanalığına tayin edildi. Birkaç ay sonra maaşı 600 kuruşla çıkarıldı ve Hudeyde Rüşum Müdürlüğü Manifesto Memurluğuna naklolundu. 1893'te İstanbul Ecnebi Mallar Müdürlüğü'ne iskele memuru olarak tayin edildi. Vezifesindeki başarılarından ötürü 1900 yılında Rabia rütbesine nail oldu. İstanbul'a geldikten sonra başladığı Hukuk Mektebi'ni birincilikle bitirerek 1903'de pekiyi derece ile diploma aldı. Bu başarısı yüzünden Altın Maarif Madalyası aldı. Ehliyet ve liyakatına binaen 1905'de 1800 kuruş maaşla Selanik İç Mallar Gümrüğü Müdürlüğü'ne ve birkaç ay sonra 2250 kuruşla Selanik Yabancı Mallar Gümrüğü Müdürlüğü'ne ve 1908'de 5400 kuruşla Selanik rüşumat nezaretine yükseltildi. Selanik'te iken Selanik Hukuk Mektebi Nikah Kitabı ve mecelle öğretmenliklerinde bulundu.

İçişleri Tensik Komisyonu'nun uygun görmesiyle 26 Ağustos 1909'da 15.000 kuruşla Edirne Valiliği'ne tayin edildi. Selanik Rüşumat Nezareti'nde iken Sırbistan hükümeti

tarafından verilen ikinci rütbe SENSOVÖR nişanının kabul ve talikine dair 1910'da padişah onayı çıktı.

Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Genel Merkezi Mesul Murahhası ve Genel Sekreterliği'ne seçilmiş olmasından dolayı 15 Kasım 1910'da valilikten istifa etti. 1 Ocak 1911'den 9 Ocak 1912 tarihine kadar Selanik Hukuk Mektebi'nde yeniden usulü fıkıh ve kitabünnikah dersleri okuttu.

Edirne Valiliği'nde iken halka yönelen hizmetleri kolaylaştırmaya son derece önem vermiştir. Vilayetin merkez ve ilçelerinde köprüler, yollar, okullar, karakollar inşa ve taminine, halk arasında birlik ve beraberliğin sağlanmasına çalıştığı, Edirne İstasyon Caddesi'nin, İttihat ve Terakki adı verilen okulun ve Jandarma Okulu'nun vücuda getirilmesine muvaffak olduğu sicilinde kayıtlıdır.

Edirne Valiliği'nden karşılık olarak alınan bir yazıda Edirne'nin şöhret yapmış eski valileri arasında Hacı Adil Bey'de kaydedilmekte ve sadece adı hisasına: "Edirne'de, zamanında pek hayırlı işler başarılmıştır." denilmektedir. Hacı Adil Bey 9 Ocak 1912'de Mahmut Şevket Paşa Kabinesi'nde İçişleri Bakanı idi. Kabinenin değişmesiyle bakanlıktan Mebuslar Meclisi'nin kapanmasıyla da mebusluktan ayrıldı. Ve 11 Ocak 1913'de ikinci defa İçişleri Bakanı oldu. Daha sonra kabine değişiminden dolayı bakanlıktan ayrıldı. Kendisine birinci rütbeden Mecidi nişanı verilerek 5 bin kuruş açık maaş bağlandı. Ardından ikinci kez Edirne Valiliği'ne gönderildi.

Edirne Valisi iken ordu ihtiyaçlarının ve diğer askeri hususların hazırlanmasındaki iyi hizmetlerinden ötürü 1915'te Muharebe Altın Liyakat Madalyası'yla taltif olundu.

İki yılı geçen ikinci Edirne Valiliği sırasında, harp yüzünden her tarafı harap olan vilayeti; yeni baştan imar ve ihyaya gayret etmek, kasaba ve köylerde binlerce mesken inşa ve imar etmek, dağılmış olan vilayet ahalisini yeniden iskan, terfih ve tarımsal ihtiyaçları temin, çift hayvanları ziraat aletleri ve tohum tedariki ve muhtaç ahalî ile göçmenlerin işleri hususlarında müessir tedbir almak, yatılı ve yatısız okullar, hastaneler ve bucaklarda hükümet binaları inşa etmek, nümune bahçeleri ve nümune tarlaları tesisi ve köylerde maarif tarlaları ektirmek ve birçok yolları yeniden inşa ve tamir ettirmek gibi olağanüstü birçok önemli işler ve eserler vücuda getirmek hususundaki hizmet ve gayretlerinin şayanı şükran görüldüğü sicilinde yazılıdır.

Bursa mebusluğuna seçilmesi üzerine 1915'de Edirne Valiliği'nden ayrıldı.

Bursa mebusu olarak katıldığı mecliste reisliğe seçildi. Ve kendisine birinci rütbeden Osmanî Nişanı verildi. Alman İmparatoru tarafından verilen birinci rütbe Egl Ruj nişanının kabul ve taliki hususunda padişah onayı çıktı. Sonradan 10 Ekim 1918'de yapılan Meclis Başkanlığı'na Halil Menteşe Bey'in seçimi üzerine Meclis riyasetinden ve 21 Aralık'ta da Meclis'in feshedilmesi sebebiyle Bursa mebusluğundan ayrılmış oldu. Birinci Cihan Savaşı'nın yenilgisi üzerine İttihat ve Terakki ileri gelenleri ve memleketin tanınmış kişileri meyanında İngilizler tarafından Malta'ya götürüldü.

Daha sonra, Mustafa Kemal'in aldığı tedbirler ve Ankara Hükümeti'nin baskıları sonunda İngilizlerle yapılan bir anlaşma sonucu Malta'dan, diğerleriyle birlikte serbest bırakıldı. Birakılanlar hep birlikte yurda dönerken, Hacı Adil Bey tedavi maksadıyla Almanya'ya gitti. Memlekete dönüşünde Milli Hükümet tarafından (Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümeti) kurulmuş, Sakarya kazanılmış ve 9 Eylül İzmir Zaferi'ne doğru (gidiliyordu.) 17 Haziran 1922'de Adana Valiliği'ne tayin edildi. Sağlığı düzelmemişti. Bu sebepten istifa etti. Aynı yılın eylülünde de Bursa Valiliği'ne tayin edildi.

HACI ADIL BEY HAKKINDA NE DEDİLER?

Son Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisi rahmetli Halil Menteşe anılarında Hacı Adil Bey için şöyle yazıyor:

"Selanik'ten sonra Edirne Valisi iken padişah seyahatında orada bulunmuş ve oradan başlayarak tevccühe mazhar olmuştu. İlim ve irfan ile güzel söz söylediklerinden, daima temiz yüreğinin duyguları beliren bu zat, padişahın pek hoşuna giderdi. Onu pek mütedeyyin ve o nispette ahlaki selabetle muttasıf taniyan padişah, her suretle itimada sayan olan bu adamın o sıralarda fırkada pek sözü nazif bir unsur olduğuna da vakıf olunca kendisine bol bol iltifatı da esirgemedi.

Ne olursa olsun o söylentilerden bir şeyler çıkmadı. Hacı Adil Bey'le biz yine seviştik, hatta uzun yıllardan sonra o Malta mevkufiyetinden kurtulup avdet ederek beni sarayda değil, Türün İnhisarı şirketinde idare meclisi reisliğinde kendini de o şirketin İstanbul başmüdürlüğünde bulunca sık sık temaslarımızda sevişmekten hali kalmadık. Hayatta tanıdığım şahısların temizlerinden olan bu zatın ruhuna karşı burada ihtiram borcumu ödemiş oluyorum. Trakya'da rumların tehirci devam ederken Edirne Valisi Hacı Adil Bey, teftiş sırasında bir suikaste uğramış, yedi yaşındaki yavrusu, kucağında vurulup şehit olmuştu.

Bir baba için en büyük acı! Fakat Hacı Adil Bey bu felaketin altında ezilmemiş, coşkun vatan perverliğin manevi kudreti ile vazifesi başında dimdik durmuş ve işin sonunu getirmişti. Onlar ne metin, ne vatanparver, ne fedakar insanlardı."

Hüseyin Cahit Yalçın "Tanıdıklarım" başlığı altındaki yazılarından birini de Hacı Adil Bey'e ayırmıştı. Diyor ki: "Hacı Adil Bey'in, dahiliye nazırı sıfatı ile Arnavutluk Dağları'nda ne işi vardı. Orada bir volkan üzerinden kalp ve mizacının nikbin sükunetiyle geçti ve arkasından koca bir isyan patladı. Meclis-i Mebusan Reisi Hacı Adil Bey'in Malta zindanlarında çile doldurması neden icabediyordu. O ömründe kimseye nezaketsiz bir söz söylememiş, bir kargayı bile incitmemiş bir adamdı. Göğsünde şefkatli, insaniyetli, merhametli bir yürek çarpardı. Fakat bir politika sağnağı onu yakalamıştı. Mukadderata doğru, fitratı hilafında onu ikbalden idbara, idbardan ikbale çarpıp dururdu. Bu iyi aile babası, bu vefakar dost, bu dürüst insan tabii bir devirde dünyaya gelmiş olsaydı bir profesörlük yahut temiz mahkemesinde sakin ve yüksek bir çalışma içinde rahat bir hayat sürerkti. Bunun için yaratılmıştı. Fakat dünyaya öyle bir tarihte geldi, öyle tesadüflerle karşılaştı, öyle tahmin edilmedik vak'alarla sürüklendi ki, mizacının ve yaradılışının hilafı işlerde, sergüzeşterlerde ve felaketlerde kendisini yıpratır durdu.

Onun sakin, mütevvekkil ve mütehammil ruhu, düştüğü istihkak kesbedilmemiş felaketlerde hiç yeis ve isyana kapılmadı. Her şeyi sakin ve halim bir simayla karşıladı. Yüzüne çöken hüznü, sevimli bir tebessümle tatılaştırıyordu. Belki kendisini idam meydanına götürülecek bir intikam mahkemesine sevk edileceği günlerde bile, o Bekir Aga bölüğündeki odamızda erkenden kalkar, çayı pişirir, ekmeği kızartır ve hepimize aynı yaşta olduğu halde, belki erkenden ağarmış sakalının verdiği bir tabiilikle, belki mahzun ve kimsesiz kalmış aile ocağından aksetmiş bir tahassürle, "Çocuklar" derdi, haydi kahvaltı hazır..."

MAZHAR BEY 1326/1908

Edirne Valisi. Askeri Mahfel, Kırıkcı'taki Ahmet Paşa konağına taşındı. II. Meşrutiyet ilan edildi.

CELAL BEY 1327/1909

Edirne Valisi. İstanbul doğumludur. Berlin Ziraat Enstitüsü'nü bitirdi. Çeşitli yerlerde valilik yaptıktan sonra Ticaret ve Ziraat Bakanı olunca Edirne'den ayrıldı. Edirne'de bir ay valilik yaptı. Döneminde vilayetle belediye arasında mikrofonlu telefon hattı kuruldu.

ALİ PAŞA 1328/1910

Edirne Valisi. Edirne'de 18 gün valilik yaptı. Döneminde Sultan Mehmed Reşat Edirne'yi ziyaret ederek Cuma namazını Selimiye'de kıldı. Öğretmen Okulu'nun temeli atıldı. (Darülmuaallim).

HALİL BEY 1328/1910

Edirne Valisi. Halil Bey Edirne Valisi iken Balkan Savaşı başlamış, 26 Mart 1913'te Edirne işgal edilmişti. (Savaş sırasında vali bulunamamıştı) Zamanında Trakya'da büyük bir deprem oldu. Tramvay projesi savaş nedeniyle iptal edildi. Edirne Hilal-i Ahmer Cemiyeti acil önlemler alarak ilaç, mizame ve çadır yardımı yaptı. Sultan Reşat prostat hastalığına tutulmuştu. Selimiye Camii'nin padişah mahfelinde, ufak itikat odasına bir kenef taş kondu. Sultan Reşat'ın Edirne'yi ziyareti nedeniyle Edirne-Karaağaç arası telgraf direkleri yerleştirildi. Darülmuaallim okulu hizmete girdi. İttihat Teraki Kulübü binası (şimdiki Halk Eğitim) hizmete girdi. Tabyalar arası dekovalı hattı yapıldı. Edirne Karaağaç arası parke ile kaplandı (Belediye ile müşterek).

HACI ADIL BEY 1333/1914

Edirne Valisi. 21 Temmuz 1913'te Edirne Bulgar işgalinden kurtulduktan sonra, ikinci kez Edirne Valiliği'ne atandı. Edirne'de bayındırlık işlerine önem verdi. Karaağaç yolu üzerindeki Balkan Şehitliği Anıtı ve aynı yol üzerindeki Hacı Adil Bey Çeşmesi'ni yaptırdı. Edirne Valiliği'nden sonra Osmanlı Devleti'nin Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) oldu. Anıtkabir Planı'nı yapan mimar Orhan Arda, Halil Bey'in oğludur. İttihat Teraki Kulübü binası (şimdiki Halk Eğitim) inşa edildi. Şehit çocuklarına yardım için Darül Eytam Çarşısı yapıldı. Döneminde Osmanlı Donanması için yardım toplanmaya başlandı. Edirne-İstanbul arası telgraf-telefon muhaberatı başladı. Edirne Gar binası (Trakya Üniversitesi Rektörlük binası) yapıldı. Yusuf Hoca İlkokul Çeşmesi'ni yaptı. Tavuk Ormanı'nda yollar yapıldı.

ZEKERİYA ZİHNİ EFENDİ 1334/1915

Edirne Valisi. Malta sürgünlerindendir. Edirne'de vali iken Sanayi Okulu'na motorlu tezgahlar koyarak seri üretimi sağladı. Kendisi İttihat Terakki partisindendir. Döneminde vali konağı, Dertli Mustafa Bey konağı yapıldı. Edirne vilayet binası açıldı. Fazla konuşmalı telefon cihazları Edirne'ye geldi. Telgrafçılık için Edirne'de kurs açıldı. Edirne'de büyük bir deprem oldu.

CEMAL BEY (HATİPZADE) 1337/1918

Edirne Valisi. Birinci Dünya Savaşı'nda Edirne'den giden Ermenilerin mallarını sattı, savaş sonrası tekrar Edirne'ye dönen Ermenilere tazminat ödedi. Edirne Sultan Selim Kütüphanesi, Bursalı Tahir Bey ve Bayezid Müderrisi Azmi Efendi Kütüphanesi'ni ve Kitaplıklarını düzenledi. Canik Sancağı Mutasarrıflığı'ndan Edirne'ye geldi.

SALİM PAŞA 1335/1918-1919

Salim Paşa'nın Edirne'yi terketmesi üzerine valiliğe vekaleten Edirne mektupçusu İhsan Bey getirilmiştir.

Sayın Edirne Valiliği
Kültür Müdürlüğü'ne takdimimdir.

EDİRNE VALİLERİ
1919-1923 yılları arası

Osmanlı devleti Sevr Anlaşması'nı yaptıktan sonra devlet idaresinde büyük boşluklar görülür. Bu nedenle Edirne valilik olarak sahipsiz kaldığı gibi iki yıla aşkın Yunan işgalinde bulunması sebebiyle Edirne valileri yoktur. Yaptığım araştırma ve incelemede 1919'dan sonra bazı valiler asaleten bazıları ise vekaleten Edirne Valiliği'nde bulunmuş görülmektedir.

Her ne olursa olsun üç dört yıl içerisinde vatanseverlik duygusu ile Edirne'de valilik görevi gibi ulvi bir görevi boş bırakmayan devlet adamlarının bazılarının özgeçmişlerini bulamadım. Yine de bir ödevin yerine getirilmesinde bir katkıda bulunmuş isem kendimi mutlu addederim. 7/IX/1998

Sevgi ve saygılarımla

Oral Onur

CAFER TAYYAR BEY (EĞİLMEZ) 1339/1920
Trakya Kolordu Kumandanı (Vekaleten)

MUHİDDİN BEY 1335/1920
Trakya Kolordu Kumandanı

ALIRIZA BEY 1339/1920

Osmanlı devlet adamlarından Dahiliye Nazırı Reşit Bey, Edirne'ye vali olarak Ali Rıza Beyi gönderir 20 Nisan 1920. Dahiliye Nazırı validen Edirne'de kurulan kolorduya yardım etmesini ister.

BEKİR BEY 1336/1920

MUSTAFA ŞEVKET BEY 1336/1920
O dönem Edirne Belediye Başkanı olup vali vekili olarak Yunan işgali için protokole imza atar. Malta sürgünleri arasındadır.

KÖPRÜLÜ ŞAKİR BEY (Kesebir) 1338/1922
25 Kasım 1922'de Yunanlıların terk etmesi üzerine, Edirne'yi Fransız birliğinden geri aldı. Cumhuriyet döneminde İktisat ve Ticaret Bakanlığı yaptı. 15 Eylül 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması'nın ardından Karaağaç semtini teslim aldı.

NACİ BEY 1338/1924

CEMAL BEY (Hatipzade) 1337/1918
Türk devlet adamıdır. Kaymakam Hasan Fevzi Efendi'nin oğludur. Kütahya'da vefat etmiştir. Mülkiyeyi bitirip II. Meşrutiyet Meclisi'nde Kütahya milletvekili olarak görev yaptı. Bilecik ve Isparta mutasarrıflıklarından sonra Kastamonu, Sivas ve Edirne valiliklerinde bulundu. Milli Mücadele sırasında Bolu, Safranbolu ve Kastamonu isyan hareketlerini bastırmıştır. 1. Cihan Savaşı'nda Edirne'yi terk eden Ermenilerin mallarını sattı. Geriye dönen Ermenilere tazminat ödemeye mecbur kaldı. 1337'de Salih Salim Paşa asaleten Edirne Valiliği'ne atandı.

SALİH SALİM PAŞA 1337/1919

Edirne Valisi. Salim Paşa Hürriyet ve İtilaf partilidir. Onun zamanında Edirne Polis Müdürü Çerkez Fuat Paşa'dır. Edirne Müftüsü Mestan Efendi'yi vazifeden alır ve yerine Tatar Hilmi Efendi'yi müftü yapar. Salim Paşa, İtilahat ve Terakki Partisi'nin mallarını satın üstüne geçirir. Ahmed Badi Efendi'nin kitaplarını dahi satmak isterse de bu önlenir.

Edirne Özel İdaresinde toplanan 150 bin lirayı sanayi sitesi kuracağım bahanesiyle zimmetine geçirmek ister. Cafer Tayyar Paşa ile müşterek çalışarak Hürriyet ve İtilaf Partisi'ni Edirne'de kuvvetlendirir. Cafer Tayyar Paşa ile yeni bir cemiyet kurmak ister ve Trakya Paşaeli Müdafai Heyeti Osmaniye ile Anadolu Müdafaa Hukuk Heyeti Merkeziyesi'ni kurarlar. Edirne Belediyesi'nde yapılan kongrede TR. PŞ. M.H.O ile Anadolu Müdafaa Hukuk Cemiyetlerini birleştirme kararı alınır. İlk kongre Edirne Darülmuallim'de yapılır. Bu kongre sırasında Salim Paşa'nın Karaağaç'ta İngiliz Maslahatgüzarı'na sığınarak Şehitler Kapısı'ndan geçip tren ile İstanbul'a kaçtığı öğrenilir. 7 Ekim 1919'da Ankara'ya yollanan telgrafla bu birleşme bildirilir. Yerine Mektupçu İhsan Beyi bırakmıştır. Döneminde Edirne Sanayi Mektebi'ne konan jeneratör motoru ile hem okula, hem de Edirne'nin bir bölümüne elektrik verildi.

VALİ SALİM PAŞA HAKKINDA İKİ VESİKA

Edirne Valisi Salim Paşa'nın vazifesini bırakıp 6-7 Ekim 1919 gecesi İstanbul'a gidişini anlatan iki vesika:

1. Harbiye Nezareti Celilesi'ne

7 Ekim 1335/1919 tarih ve 968 sayılı gayet acele şifre:

Edirne vilayetine, Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti murahhaslığından keşide kılınan telgraf üzerine Vali Salim Paşa, mecalisi hükümet ve eşraf ve mütehayyizan memleketi ve Trakya Paşaeli heyeti ile cemaati islamiyeyi dairei hükümette içtimaa davet ve bu müzakerede bulunmaklığını Kolordu Kumandanlığı makamına teklif etmişti. Cereyan eden bu müzakerede, Trakya-Paşaeli heyetinin vahdeti milliye heyetini temsil etmesi ve

makamı muallayı hilafetin mazharı itimadı olacak hükümetin emri ve arzuyu milli dairesinde mülk ve millîti islamiyenin temini mevcudiyeti ve refah ve saadetine hasrı mesai edilmesi karargir olmuş ve bu karar dairesinde paşayı müşarünileyh tarafından cevap yazıldığı anlaşılmıştır. 6-7 Ekim 1335/1919 gecesı Vali Salim Paşa'nın İngiliz askeri mümessiline müracaat ederek polis müdürüyle beraber İngiliz mümessilinin otomobiline binerek Karaağaç'a geçtikleri ve oradan trenle Dersaadet'e hareket ettikleri bu sabah anlaşılmıştır. İngiliz mümessiline müracaat tarzı ve şekli hareketlerinden şüpheye düşen askeri mümessil, bir vakanın hudusu halinde iki saat zarfında Edirne'ye itilaf kuvvetleri celbedeceğini, vali vekaletini Salim Paşa'nın bıraktığı vekalet emri üzerine ifa eden mektupçu İhsan Bey'e beyan etmesi üzerine Edirne'de hiçbir vakanın zuhur etmesi daire-i ihtimalde olmadığı, temin ve vali ile polis müdürünün bu veçhile gaybubetleri kendi vehim ve hayallerinden ileri geldiği beyan edilmiştir. Edirne'de inzibat ve asayışı bozan hiçbir hal ve tezahürat mevcut olmadığı berayı malumat maruzdur.

I. Kolordu Kumandanı Namına
Reisi Yzb. Mehmet Cemil

II. Birinci Kolordu'yu Hümayun Kumandanlığı'na
Edirne 7 Ekim 1335/1919, No. 1/1564

Edirne Valisi ile polis müdürünün 6/7 Teşrinievvel 1335 (6/7 Ekim 1919) gecesı arabacı refikinin arabasıyla Şehitler Kapısı'na kadar gelip hududun biraz öte tarafında bekleyen bir otomobile binerek Karaağaç'a geçtikleri Şehitler Rüşumât Muhafaza memuru Mehmet Efendi'nin ifadesinden anlaşılmakta olduğu ve kapıda polis komiser muavini ile o saate nöbette bulunan polis efendinin de bu bapta malimati bulunacağı ve iki gün evvel hudut taburundan şehitler takımına temdit edilen telefon hattının da iki köprü arasından bu gece katedilmiş bulunması da keyfiyeti firarlarını teşhil ettiği 516 numaralı hudut tabur kumandanlığının iş'arına atfen maruzdur efendim.

Osmanlı-Bulgar Hudut Müfettişi Namına
Binbaşı Alaaddin

Franchet d'Esperey, Edirne Valisi Salim Paşa'nın niçin uzaklaştırıldığını da anlamak istiyordu. Cafer Tayyar Bey buna şu cevabı verdi. "O sıralarda, ben yirmi günden beri İstanbul'da idim. yaptığı yolsuzluklardan kaçmış olabilir."

İHSAN BEY 1338/1919
Edirne Valisi (Vekaleten).

CELAL BEY (Cemal Bey) (Azmi)
Edirne Valisi (Vekaleten). 1920 yılında valiliği Tahir Efendi'ye devretmiş, Tahir Efendi de Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Şevket Bey'e devretmiştir.

ŞEVKET BEY (Dağdeviren) 1339/1920
Şevket Bey Edirne Özel İdaresi Matbaası'nı kurarak Edirne Salnameleri'ni yayımlamıştır. Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ni kuranlar arasındadır. Yunan işgali sırasında Edirne vali vekili olarak protokola imza atmıştır. Malta sürgünleri arasındadır. Cumhuriyet

dönemi Edirne Trakya Teyyare Cemiyeti Başkanlığı'nda bulunmuştur.

ALİ RIZA BEY 1339/1920
Edirne Valisi

TAHIR EFENDİ 1339/1920
Edirne Vali Naibi.

ŞAKİR KESEBİR 1922
Edirne Valisi. Edirne'yi düşman işgalinden sonra teslim alan vali. Edirne Kırıy-Karabulut Mahallesi'nde 1890'da doğmuştur. Sırayla Askeri Rüştiye, Askeri İdadi ve İstanbul Mülkiye Mektebi'ni bitirmiştir.

Önceleri kaymakamlık ve mutasarrıflıklarda bulunduktan sonra Milli Mücadele'ye katılmıştır. Trakya Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin kurucularındandır. Cemiyetin Büyük Edirne Kongresi'nde Şakir Kesebir, düşmana karşı silahlı mücadele yapılmasını önerir. Milli Mücadele sonrası Mudanya Anlaşması gereği, Trakya'nın Türkiye'ye geri verilisinde kent ve kasabalar Şakir Bey'e teslim edilmiştir. Edirne Valiliği'nden sonra Kars Valisi, Türkiye Kredi Bank Genel Müdürü ve Cumhuriyet'in 15. yıldönümünde de İktisat Bakanı olmuştur.

ŞAKİR KESEBİR 1881-1966

Şakir Efendi aslen Edirne'li olup Köprülü sülalesindendir. Kırıy semti Karabulut Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ahmet Vefik Efendi'dir. İlkokulu Karabulut İlkokulu'nda okumuş, sonra Edirne Askeri Rüştiyesi (Ortaokul) ve ardından Edirne Askeri İdadi (Lise)'yi bitirdikten sonra İstanbul Mülkiye Mektebi'ne devam etmiştir. Mezun olduktan sonra ilk görevi Kosova Vilayeti Maiyet Memurluğu'dur.

İpsala, Eceabat, Keşan kaymakamlıklarında, Edirne Mektupçuluğu ve Tekfurdağ Mutasarrıf vekilliğinde bulundu. Mülkiye müfettişi iken görevinden istifa ederek Milli Mücadele'ye katıldı. Ankara'nın emrinde çalıştığı dönemde Trakya'nın işgali sonrası bölgede kurulan milli teşkilatın başına getirildi. Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'ndan sonra çökmesi üzerine Edirne ve Trakyalı yurtseverler 2 Kasım 1918 günü İstanbul'da Kasım Yolağıldi efendinin Küçük Kınacıyan Hanı'nda toplanarak Trakya Müdafai Hukuk Cemiyeti adı altında bir cemiyet kurmuşlar ve daha sonra Şeref (Aykut) beyin isteği üzerine cemiyete Trakya Paşaeli Müdafai Hukuk Cemiyeti denilmesi uygun görülmüştü. İstanbul'da kurulan bu cemiyetin tüzüğünü hemen Edirne Valiliği'ne vererek çalışma başlatmışlardır.

10 Kasım 1918'de cemiyet resmen kurulmuş ve kurucular arasında Şakir Bey'de yer almıştır. Cemiyet beyannamesinde, yapılacak işler belirtilmiş ve merkezi Edirne olmak üzere çalışmalara geçilmiştir. Bu cemiyet, Anadolu'da Sivas Kongresi'nden sonra Mustafa Kemal'in önderlik ettiği Kurtuluş Hareketi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti adı altında Milli Mücadele'de yer almıştır. Trakya Paşaeli Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin 67 murrahhasın iştiraki ile 31 Mart 1920'de yapılan Lüleburgaz Kongresi'nde, Yunan işgaline karşı silahlı mücadeleye girişilmesi karar altına alınmıştır. Bu kongreye Şakir Kesebir Gelibolu milletvekili olarak katılmıştır.

İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali üzerine cemiyet, Osmanlı Devleti ile irtibatı keserek Mustafa Kemal'e beraber Trakya'da Cafer Tayyar Eğilmez komutasında seferberlik ilan etmiştir. Lüleburgaz Kongresi'nden sonra İstanbul'a giden Cafer Tayyar, Şakir Kesebir, Müftü Mestan, İsmail Hakkı (Edirne) Nazmi Beyzade, İsmail beyler, Damat Ferit Paşa'yla

konuşarak silahlı mücadeleye karar verdiklerini söylerler. Mustafa Kemal hem bu fikri beğenir ve hem de Lüleburgaz'da alınan kararların gerekli olduğunu bir telgrafla kongreye iletir.

Şakir Kesebir Büyük Edirne Kongresi'nde (9-14 Mayıs 1920) yaptığı konuşmada Yunan işgaline karşı hemen teşebbüse geçilmesini ister. Cemiyetin Trakya'nın müdafaası için alınan kararda Şakir bey, Trakya heyeti merkeziyeti azasından Gelibolu Mebusu olarak imza atar ve 20 bin kişilik silahlı bir grupla mücadeleye geçilir. 20 Temmuz 1920 sabahı Yunanlılar, Marmara kıyılarından başlamak üzere Trakya işgaline geçer. Daha önceleri Trakya, Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Bu işgal sırasında Cafer Tayyar, Yunanlılara esir düşerek Atina'ya esarete gönderilir.

Trakya'nın işgali sırasında Şakir Kesebir, Anadolu'ya geçmiştir. Ankara'da 11 Eylül 1920'den 23 Ekim 1920 tarihine kadar tam kırk gün kalmış, E.H.U Reisi İsmet İnönü, Dışişleri Bakanı Ahmet Muhtar Bey ve Milli Savırma Bakanı Fevzi Çakmak ve en nihayet T.B.M.M. Reisi Mustafa Kemal'le birçok kereler görüşmüş ve yeni talimatlar almıştır. Mustafa Kemal, Trakya, Yunan işgaline uğramış olsa dahi cemiyetin silahlı mücadeleye devamını istemiştir. Şakir Kesebir Ankara'nın talimatı üzerine İstanbul'a geçmiş ve oradan Bulgaristan'a hareketle Fuat Bey'le (Balkan) Trakya'da gerilla savaşlarına devam etmiştir (24 Aralık 1920).

Ocak-Nisan 1921 tarihleri arasında, dört ay kadar hastalanan Şakir Bey, Trakya'da mücadeleye katılmak isteyen eski İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin karışmasını önlemek üzere Talat Paşa ile görüşmek üzere Sofya'dan Berlin'e gitmiştir. Şakir Bey, Talat Paşa ile Berlin'de yaptığı ilk görüşmesinde İttihat ve Terakki'nin Trakya mücadelesine girmemesini önermiş. 16 Mart 1921 günü Talat Paşa ile görüştüğü sıralarda Talat Paşa bir Ermeni tarafından şehit edilmiştir. 6 Mayıs 1921 tarihinde Bulgaristan'dan İstanbul'a dönen Şakir Bey, Trakya'daki Milli Mücadele'yi İstanbul'dan idare etmiştir. Üç ay sonra 9 Ağustos 1921'de talimat almak üzere tekrar Ankara'ya gitmiştir. Ankara, Fevzi Çakmak kanalı ile Trakya'da mücadele için ayda bin beş yüz liralık yardımı kabul etmiş, II. İnönü kazanılmış, fakat bu sırada Şakir Bey vazifeden ayrılmıştı. Şakir Bey'in yerine Malta sürgününden geri dönen Faik (Kaltakkıran) bu mücadeleyi üstlenmiştir.

11 Ekim 1922'de Mudanya Konferansı gereği "Trakya'nın Türk ordularına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne yirmi gün zarfında, kâmilan teslim edilmiş bulunmasının tatbiki ve tanzimi kararı üzerine başta Şakir Kesebir'in bulunduğu bir heyet tarafından, 25 Kasım 1922'de Edirne Yunan işgalinden kurtularak Türkiye hudutları içine alınır. Edirne Karaağaç'ı 15 Eylül 1923'te teslim alan heyete de başkanlık eden Şakir Kesebir, 1922'de Edirne Valiliği'nden sonra Ardahan ve Kars valiliklerinde de bulunmuştur. Kars'ta büyük bir şehitlik yaptırmıştır.

1947'de İstanbul'da kurulan Türkiye Kredi Bankası Genel Müdürlüğü'nde bulunan Şakir Kesebir, Cumhuriyet'in 15. yıldönümünde Türkiye İktisat Bakanı olmuştur. Yurtsever, dürüst ve çalışkan bir kişi olan Şakir Kesebir Edirne için unutulmayan kişiler arasında yer alır.

MUSTAFA ŞEVKET DAĞDEVİREN 1863-1931

Edirne'nin Dağdeviren ailesinden merhum Mehmed Arif Bey'in oğludur. Doğumu 1863'tür. İlkokul ve Rüştîye (Ortaokul) öğreniminden sonra vilayet kalemlğine geçmiş ve parlak zekası ile az zamanda yükselerek 1891'de Edirne Vilayet Matbaası Müdürlüğü'ne atanmıştır. Şevket Bey matbaa müdürlüğü sırasında büyük bir atılım yaparak Edirne Salmame (Yıllık) 'ni basmıştır. Bu salnamelerde Edirne tarihi ve kültürlü ile ilgili çok ilginç

yazılar yer almaktadır. Bu salnameler şimdi dahi Edirne tarihi için çok önemli bir kaynak sayılmaktadır.

Şevket Bey büyük bir vatanseverdi. Bu nedenle Edirne ve Trakya'nın Yunan işgalinden önce faaliyete geçen Trakya-Paşaeli Müdafaai Heyeti Osmanıyyesi'ni kuranlar arasına katıldı.

1918-1920 yıllarında Edirne Belediye Başkanlığı'nda bulundu. Yunan işgali sırasında Edirne'yi Yunanlılara teslim etmek üzere kurulan protokola vali vekili sıfatıyla imza koydu. Yunan işgalinde esir olarak Milos Adası'na esarete götürüldü. Şevket Bey İstanbul'un düşmanlar tarafından işgali üzerine Trakya'dan 67 murahhas azanın iştirak ettiği Lüleburgaz Kongresi'ne (31 Mart 1920) iştirak etti. Daha sonra Edirne'de toplanan bu kongrede Yunan işgaline karşı silahlı mücadelenin gereği öne sürüldü ve halka seferberlik ilan edilmesi işlenerek silahlanmaya geçildi. Edirne Kongresi'nde Edirne Belediye Reisi Şevket Bey başkan seçildi. Yunan işgaline kadar (25 Temmuz 1920) dokuz buçuk ay kadar Trakya-Paşaeli Cemiyeti Reisi olarak Trakya'nın mukadderatı üzerinde çok tesiri görülen başarılı çalışmalar yaptı.

Yunan işgali sırasında Türk Kolordu ve bazı cemiyet ileri gelenleri gibi Yunanlılarla işgal protokolunu, vali vekili olarak imzalamıştır. Venizelos'un çekilmesi ile yerine gelen kral ve krallarc hükümete geçince esarete gitmiştir. Mustafa Kemal'in başlarına geçerek Trakya'da bir Türk Cumhuriyeti kurulması için Mustafa Kemal'in Şişli'deki evine giderek önerilerde bulunan heyette bulunmuştur.

Edirne'ye dönüşünde kurulan Trakya Teyyare Cemiyeti'nin başına geçerek çok başarılı çalışmalarla bulundu. Bu derneğin Trakya Bölge Müfettişi iken kansere tutuldu ve İstanbul Erenköy'de annesinin evinde 9 Şubat 1931'de öldü. Erenköy Sahrayıcedit Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Şevket Bey (Dağdeviren), sohbeti çok hoş, çok nazik ve çok zeki, iyiliksever, özellikle de yurtsever kişiliğe sahipti.

CAFER TAYYAR EĞİLMEZ 1877-1954

Önemli Türk generalleri arasındadır. İstanbul'da öldü. Yüzbaşı Emin Efendi'nin oğludur. Manastır ve Drama Askeri Rüştîye ve İdadisi'ni bitirdikten sonra Harp Okulu'ndan kurmay yüzbaşı olarak mezun oldu. (1903)

Rumeli'nde komitecilerle çarpışarak stajını tamamladı. Üsküp'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kuranlar arasına katıldı. (1907)

1909'da Aydın'da eşkiya yakalama komutanlığına, bir yıl sonra Genel Kurmay Üçüncü Şubesi'ne, 1910'da Kosova Mürettep Kurmaylığı'na atandı. Binbaşı olduktan sonra İpek Mutasarrıfı ve Komutanı oldu.

Malısor Ayaklanması'nı bastırdıktan sonra İstanbul'da Genel Kurmay Dairesi'nde görev aldı. Balkan Savaşı'nda 16. Kolordu Kurmay Başkanı olarak Vize Savaşları'na katıldı. Daha sonra Arnavutluk'taki Garp Ordusu'na, 1913'te Üsküdar Komutanlığı'na, ardından İzmir'de bulunan 4. Kolordu Kurmaylığı'na atandı.

1914'te yarbay olduktan sonra 1. Ordu Tümen Komutanı olarak Çanakkale Savaşı'na katıldı. 1915'te albay oldu ve düşmanın Çanakkale'den çekilmesine kadar büyük başarılar kazandı. Çanakkale'den sonra 2., daha sonra 18. Kolordu komutanlıklarında savaşlara katıldı.

1. Dünya Savaşı sonunda Trakya'da görev aldı. Trakya'da Milli Mücadele hareketlerine katıldı ve Mustafa Kemal'le devamlı temas halinde bulundu. Mustafa Kemal Paşa, Cafer Tayyar'a şu talimatı vermiştir: "İstanbul'da iken Trakya Cemiyeti üyeleri ile görüşmüştüm.

Şimdi zamanı geldi. Kendileriyle mahremane görüşünüz. Derhal teşkilat yapınlar ve buraya gizlice bir iki murahhas göndersinler. Bunlar gelinceye kadar, beni vekil tayin etsinler."

Trakya'da 1. Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Bey, durumun ciddiyetini gözönünde tutarak Trakya'nın iç ve dış tehlikelere karşı korunması için Mustafa Kemal'in seferberlik hareket planı hakkında vermiş olduğu 9 Ocak 1920 tarih ve 55 numaralı emrin tatbiki zamanının geldiğine hükmetti. Önce Trakya'nın İstanbul Hükümeti ile münasebetini kesti ve bütün Edirne vilayetinde örfi idare ilan etti. Böylece Edirne vilayetindeki sivil idare ve kumandanlık müştereken "Hareket ve İstiklalini Muhafaza" edecek ve bu milli ve vatani gayenin elde edilmesi için çalışacaktır.

Bu hususta Cafer Tayyar Bey şöyle der:

"İstanbul'da hükümet yoktur. Ben vatanın bu kısmının kumandanı olarak, tarih karşısında ödevimi yapmak isterim. Burada asayiş korumak ve gayri meşru işgale karşı mukavemet için arkamdan gelecek tek bir millet ferdiyle vatani ödevimi yapacağım."

Yunanlıların Trakya'yı işgalinden önce Edirne-Karaağaç semtinde Fransız İstihbarat Bürosu'nda, Fransız kumandanı General D'esperey ile konuşarak Yunanlılara karşı mücadele edeceğinden kati olarak söz eder. Trakya'nın silahlı mücadelesinde Edirne'de kurulan Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmanıyyesi aldığı bir kararla Cafer Paşa'ya "Fahri Edirne Hemşehriliği" tevcih olunur. Daha sonraları Cafer Tayyar Bey "Milli Kumandan" ilan edilir.

Trakya içerisinde yanında bulunan birkaç askerle yaptığı bir keşifte Yunanlılara esir düşer. Esareti Atina'da olur. Birinci ve İkinci Büyük Millet Meclisi'nde Trakya milletvekili olarak bulunur. 1. Kolordu Kumandanı oldu. 1924'te ordudan ayrıldı, 1928'de emekli oldu.

CUMHURİYET DÖNEMİ EDİRNE VALİLERİ

NACI BEY 1923-1924

Edirne Valisi vekaleten.

CEMAL BEY (İkinci kez) 1924

Edirne Valisi. Vali Cemal Bey zamanında 1339/1923 senesinde toplanan Vilayet Umumi Meclisi'nde Kırkpınar Güreşleri'nin Edirne Sarayı'nda yapılmasına karar verildi.

SABRİ BEY 1924

Edirne Valisi. Edirne'de 18 gün kalmıştır.

ABDULLAH SABRİ BEY 1924

Edirne Valisi.

BEHÇET BEY 1926

Edirne Valisi.

REŞİT BEY (Uzunköprü Kaymakamı) 1927

Edirne Valisi vekaleten.

EMİN ARDA (Kanbur) 1928-1932

Edirne Valisi. Döneminde, 21 Aralık 1930 tarihinde Atatürk Edirne'yi ziyaret ederek 5 gün kaldı. Heykeltraş Kenan Yontuç'un eseri olan Atatürk Anıtı yapıldı. Elektrik üreten jeneratör binası, Gazi Parkı ve Dilaver Bey Parkı hizmete girdi. Mimar Sinan tarafından yapılmış olan su kanallarının 1 km'lik kısmı tamir oldu. İlk defa yabancılara karşı kampanya başlandı. 9 Mayıs 1934'te öldü.

VASFI BEY (Polis Müdürü) 1932

Edirne Valisi (vekaleten)

SALİM ÖZDEMİR 1932/1935

Edirne Valisi. Döneminde Edirne'de genel müfettişlik kuruldu. Karaağaç'a elektrik verildi. Edirne'de Yahudi azınlığa karşı "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası başlatıldı. Eglî adında Alman mimara 1/500 mikyaslı Edirne Nazım Planı yaptırıldı. Edirne Eski İttihat ve Terakki binası Edirne Halkevi olarak hizmete girdi.

OSMAN ŞAHİNBAŞ 1935-1937

Edirne Valisi. Döneminde, Etnografya Müzesi ve Kaleci'nde Kız Sanat Enstitüsü açıldı.

AHMED NİYAZI MERGEN 1937-1939

Edirne Valisi. Döneminde, Marşal Fevzi Çakmak Edirne'yi ziyaret etti. Başbakan İnönü Edirne'ye geldi. Atletizmde ilk adımlar atıldı. Tenis kortları yapıldı. Cumhuriyet'in 15'nci kuruluş yıldönümü nedeniyle 1938'te Edirne Yıllığı basıldı. Karaağaç yolu üzerinde Meriç Gazinosu açıldı. Eski Mahmudiye (Piyade) kışlası Edirne Kapalı Cezaevi haline getirildi.

FERİT NORMER 1939-1942

Edirne Valisi. Osman Nuri Peremeci'nin Edirne Tarihi kitabı basıldı. Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu kuruldu. Kurumun 7 adet kitabı basıldı.

MEKTUPÇU NAZIM BEY 1942

Edirne Valisi (Vekaleten). Ekrem Demiray Kapalı Spor Salonu yapıldı.

DANIŞ YURDAKUL 1942-1943

Edirne Valisi. Varlık Vergisi ilan edildi.

SÜHEYL KARAFAKİHOĞLU 1943/1946

Edirne Valisi. Imam Hatip Okulu Sıraçhanе'de hizmete girdi.

SIRACEDİN SARAÇ 1946-1947

Edirne Valisi.

KAZIM DEMİRER 1947-1948

Edirne Valisi. Ekmekçizade Ahmet Paşa Köprüsü'nün iki gözü yıkıldı. Erkek Öğretmen Okulu hizmete girdi. Edirne'de vefat etti. Mezarı Kocaali'ndedir.

RUKNEDDİN NASUHİOĞLU 1948-1949

Edirne Valisi.

FAZLI GÜLEÇ 1949-1950

Edirne Valisi. Midilli sancağına bağlı Efsun Köyü'nde 1307 senesinde doğdu. Asıl adı Mehmet Fazlı'dır. Beyazid Rüştüyesi, Mercan İdadisi ve Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra ilk vazifesi olan Aydın vilayeti maiyet memurluğuna atandı.

Arabi, Farişi, Fransızca ve Rumca'yı İstanbul'da öğrenmiştir. Aydın'dan sonra Kınık Nahiye Müdürü oldu. Bundan sonra Çal Kaymakamı, Bergama Kaymakamı sonra da İzmir Vali Muavini'ne getirilmiştir. İzmir'de kaymakamken İzmir Valisi Kazım Dirik'ten çok şeyler öğrenmiştir. İzmir'den sonra İstanbul Vali Muavini ve ardından Bursa ve Kocaali valiliklerinden sonra 1949'da Edirne Valiliği'ne atanmıştır. Onun döneminde, Karaağaç Kışlası, Bulgaristan'dan gelen Türk muhacirler için göçmenhane olarak kullanıldı. 1950 seçimlerinde iktidara gelecek olan başka bir parti ile çalışmayacağını söyleyerek 31 Mayıs 1950 tarihinde kendi isteğiyle emekli oldu.

Fazlı Güleç zeki, iktidar sahibiydi. Ağır mizaç tabiatlıdır. Hiçbir zaman yanında çalışanların kusurunu affetmezdi. Halkla sık sık temas sağlayan ve her haftanın perşembe günleri Ticaret Odası'nda toplantı yaparak şehir ve köylülerle hasbihal ederek her türlü derterleri dinleyen Vali Fazlı Güleç, bu yüzden çok sevildi. Çok iyi bir Türkçeciydi. Çiçek, Yıldız, Altıntaş ve Güvercin adlarında dört kız sahibiydi.

VALİ GÜLEÇ'TEN HATIRA

Sayın Fazlı Güleç (Merhum) İstanbul'da vali muavini iken kapısına astırdığı levha halk üzerinde çok iyi etki bırakmıştı. Bundan herkes memnundu ve Fazlı Güleç'e sempati ve sevgi duyuyordu.

O şöyle derdi:

"Masamın başında çalışırken kapının her vuruşunda başımı işimden kaldırıp "Buyrun"

demek suretiyle dikkat israf ediyorum. Sonra bulunduğum yer benim şahsi evim değil; milletin resmi dairesi. Orada halkın işini görmekle yükümlüyüm. Başvuruları karşılamak, gereğini yapmak benim vazifemdir. Milleti kendi dairesinde teşrifata tabi tutmaya ne hakkım var? Halk doğrudan doğruya gelip derdini anlatabilmeli. O makamlarda, halk adına bulunduğumuzu bilmemiz gerekir. Ben bu uygulamaları işte bu düşünce ile yapıyorum."

Rahmetli Fazlı Güleç ciddi bir bürokrat idi. Verdiği sözü yerine getirirdi. 14 Mayıs 1950 seçimleri yapıldı. Memelekette çok partili bir dönem başladı. Fazlı Güleç'in "Eğer, Demokrat Parti seçimi kazanırsa valilikte bir dakika durmam, istifa ederim." demiş olduğunu ben dahi anımsıyorum.

Demokrat Parti seçimi kazandığında, fanatik bazı Edirneli Demokratların, Kaleiçi'nde vali konağı önüne giderek, "Vali istifa, vali istifa" diye bağırmasını duyan Fazlı Güleç, ertesi gün istifasını verdi ve valiliği hemen bıraktı."

(Yakın Tarih, Yazan: Kandemir)

EMİN AKINCI 1950-1955

Edirne Valisi. Döneminde yeni Devlet Hastanesi hizmete açıldı. 1953 depremi yaşandı. Ticaret Lisesi yeni binasına (Halk Eğitim Merkezi yanına) taşındı.

BOZKURT KAPLANGI 1955-1956

Edirne Valisi. Sağlık Okulu açıldı.

TURGUT BAŞKAYA 1956-1958

Edirne Valisi.

NIHAT DANIŞMENT 1958-1960

Edirne Valisi. Eski Reşadiye Sineması yandı. Erkek Öğretmen Okulu Kaleiçi'ne (şimdi 1. Murat) nakledildi.

ORHAN ERGÜDER 1960

Edirne Valisi. 27 Mayıs İhtilali'nde kısa bir süre valilik yaptı.

SADRI SARPTIR 1960-1964

Edirne Valisi. 27 Mayıs İhtilali Valisi (emekli subay). Edirne eski vilayet binasını yıktırdı (Paşakapısı 1963). Ana caddelere cıvalı ampul takıldı. İsmet İnönü Edirne'yi ziyaret etti. Parke taşlı Sıraçlar Caddesi üç defa asfaltlandı, en sonunda tekrar parke taş döşendi.

K. FERİT KUBAT 1964-1967

Edirne Valisi. İçişleri Bakanlığı yaptı. Vilayet binası inşaatı nedeniyle valilik Emlak Kredi Bankası üzerine taşındı. Ayşekadın'da İl Halk Kütüphanesi, Gazi İlkokulu, Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği binası açıldı. Pehlivan köyü-Edirne tren yolu inşaatı başladı. Kapıkule yolu asfalt kaplandı. Arasta ve bedesten mezbelelikten kurtarıldı. İl Çocuk Kütüphanesi hizmete girdi. Kentiçi su boruları döşendi.

A. HAYDAR ÖZKIN 1967-1970

Edirne Valisi. Imam Hatip Okulu açıldı. Edirne Turizm Müdürlüğü hizmete girdi. Edirne ve Kapıkule Turizm Enformasyon büroları açıldı. Söğütlik Ormanı alanına dış turizme yönelik mokaamp tesisleri açıldı. Edirne ve Kırkpınar bültenleri yayımlandı. İl Halk

park-ören yeri olarak hizmete açıldı.

Fahri Yücel'in "En büyük sermayenin bilgi ve eğitim olduğu" inancıyla başlattığı Edirne'de eğitim seferberliği kapsamında; İl genelinde yeni okul inşaatları yaptırıldı, yetersiz okul binalarına derslikler ekletildi ve bazı okul binalarının da tamiratları yaptırıldı. Bunlardan bazıları şöyle: İlhami Ertem Lisesi, Anadolu Ticaret ve Meslek Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi, 1. Murat Lisesi, Serhat Kız Meslek Lisesi, Mithatpaşa İlköğretim Okulu, Hacı İlbey İlköğretim Okulu, Yusuf Hoca İlköğretim Okulu, Alper Yazoğlu İlköğretim Okulu, Yüksel Yeşil İlköğretim Okulu, Şükrü Paşa İlköğretim Okulu, Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu, Trakya Birlik İlköğretim Okulu, Şehit Asım İlköğretim Okulu, İsmail Güner İlköğretim Okulu, Ticaret Borsası İlköğretim Okulu, Mensucat Santral İlköğretim Okulu. Yapılan okul inşaatları sayesinde Edirne'de ikili öğretime son verilmiş; Türkiye genelinde lise ve üniversiteye giriş sınavlarında Edirne ilinin başarı oranı yükselmiştir.

Edirne'de yok olmakta olan el sanatlarının, istihdam ve turizme destek yaratmak amacıyla yeniden canlandırılması amacıyla Özel İdare'ye bağlı ETUR El Sanatları Mağazası açıldı. Geleneksel el sanatlarından mis meyve sabunculuğu, Edirne çiniciliği, Edirnekâri, süpürgecilik ve Edirne Bebekleri Edirne Valiliği'nin kurduğu Toplum Merkezleri bünyesindeki atölyelerde üretilmeye başlandı.

Turizm ve tanıtım alanlarında birçok çalışma bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Edirne'de Turizmin Geliştirilmesi Projesi kapsamında, turizm fuarlarına iştirak edilmesi ve yapılan çalışmaların yayınlarla kamuoyuna aktarılması faaliyetleri dikkat çekmiştir. Bu yayınlardan; düzenli olarak çıkarılan Edirne Dergisi, Edirne tanıtım kitabı, Er Meydanı Kırkpınar kitabıyla, turizm broşürleri Edirne'nin tanıtımına katkı sağlamıştır. Kültür ve sanat faaliyetlerine de çeşitli destek sağlanmış, Selimiye Yazmalar Kütüphanesine ait eserler tekrar yerine taşınarak yerleştirilmiş, restorasyonu tamamlanan Hafızağa konağı Kent Tarih ve Kültür Evi-Müzesi olarak düzenlenmiştir.

Kırsal Kalkınma Projesi uygulamaya konularak; meyvecilik ve bağcılığın geliştirilmesi, mera ıslahı, arıcılığın geliştirilmesi, yem bitkileri üretimi, seracılığın geliştirilmesi ile köylere selektör ve yem kırma makinesi alımı işleri gerçekleştirildi.

Özel İdare ödenekleriyle ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri'nce il genelinde yürütülen çalışmalarda; köy yolları ile köy içme suyu şebekelerinin tamamlanması ve köy kanalizasyonlarının yapımı işleri bitirildi.

Vali Fahri Yücel, Edirne'de gerçekleştirdiği başarılı çalışmalarından dolayı; 'Mülkiyeliler Birliği 2001 Vefik Kitapçıl Kumu Yönetimi Ödülü', '2002 Rotary Meslek Başarı Ödülü' ve 'Güneydoğu Avrupa Gazeteciler Derneği (AGD) 2002 Yılın Adamı' ödülleriyle layık görüldü.

BALKAN SAVAŞI ANITI'NIN HİKAYESİ

Edirne valilerinden Kuru Engin, hoş sohbet bir kişi idi. Her hafta pazartesi günü "Halk Günü" yaparak halkın çeşitli şikayet ve dileklerine çözüm arardı.

Sohbetlerimizin birinde, sayın valiye, kendisinden önce vali olan Necati Bılcın döneminde parasızlık nedeniyle yarım kalan Sarayıcı'ndeki Balkan Savaşı Anıtı'nın nasıl tamamlanabilir, bir iş için nelerden para bulunabilir diye sorunca, sayın vali benim yanımda Kültür Bakanı Müştəşarı Sayın Emre Kongar'a telefon açtı. Telefonda birbirlerine abi olarak hitap ederek konuştular ve telefon bittikten sonra sayın müştəşara niçin abi dediğini sorunca: "Biz yaşıyız, beraber okuduk, onun için samimiyetten birbirimize abi diyoruz" diye yanıtladı. Emre Kongar, Edirne'ye üç kişi yollayarak Balkan Savaşı için yapılacak anıtın yerini

tespit ettirip, yeni bir anıt yapılmasına böylece öncülük etti. Anıt, tamamlanıp büyük bir törenle açıldı. Sayın Kuru Engin'in bu hususta girişimini unutamam.

Ve yine sohbetlerimizde Edirne için bir kitap yazılmasının gerekliliğinden söz edince Vali Kuru Engin, hemen aynı müştəşara yanımda telefon ederek, Emre Kongar'dan müspet cevap aldı. Sayın Kongar, İzmir ve İstanbul için hazırlanan prestij kitapları yanında Edirne için de yeni bir prestij kitabının hazırlanmasını onaylayarak kitap hazırlanmasını sağladı.

Her iki teşebbüste benim ufak da olsa bir katkıda bulunmam bana gurur vermişti. Sohbetler, diyaloglar böylece olumlu meyveler verebiliyordu. Emegi geçenlere Edirne adına ve şahsım adına teşekkür etmem normaldir ve teşekkürüm sonsuzdur.

Oral Onur

KARAER VE ŞEHİTLİK HİKAYESİ

1973 yılında Edirne'ye vali olarak Mustafa Karaer atandı. Edirne Belediye Başkanı Edirne Asker Hastanesi Şehitliği'ni (yaklaşık 60 dönüm) bir vatandaşa kiraya vermişti. Evime gelen Yenimaret halkı, Asker Hastanesi Şehitliği'nin ortadan kaldırılmak istendiğini, traktörle sürüldüğü şikayetinde bulundular. Bisikletime binerek bugünkü Edirne çöplüğüne karşı olan şehitliğe gittim ve gerçekten mezarların traktörle sürüldüğünü ve ortaya çıkan birçok kafatasının bir çukura atıldığını gördüm.

Ertesi gün sayın valiye Edirne Gazetesi'nde bir mektup yazarak olayın çirkinliğini anlattım ve bu işi önlemesi gerektiğini yazdım.

Sayın Vali, işe el koyarak şehitliğin tarla olmasına önledi. Zannımca bu olaydan sonra vali ve belediye başkanı iki yıl kadar birbirlerine dargın olarak kaldı.

Yıllar geçti ve ben gazetede devamlı konuyu dile getirdim.

Edirne 3. Mekanize Tümen Komutanı Sayın Hikmet Bayar, benim bu dileğime dikkat ederek böyle bir şehitliğin nerede olması gerektiğini sorunca, hep beraber tarla haline gelen bu şehitlik yerine gittik. Şehitlikte yalnız büyük bir su yalağından ve bir çukurda birçok kafatasından başka bir şey göremedik. Tümen komutanı buranın şehitlik olduğundan emin değildi. Tam bu sırada Yenimaretli bir çoban, sığırlarını otlatmak üzere şehitliğe girdi. Tümen komutanı sığır çobanını yanına çağırdı ve bu arazinin ne olduğunu sordu. Çobanın, "Paşam burası şehitlik" demesi üzerine tümen kumandanı "Bunu nereden biliyorsun" diye sordu. Çobanın "Babam anlatırdı, karşıda Hıdırlık Tabyası'nda şehit olan askerler buraya gömülmüş" cevabı üzerine ben de "Görüyorsunuz sayın paşam, bunu bir çoban söylüyor, başka delile ne hacet" dedim.

Ne var ki Edirne'ye uzak diye burası terör şehitliği yapılmadı.

SIRPSINDIĞI'NIN ÖNEMİ

Türk tarihinde önemli savaşlar vardır. Bu savaşların ilk sırasında yer alan Malazgirt Savaşı (1071), Anadolu'yu Türk yurdu yapan olayların başında gelir. Güney-Doğu Avrupası'nı Türk yurdu yapan savaşların ilki olan Sırpsındığı Savaşı'na ve onun neticesinde ortaya çıkan sosyal ve kültürel olaylara, bugüne kadar gereken ilgiyi gösteren olmamıştır.

yapılması mümkün olmuş ise, bunu sizin kurduğunuz ve mükemmel olarak işlettiğiniz menzil teşkilatınıza borçluyuz." Kazım Dirik bu hizmetlerinden dolayı albaylığa yükselmiştir. Savaşın sonuna doğru Gazze Cephesi'nde tümen komutanlığı yaptı.

Mütarekede İstanbul'da idi. Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine Dokuzuncu Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığı'nı kabul ederek onunla birlikte Samsun'a oradan Erzurum'a geldi. Rauf Orbay'ın Kazım Karabekir Paşa'ya yazdığı ve onun "İstiklal Harbimiz" adlı eserinde yayımlanan bir mektubundan öğrendiğimize göre Kazım Dirik, Mustafa Kemal Paşa'nın askerlikten istifa etmesi üzerine, "Paşam siz askerlikten istifa ettiniz. Benim bundan sonra vazifeme devam imkanım kalmadı. Kazım Karabekir Paşa'dan başka bir vazife isteyeceğim. Evrakı kime teslim edeyim?" diyerek Mustafa Kemal Paşa'yı büyük yeis ve üzüntüye düşüren bir harekette bulunmuştur.

Kazım Dirik, Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığı'ndan ayrıldıktan sonra sırasıyla, Erzurum Mevki Komutanlığı Vali Vekilliği XV. Kolordu Komutan Vekilliği yapmış, Gürcistan Hükümeti nezdinde T.B.M.M.'nin fevkalade temsilcisi olarak kuvvetlerimize komuta etmiştir. Sakarya Savaşı'ndan önce, merkezi Konya'da olmak üzere kurulan, Batı Anadolu Menzil Müfettişliği'ne getirilmiş ve Büyük Zafer'e kadar kaldığı bu görevde Suriye'de gösterdiği teşkilatçılık kabiliyetlerini bir kez daha ortaya koymuştur.

Daha sonra Siirt'te 2. Tümen Komutanlığı'nda ve Bitlis Vali ve Komutanlığı'nda bulunmuş, bu arada generalliğe yükselmiştir. Kazım Dirik barış döneminde asıl şöhretini, 1926 yılında atandığı İzmir Valiliği sırasında yapmıştır. Dokuz yıl kaldığı İzmir'de gerçekten olumlu işler yaptı. 1935'de Trakya Umumi Müfettişliği'ne atandı ve ölümüne kadar bu görevde kaldı. 3 Temmuz 1941 Perşembe günü Edirne'de hayata gözlerini yumdu.

Yakınları Kazım Dirik'in canlı, neşeli, frenklerin deyimiyle 'bonviveur' (zevkine düşkün) bir kişi olduğunu söyler ve bu görüşlerini doğrulamak için bazı hikayeler anlatırlar:

Mustafa Kemal'i ziyaret eden İran Kralı Şah Pehlevi, İzmir'e gittiğinde dönemin İzmir Valisi olan General Kazım'ın çok hareketli olduğunu görek Mustafa Kemal'e "Senin bu valin çok dirik" demiş ve Mustafa Kemal Soyadı Kanunu çıktığında General Kazım'a 'Dirik' soyadını uygun görmüştür.

Kazım Dirik, büyük bir antika eşya meraklısı ve özellikle halı koleksiyoncusu idi. Bu konuda "Eski ve Yeni Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması" adlı 1938 yılında yayımlanan bir kitabı da vardır.

Kızı, ünlü sahne sanatçımız Muammer Karaca ile evlenmiştir.

1915 YILI EDİRNE VİLAYETİ

Edirne Vilayeti: 46.400 km², 1.524.000 nüfus. Edirne kenti 32 kaza, 6 sancak (147 ilçe, 1950 köy, 7 kazalı)

Edirne Merkez Sancağı'nda bulunan kazalar: Cisr-i Mustafapaşa, Kırcalı, Cisr-i Ergene (Uzunköprü), Dimetoka, Ortaköy, Havsa, Gümülcine Sancağı.

Merkez Sancakları: Sultanyeri, Ahiçelebi, İskeçe, Eğridere, Daridere, Kırkkilise sancakları.

Merkez Tirnova Sancakları: Ahtaolu, Lüleburgaz, Vize, Midye, Baba-i Atik.

Merkez Dedeagaç Sancağı: Enez, Sofulu, Tekirdağ sancakları.

Merkez Malkara: Çorlu, Hayrabolu, Gelibolu sancakları

Merkez Keşan: Şarköy, Mürefte, Eceabad sancakları

İMPARATORLUĞUN DAĞILIŞI

İkinci Meşrutiyet'ten sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun mülki anatomisi çok değişikliğe uğradı. Önce Bosna-Hersek eyaleti. Meşrutiyet'ten hemen sonra 1908'de Avusturya-Macaristan tarafından ilhak edildi. Aynı yılda Bulgaristan Vilayeti ile Bingazi Sancağı, İtalya'ya verildi. Rodos Oniki Ada İtalya tarafından işgal edildi.

Balkan Savaşı'nda birleşen Balkan ülkeleri, Selanik, Manastır, Kosova, Yanya, İşkodra, Cezayir-i Bahri Sefid eyaletleri ile Edirne Eyaleti'nin Dedeagaç ve Gümülcine sancakları ve Girit ile Sisam Türkiye'den koptu. Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere Kıbrıs ile Mısır ve Sudan'ı aldı. Arabistan ve Yemen'in büyük bir bölümü İngiltere himayesine geçti.

Savaş bittiği zaman 1918 sonunda Türkiye'nin elinde sadece şimdiki Türkiye ve Musul kalmış, fakat 1878'de Rusya'ya verilen Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Artvin sancakları ile Batum kazası) geri alınmıştı. Dimetoka Kazası ise 1915'te savaş girmemiz neticesinde Bulgaristan'a terk edildi.

TÜRKİYE SALNAMESİ 1341 EDİRNE

EDİRNE VİLAYETİ

Edirne vilayetinin resmiyyat ve ahva-i umumiyesi:

Lalapaşa kazasının iktisadi ziraiyyesi ve sanayi ile nüfus ve derdest umumiye ve hususiyyesi:

Kavaklı kazasının umumi ve senayi ve ziraaıyyesi:

Uzunköprü kazasının resmîyet ve iktisadiyyesi ile mezruatı ve varidat-ı umumiye vesairesi:

Sarma kazasının mezruatı ve hasılat-ı umumiyyesi ile nüfus ve varidat-ı umumiyyesi ve hususiyyesi:

EDİRNE VİLAYETİ'NİN SANAYİ VE AHVAL-I UMUMİSİ

Lalapaşa, Kavaklı, Uzunköprü ve Havsa kazalarından ibaret olan vilayet ahval-i sahiyesi umumiyyet itibarıyla eder. 1341 senesi zarfında nüfus Edirne'de 644.302 dönüm muhtelif hububat zirai edilmiş olup ve muhtelif 2.015.459 kilosu ihraç edilmiştir.

Şehirde 7 adet dakik (un) fabrikası ile buz fabrikası mevcut olup 46.000 kiyye dakik çıkarmaktadırlar. Edirne'de 6 adet Türkiye tebaasından olmak üzere büyük sermayeli on sekiz şirketin şubeleri vardır. Varidat-ı umumiyyesi 286.118 Lira'dır.

Edirne vilayetinin altı adet kız, sekiz adet erkek ve 68 adet muhtelif olmak üzere ceman 82 mektebi ve 4.877 talebesi, üç ana mektebi ile 239 talebesi, bir kız ve erkek lisesi 828 talebesi ve bir kız ve erkek muallim mektebi ve bir sanayi mektebi ve bir ziraat mektebi vardır.

Türkiye Paşaili Müdafai Hukuk Cemiyeti, Türk Ocağı, Türk İşçileri Cemiyeti, İhtiyat Zabıtları (Zabitan) Cemiyeti, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Hayrat-ı Şerife Hademe Cemiyeti, Halk Gece Muallim Mektepleri Mezunları Cemiyeti, Muhacirin Mubadele Cemiyeti, Halk Gece Mektepleri Cemiyeti, İlk Tedrisat Muallimler Derneği Cemiyeti, Sarayçığı Siper Cemiyeti, Şark Şimendiferleri Teavin Cemiyeti, Meriç İdmanyurdu Cemiyeti, Darülmüallim ve

Darülmualimat Mezunları Cemiyeti şubeleri ile Edirne Mahfeli, Ehvat (Ahut) Kulübü, Muavenat-ı Hayriye Kulübü ve dört adet Musevî Cemiyeti mevcuttur.

1339-1340 senesi zarfında (495) 1340-1341 senesinde 1 Kanunsani ve 30 Haziran 1341 tarihinden 30 Haziran 1341 tarihine kadar 240 ceraim metvunat vukuu bulmuştur.

Lalapaşa Kazası: Bulgaristan hududu üzerinde olup sahiyesine aiddir. Kaza halkı umumiyet itibarıyla ziraatla iştigal etmektedir. Kazada ticaret müesseseleri yoktur. Kaza dahilinde Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal şubeleri ile on altı resmi mekteb ve yedi yüz yirmi talebe mevcuttur. Biri muattal olmak üzere dört adet dakik fabrikası vardır. Bir sene zarfında 339 ceraim mütevaid vukuu bulmuştur. Nüfus umumiyesi 14.799'dur. 1341 senesi zarfındaki varidat-ı umumiyesi 33.245 Lira, varidat-ı Hususiyesi 15.000 Lira, belediye varidatı da 3200 Lira'dır.

Kavak Kazası: Kazanın ahval-i sahiyesi istisna edildiği takdirde vasat derecededir. Başlıca mahsulatı mezduat ile ipek kozasından yetmiş beş bin lira, peynirden de kırk bin lira ceman 510.000 liralık ihracat yapılmaktadır.

Kaza dahilinde iki dakik fabrikası, sekiz adet mektep 3.719 talebesi vardır.

Teyyare, Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal cemiyetlerinin şubeleri mevcuttur. Ziraat yapılan arazinin miktarı 140.000 dönümdür. Kaza dahilinde vukuu bulup Uzunköprü Muhakemat Asliyesi'nde ruiyet edilen ceraim metnuyat yirmi altı olup on dört kişi muhakemat edilmiştir.

Inas ve zükür olmak üzere 11.188 nüfusu vardır.

Uzunköprü Kazası: Maksutlu Umur Bey, Zaluf (Kırcasali) nahiyelerine havidir. 13 mahalle, 15 köy, 5.649 hanedan ibaret olup 29.899 nüfus vardır. Kazanın mesahi sathiyesi 957 kilometre murabba olup beher kilometre murabba 31 nüfusa isabet etmektedir. Merkez kaza, 8 mahalle, 1664 hane, 803 nüfusludur. Köylerde sıtma mevcuttur. Halk yüzde doksanbeş nispetinde çiftçi ve gayet çalışkandır. Koyunculuk, besicilik, metzayid bir derecededir. Uzunköprü Kazası, Kavaklı, İpsala, Keşan ve Malkara kazalarının ihracat ve ithalat merkezidir. Ticaret merkezidir. Üç milyon liralık da ithalatı olmuştur. Kaza dahilinde 31 mektebi ve 2300 talebesi vardır. On bir adet dakik ve bir adet yapağı fabrikası, bir ticaret ve Sanayi Odası vardır.

Varidat-ı umumiyesi 133.842 adet lira, varidat-ı hususiyesi 47.310 adet liradır. 200.000 dönüm arazisi dahilinde yapılan ziraatten 20.000.000 kilo muhtelif mahsulat alınmıştır. Bundan maada 900.000 kilo tütün, 15.000 kilo koza, 800 vagon karpuz, 6.000.000 milyon adet yumurta, 14.000 teneke beyaz peynir alınmıştır. 224 adet muhtelif ceraim ikai edilmiştir. Belediye'nin bu senelik hasılatı 36.865 liradır.

Havsa Kazası: Kaza yirmi sekiz kariyeden ibaret olup on biri merbuti bulunan Sazlıdere nahiyesidir. Havsa, dört mahalle 317 hane ve 1314 nüfustan ibarettir. İki mektebi ve üç dakik fabrikası vardır. Ahval-i sahiyesi iyidir. Halk kamilen ziraidir. Bir sene zarfında 36 cürüm ikai edilmiştir ve 35 kişi mahkum olmuştur.

Kaza dahilinde Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal, Tayyare cemiyetleri vardır. 1341 senesi zarfında 33.197 dönüm buğday ve kızılca zirai edlip hasılatı 380.520.240 kiyye ve 8.842 dönüm çavdarın hasılatı 4.161.300 kiyye ve 19.010 dönüm mısırın 2.810.200 kiyye ve 1062 dönüm darının 127.740 kiyye ve 2.564 dönüm zahire-i metnuanın 322.470 kiyye ve 600 dönüm susamın hasılatı 3.000 kiyyedir. Bunun dörtte üçü ihraç edilmektedir. Kazanın

nüfusu umumiyesi 11.137'dir. Belediyenin senelik varidatı 1.680 adet/lira ve idare-i hususiye varidatı 5.788 adet liradır.

MÜNTEŞİR GAZETE VE MECMUALARI

Edirne Postası: İktisadi, içtimai ve edebî mahiyette olmak üzere intişar eder. Postası 18 Haziran. 1341 tarihinde tesis edilmiştir. Sahib-i imtiyaz-ı vesair muharrir-i emin Necmeddin, muharrirleri Muhiddin, Vedak ve Hüseyin, Vedat ve Hüseyin Hasan beylerdir. Kendi matbaası mevcut olup adet-i tabı 400 ile 500'dür.

Paşaeli Gazetesi: Haftada iki defa pazar ve çarşamba günleri intişar eder. Paşaeli Gazetesi 24 Şubat 1339 senesinde tesis edilmiştir. Sahib-i kalem H. Sami, Mahmud Nedim, Cemal Ethem, Derviş Zeynel beylerdir. Kendi matbaası yoktur. Adet-i tabı 700'dür.

La Bozde Lar Dad Gazetesi: 1326 senesi Kanunsanisinde tesis edilmiştir. Musevîce intişar eder. Sahib-i imtiyazı ser muharriri Yasef İsrail Yarisak Efendi'dir. Kendi matbaası yoktur. Adet-i tabı 500'dür.

EDİRNE VİLAYETİ

Memuriyet

Vali
Defterdar
Tahrirat Müdürü
Müftü
Cinayet Mahkeme Asliye Reisi
Mürettep Cinayet Müdde-i Umumiyesi
Muhakeme-i Asliye Azası
Muhakeme-i Müddei Umumiyesi
Muhakeme-i Müddei Umumiyesi
Muhakeme-i Müddei Umumiyesi
Muhakeme-i Müddei Umumiyesi
Evkaf Müdürü
Baytar
Düyun-u Umumiye Baş Müdürü
Posta ve Telgraf Müdürü
Muhasebe Mümeyyizi
Varidat Mümeyyisi
Belediye Reisi
Sulh Hakimi
Mustantik
Jandarma Kumandanı
Polis Müdürü
Maarif Müdürü
Sıhhiye Müdürü
Umur-u Hukukiye Müdürü
Rüsumat müdürü

Adı

Abdullah Sabri
Emin
Hikmet
Mustafa Şefik
Ahmet Refik
Ahmed Cevad
Faik
Sabri
Ahmed Refik
Cemal Kamil
Ragıp
Süleyman Faik
Hüseyin Hüsnü
Reşid
Necati
Mehmed Ali
Mustafa
İbrahim
Hayati Nuri
Kamil
Ahmed Refik
Ahmed Sadi
İsmail Hakkı (Sevük)
Arif Rüstem
Ekrem
Bezmi

Tapu Müdürü
Ziraat Müdürü
Orman Müdürü
İskan Müdürü
Emlak-ı Milliye
Nafia Mühendisi

İhsan
Senai
Hasan
Tahsin
Şefik
Mehmed Ali

LALAPAŞA KAZASI

Kaymakam
Mal Müdürü
Müftü
Sulh Hakimi

Halid Raci
Mustafa Asım
Adem Hulusi
Mustafa Asım

KAVAKLI KAZASI

Kaymakam
Mal Müdürü
Müftü
Sulh Hakimi

Neşat
Nazif
Seyid Ali
Mehmed Sami

HAVSA KAZASI

Kaymakam
Mal Müdürü
Müftü
Sulh Hakimi

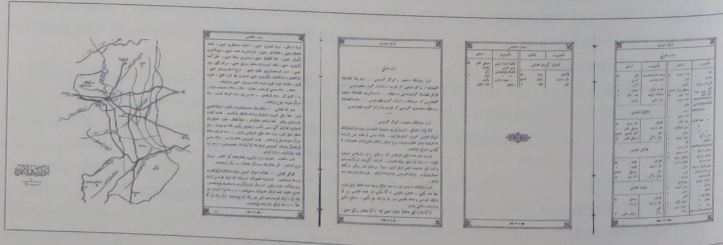
Mustafa
Şerif
Şerif
Süleyman Nazif

UZUNKÖPRÜ KAZASI

Kaymakam
Mal Müdürü
Müftü
Müdde-i Umumi

Mustantik
Mahkeme Asliye Reisi
Asliye Azası

Reşid
Süleyman
Osman
Zahidi
Mustafa Tevfik
Mustafa Kazım
Zeki

1341 yılı (h) tarihli Edirne Salnamesi'ndeki Edirne Haritası ile salname sayfalarından örnekler

19. yüzyıla ait Edirne Vilayeti haritası ile Edirne'nin yönetiminde görev alanların mühürleri

1. Kanunsani 1340 tarihinde akd-i içtimai ile bugünün mesaisine nihayet veren ve bütün Traya'yı temsil eyleyen Meclis-i umuminin son hatırası (1 Mart 1341) Vali-i kıymettar Celal Efendi.

Amcazade Hüseyin Paşa

Hacı İzzet Paşa

Hurşit Paşa

Kıbrıslı Mehmed Paşa

Ahmed Vefik Paşa

Kadri Paşa

Bekir Rüstem Paşa

Ziver Bey

Mithad Paşa

Arif Paşa

Hacı Adil Bey

Meclis-i Mebusan Reisi
Hacı Adil Bey'in kartviziti

Şakir Kesebir

Emin Arda

Rükneddin Nasuhioğlu

Abidin Özmen

Mustafa Karaer

Trakya Umum Müfettişi
Kazım Dirik

1882 yılında Edirne Valiliği görevinde bulunan Kadri Paşa, Edirne Lisesi kurucularındandır. (Yukarıda Edirne Lisesi'nin ilk binası)

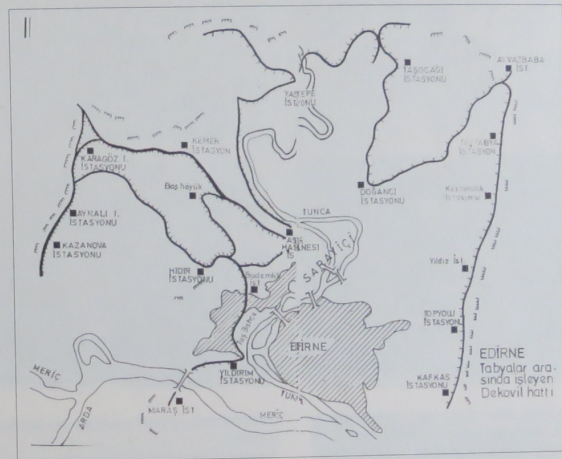

Sırpsındığı Anıtı,1363 tarihli Sırpsındığı Zaferi anısına Vali Ünal Erkan döneminde yaptırıldı.

Edirne Kalesi'nin ayakta kalan tek burcu üzerine
Vali Hacı İzzet Paşa zamanında yaptırılan
Saat Kulesi. (Vali Abdurrahman Nurettin
döneminde kargir hale getirildi. 1953 yılında
da yıkıldı.)

Balkan Savaşı'nda Edirne'nin savunmasında kullanılan tabyalar arasında işleyen Dekovil hattı (Vali Halil Bey dönemi- 1910) ve savunmanın komuta merkezi Hıdırlık Tabya'da 26 Mart 1913 günü beyaz bayrağın çekildiği telgraf direği (altta).

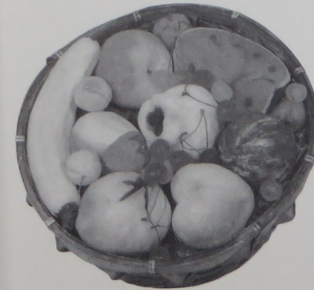

Balkan Savaşı'nda şehit düşen onbinlerce vatan evladı anısına yaptırılan Sarayıçi Balkan Savaşı Şehitliği. Meriç Köprüsü başındaki Hacı Adil Bey Çeşmesi 1914 yılında yaptırıldı.

Milli Mücadele'de Trakya'da Kuvayi Milliyeciler (üstte).
Lozan Antlaşması'yla Karaağaç semtini geri alan Türk heyeti.
I. Dünya savaşı yıllarında yaptırılan, şimdi Trakya Üniversitesi Rektörlüğü olan Karaağaç'taki Tren Garı Mimar Kemalettin'in eseri (altta).

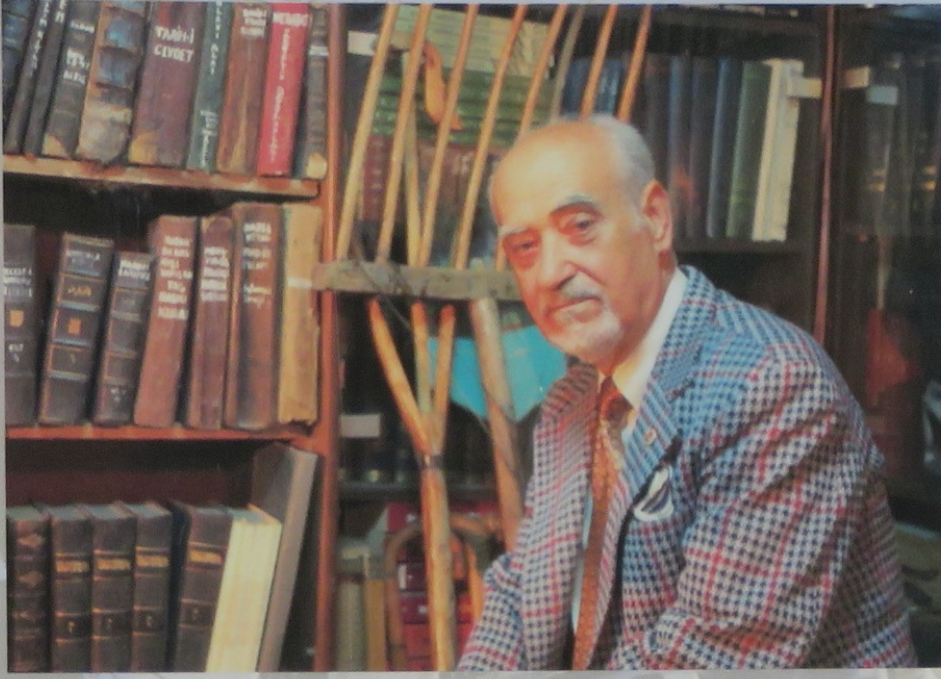
İkibinli yılların başında, Edime'nin, parlak tarihini ve zengin kültürel birikimini yoğun bir çabayla arayıp ortaya koyduğunu gösteren karelerden birkaçı: Yeniden ayağa kaldırılan Sivil Mimarlık örneklerinin en güzellerinden Karakol binası (üstte), Hafızağa Konağı (üstte solda) ve Polis Emeklileri Evi (üstte sağda) ile geleneksel el sanatları örneklerinden meyve sabunu.

KAYNAKLAR

- Ahmed Badi, Riyaz-ı Belde-i Edirne, Elyazması, Bayezid Kütüphanesi.
Edirne Salnameleri-Eskiyazı-Edirne Sultan Selim Kütüphanesi
Edirne Yıllığı (1973), Anonim-Dizerkonca Matbaası-İstanbul
O. Onur-L. Bağman (1982), Atatürk'ün Yaşamında Edirne, Günlük Ticaret Tesisleri,
Osman Nuri Peremeci, Edirne Tarihi, Resimli Ay Matbaası-Oral Onur Kütüphanesi 1940
Rıfat Osman Tosyavizade (1920) Edirne Rehnuması, Edirne Vilayet Matbaası
Tevfik Biyıklıoğlu, (1955) Trakya'da Milli Mücadele, Türk Tarih Kurumu Basımevi,
Ankara
Yılmaz Öztuna (1977), Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi, İstanbul
Sözlü Tarih çalışmaları-Oral Onur
50 Ünlü Vali. Meşhur Valiler: İçişleri Bakanlığı
Sicil-i Osmani: Mehmed Süreyya
Meydan Larousse
İslam Ansiklopedisi: Türkiye Diyanet Vakfı
Başbakanlık Arşivi-Cağaloğlu
Madam Lady Montegue (A. Refik)
Baltacı Mehmed Paşa (A. Refik)
Alimler ve Sanatkarlar
Osmanlı Müellifleri (Bursalı M. Tahir)
Edirne Vakası (Naima)
Tarih Vesikaları Dergisi (Milli Eğitim Bakanlığı)
1736-1739 Osmanlı-Rus Seferleri (Askeri Mecmua)
Fetihname-i Belgrad (Münif) (İ.Ü. K.2779)
Hammer Tarihi
Tarih-i Cevdet
Ata Tarihi (Enderunlu Ata Efendi)

Zeki Kar

ORAL ONUR

10 Mayıs 1929 tarihinde Edirne Darüssiyade (Ayşekadın) mahallesinde doğdu. Annesi Fatma Sabiha Onur ile babası Akif Onur öğretmendir. İlk öğrenimini Edirne İstiklal İlkokulu'nda, orta öğrenimini Edirne Lisesi'nde tamamladı. Ticaretle uğraşarak, manifaturacılık, bisküvi imalatı ve turizmcilik yaptı. İşlettiği kamp tesisleriyle 25 yıl turizme hizmet etti. Genç yaşlarından beri ilgi duyduğu tarih, kültür ve turizm alanlarında kendini yetiştirerek arşivci, araştırmacı ve yazar kimliğiyle Edirne'nin tarih ve kültür değerlerinin korunması için uğraş verdi. Çalışmalarını 16 kitap halinde yayınladı. Yerel ve ulusal yayınlarda yazıları yayınlanmaktadır. Edirne'deki altı anıtın yapılmasında öncülük yaptı. Trakya Üniversitesi'nin ilgili bölümlerinde turizm dalında öğretim görevlisi olarak çalıştı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapan Edirne, kent ve yöre yönetiminde çok çeşitli aşamalar geçirmiştir. Sınırları Viyana kapılarına dayanan devletin egemenliğinde olan Balkan ülkelerinin yönetim merkezi Edirne olmuştur. Oral Onur bu kitabında, Edirne'nin yüzyıllar boyunca geçirdiği yönetim sürecini inceleyerek, vali ve diğer yöneticilerin tam listesini kronolojik olarak belgeliyor.